

Institut pro udržitelný rozvoj měst a obcí, o.p.s.

NADAČNÍ FOND
SVAZU MĚST A OBCÍ ČR
NA PODPORU
MÍSTNÍ SAMOSPRÁVY

Příhraniční kriminalita jako jedna z příčin xenofobie a návrhy řešení z komunální perspektivy

STUDIE

**Grenzkriminalität als eine Quelle
für Xenophobie und Lösungsvorschläge
aus der kommunalen Perspektive**

ČERVEN/JUNI 2014

O Institutu pro udržitelný rozvoj měst a obcí (IURMO, o.p.s.):

IURMO, o.p.s., byl založen Svazem měst a obcí České republiky v červnu 2011 s cílem vytvořit kvalitní odborné zázemí pro místní samosprávu a odbornou podporu pro prosazování a obhajování jejích zájmů. Konkrétně ve formě zpracování odborných analýz, posudků, studií apod. a rovněž v podobě realizace vzdělávacích aktivit z oblasti veřejné správy a místní samosprávy. Více na www.institut-urmo.cz.

O Svazu měst a obcí ČR:

Svaz měst a obcí České republiky je celostátní, dobrovolnou, nepolitickou a nevládní organizací, založenou jako zájmové sdružení právnických osob. Členy Svazu jsou obce a města. Svaz měst a obcí ČR je partnerem pro vládní i parlamentní politickou reprezentaci. Podílí se na přípravě a tvorbě návrhů legislativních i nelegislativních opatření v oblastech týkajících se kompetencí obcí. Činnost Svazu je založena především na aktivitě starostů, primátorů a členů zastupitelstev obcí a měst, kteří se nad rámec svých povinností věnují i obecným problémům samosprávy. V současné době Svaz sdružuje kolem dvou a půl tisíce měst a obcí. Více na www.smocr.cz.

O projektu „Příhraniční kriminalita jako jedna z příčin xenofobie a návrhy řešení z komunální perspektivy“:

Projekt „Příhraniční kriminalita jako jedna z příčin xenofobie a návrhy řešení z komunální perspektivy“ byl realizován Institutem pro udržitelný rozvoj měst a obcí, o.p.s. za finanční podpory Česko – německého fondu budoucnosti a Nadačního fondu Svazu měst a obcí ČR na podporu místní samosprávy.

Předmětem projektu bylo popsat jev příhraniční kriminality v česko – německém příhraničí, geograficky ohraničené městy Varnsdorf, Nový Bor a Hrádek nad Nisou na české straně a městy a obcemi okolo Großschönau, Oybin a Zittau na straně německé a to z pohledu územní samosprávy. Konkrétní postupy řešení projektu, popis zjištění, návrhy řešení a definované závěry jsou součástí této předkládané studie.

Děkujeme účastníkům rozhovorů a všem, kteří se zasadili o to, aby tento projekt mohl být realizován, neboť bez Vaší pomoci by nikdy předkládaná studie nevznikla.

Tým IURMO, o.p.s.

Obsah

1. Úvod	5
1.1 Stanovení cílů	5
1.2 Metodologie a členění	5
1.2.1 Poznámka o dostupnosti pramenů	6
1.3 Navštívené lokality	6
1.3.1 Širší využitelnost získaných informací	7
1.4 Základní pojmy	7
2. Internet a statistické údaje	8
2.1 Příhraniční kriminalita na českém a německém internetu	8
2.1.1 Údaje na českém internetu	8
2.1.2 Údaje na německém internetu	10
2.1.3 Shrnutí	12
2.2 Statistické údaje o bezpečnosti	13
2.2.1 Česká republika	13
2.2.2 Německo	14
2.2.3 Shrnutí statistických údajů	16
3. Navštívené lokality na saské hranici	17
3.1 Všeobecné informace	17
3.1.1 Příhraniční spolupráce	17
3.2 Rozhovory se zástupci územní samosprávy	19
3.2.1 Oybin	20
3.2.2 Großschönau	23
3.2.3 Ebersbach-Neugersdorf	23
3.2.4 Žitava a Lázně Jonsdorf	26

3.3 Shrnutí	28
4. Navštívené lokality na české straně hranice se Saskem	30
4.1 Všeobecné informace	30
4.2 Rozhovory se zástupci územní samosprávy	30
4.2.1 Hrádek nad Nisou	31
4.2.2 Nový Bor	32
4.2.3 Varnsdorf	34
4.2.4 Jiříkov	35
4.2.5 Krompach	36
4.3 Shrnutí	38
5. Příhraniční kriminalita z pohledu krajů a Svobodného státu Sasko	40
5.1 Krajská úroveň a příhraniční kriminalita	40
6. Závěr	44
1. Einleitung	47
1.1 Zielsetzung	47
1.2 Methoden und Gliederung	48
1.2.1 Verwendete Quellen	48
1.3 Besuchte Städte und Gemeinden	48
1.3.1 Breitere Anwendbarkeit der gewonnenen Erkenntnisse	49
1.4 Grundbegriffe	50
2. Internet und statistische Daten	51
2.1 Grenzkriminalität im tschechischen und deutschen Internet	51
2.1.1 Informationen aus dem tschechischen Internet	51
2.1.2 Informationen aus dem deutschen Internet	54
2.1.3 Zusammenfassung	55

2.2 Statistische Angaben über die Sicherheit	57
2.2.1 Tschechische Republik	57
2.2.2 Deutschland.....	58
2.2.3 Zusammenfassung der statistischen Angaben	60
3. Besuchte Städte und Gemeinden im sächsischen Grenzgebiet	62
3.1 Allgemeine Informationen.....	62
3.1.1 Grenzüberschreitende Zusammenarbeit.....	63
3.2 Gespräche mit Vertretern der kommunalen Selbstverwaltungen	64
3.2.1 Oybin.....	66
3.2.2 Großschönau	69
3.2.3 Ebersbach-Neugersdorf.....	70
3.2.4 Zittau und Kurort Jonsdorf.....	73
3.3 Zusammenfassung	75
4. Besuchte Städte und Gemeinden im tschechischen Grenzgebiet.....	78
4.1 Allgemeine Informationen.....	78
4.2 Gespräche mit Vertretern der kommunalen Selbstverwaltungen	78
4.2.1 Hrádek nad Nisou	79
4.2.2 Nový Bor.....	80
4.2.3 Varnsdorf	82
4.2.4 Jiřikov	84
4.2.5 Krompach.....	86
4.3 Zusammenfassung	88
5. Grenzkriminalität aus der Sicht der Kreise und des Freistaates Sachsen.....	90
5.1 Kreisebene und Grenzkriminalität.....	90
6. Ergebnis.....	96

1. Úvod

Předkládaná studie je výstupem stejnojmenného projektu „*Příhraniční kriminalita jako jedna z příčin xenofobie a návrhy řešení z komunální perspektivy*“ (dále jen „Studie“), který zjišťoval a snažil se popsat příčiny a důsledky příhraniční kriminality v níže specifikované lokalitě na česko-německém pomezí. Na vysokou míru kriminality reagují v obou zemích subjekty veřejné správy, politické strany ve svých programových prohlášeních, církve, spolky i mnohé další segmenty občanské společnosti. Tato Studie se primárně zaměřuje na reakce územní samosprávy na tento jev.

1.1 Stanovení cílů

Jako základní cíl Studie spatřujeme zprostředkovat specifický pohled územní samosprávy na jev příhraniční kriminality a popsat návrhy řešení, která by podle oslovených zástupců měst a obcí daného regionu měla její současné negativní důsledky zmírnit. Společným jmenovatelem zmíněných důsledků příhraniční kriminality jsou rovněž změny ve vnímání sousedů z druhé strany hranice, které v konečném součtu negativně ovlivňují soužití Čechů a Němců. I s touto změnou se územní samospráva musí určitým způsobem vypořádat.

V rámci výše stanoveného cíle se Studie snaží odpovědět na tři základní otázky. První otázkou je, zdali příhraniční kriminalita existuje na obou stranách společné hranice, a zdali jsou její důsledky vnímány v obou zemích shodně. Druhou otázkou jsou styčné body či rozdílnosti nabízených řešení zástupců české a německé územní samosprávy a jejich možná komplementárnost. Třetí otázkou přestavuje, zdali lze ve sledované lokalitě opravdu nalézt vztah mezi příhraniční kriminalitou a xenofobií.

Územní samospráva nebyla vybrána náhodně. V obou zemích je radnice často prvním místem, kam se občané obrací, pokud je nutné v jejich městě či obci vyřešit konkrétní problém, který se nedotýká jen jednotlivců. V České republice i ve Svobodném státě Sasko má územní samospráva podobné postavení i podobně koncipované úkoly, ke kterým potírání kriminality bezprostředně nepatří. Ačkoliv je boj s kriminalitou v obou zemích v kompetenci státní, resp. zemské policie, a územní samospráva nemá žádné specifické nástroje, jak samostatně čelit kriminalitě, přesto existuje v obou zemích očekávání občanů, aby se územní samospráva do tohoto boje zapojila, přirozeně za využití jiných než silových, resp. mocenských, prostředků. Popis těchto prostředků, názorů a nástrojů tak tvoří stěžejní část předkládané Studie.

1.2 Metodologie a členění

Jako základní metoda při kompletaci této Studie byl využit řízený, strukturovaný rozhovor se zástupci územní samosprávy na obou stranách česko-německého pomezí. Rozhovory se uskutečnily v období měsíců února až května tohoto roku. Další využitou metodou představuje deskripce bezpečnostní situace v dané lokalitě z pohledu médií na straně jedné a orgánů státní moci na straně druhé. Částečně byla rovněž využita komparace, a to zejména při sledování kompetencí územní samosprávy a ostatních subjektů veřejné správy v obou zemích, které přes mnoho styčných ploch vykazují rovněž řadu důležitých odlišností.

Po úvodní části a nezbytném vymezení základních pojmů je druhá kapitola Studie věnována otázkám bezpečnosti v dané lokalitě ze dvou specifických úhlů pohledu. První představují lokální a celostátní média v obou zemích a druhým úhlem pohledu jsou oficiální statistiky státní, resp. zemské policie, které se týkají bezpečnosti. Třetí část práce vychází z uskutečněných rozhovorů se zástupci územní samosprávy, na kterou navazuje část popisující diskusi nad dílčími výsledky na regionální, resp. zemské úrovni. Poslední částí Studie jsou závěry a doporučení, které byly formulovány nejen během jednotlivých rozhovorů, nýbrž rovněž během závěrečného semináře, který se uskutečnil dne 3. června 2014 v Novém Boru.

1.2.1 Poznámka o dostupnosti pramenů

Jádro této Studie spočívá v rozhovorech se zástupci územní samosprávy. Primární pramen tvoří dále články z lokálních, regionálních a celostátních médií z obou zemí v elektronické podobě. Vzhledem k tématu předkládané Studie nebylo až na výjimky možné využít sekundární prameny. K těmto výjimkám patří informace o legálních kompetencích územní samosprávy v obou zemích v tištěné i elektronické podobě.

1.3 Navštívené lokality

Rozhovory se zástupci územní samosprávy se uskutečnily v geograficky úzce vymezené oblasti na česko-německém pomezí. Na německé straně byly postupně navštíveny obce Oybin, Großschönau, Lázňe Jonsdorf a města Ebersbach-Neugersdorf a Žitava (německy Zittau). Dvě obce (Leutersdorf a Seifhennersdorf) nám poskytly krátkou reakci na žádost o rozhovor v písemné formě. Na české straně byly rozhovory vedeny se zástupci měst Varnsdorf, Hrádek nad Nisou, Nový Bor a obcí Krompach a Jiříkov. Vedle zmíněných českých měst a obcí jsme hovořili rovněž se zástupci Sdružení pro Krompach o.s. (dále také „SpK“).

Hranice mezi Českou republikou a Německem činí cca 810 km a je rozdělena mezi spolkové země Bavorsko a Sasko¹. První otázkou tedy bylo, zda zvolit „starou“ či „novou“ sousední spolkovou zemi. Rozhodnutí padlo na Sasko právě z toho důvodu, že zde podobně jako v České republice došlo po roce 1989 k rozsáhlým celospolečenským změnám, které vedle pozitivních aspektů demokratického vývoje přinesly rovněž do tohoto regionu zvýšenou nezaměstnanost z důvodu socioekonomických změn.

Sasko-česká hranice měří více než 450 km, přesto byla zvolena výše uvedená lokalita, jejímž správním centrem je město Žitava. Právě v okolí Žitavy se nachází takzvané „trojzemí“ (*Dreiländereck*) mezi Českou republikou, Německem a Polskem, kde dochází k multiplikaci příhraniční kriminality. Podpůrný důvod k výběru dané lokality představovala skutečnost, že v roce 2011 zde došlo na české straně k eskalaci napětí v tzv. Šluknovském výběžku², která ovlivnila rovněž česko-německé vztahy. V neposlední řadě byla zmíněná lokalita zvolena z důvodu negativního obrazu v regionálních i celostátních médiích obou zemích. Vyličení

¹ <http://search.seznam.cz/searchScreen?q=%C4%8Desko-n%C4%9Bmeck%C3%A1+hranice&slId=my-9iH2XwTcwR1CbTnN&sourceid=top&sgId=R-PczMPxRJALpvJ2zeE9XFwozi-bkiqazSZoYGziz7%3D%3D&oq=%C4%8Desko-n%C4%9Bmeck%C3%A1+hranice&aq=-l&su=e>

² Pozn. tedy mezi městy Rumburk, Šluknov a Varnsdorf.

česko-německo-polského pomezí jako velmi nebezpečného cípu bylo základním podnětem pro sepsání této Studie.

1.3.1 Širší využitelnost získaných informací

I když byla popisovaná lokalita zvolena záměrně jako specifická oblast, kde lze nalézt celý svazek problémů majících vliv na příhraniční kriminalitu, máme za to, že by výsledky této studie mohly být aplikovatelné rovněž na další lokality na česko-saském pomezí. Důvodem k této domněnce je především stanovený cíl této Studie, který spočívá primárně v deskripci názoru územní samosprávy, která má v celém Sasku i České republice stejnou, na základně zákona vymezenou, působnost.

V tomto názoru se odráží současné možnosti měst a obcí, které vyplývají především z právního a finančního rámce v obou zemích. I kdybychom na česko-saském pomezí nenašli podobnou lokalitu s tak specifickými a koncentrovanými problémy, je velmi pravděpodobné, že nabízená řešení se zde budou opakovat. Z těchto důvodů máme za to, že získané informace jsou využitelné pro další studie o příhraniční kriminalitě např. na česko-bavorském či česko-rakouském pomezí.

1.4 Základní pojmy

Již z názvu Studie vyplývají dva základní pojmy, které je nutné na samém počátku definovat. Zatímco zřejmě nebude problém definovat pojem „*xenofobie*“ jako „*odpor, nepřátelství, strach a nedůvěra ke všemu cizímu*“³, pro „*příhraniční kriminalitu*“ neexistuje žádná jednotná a obecně přijímaná definice.

Jako příhraniční kriminalita jsou v této studii popisovány všechny trestné činy či přestupky, které na území druhého státu skutečně či zřejmě spáchali nebo páchají občané sousedícího státu, tj. Češi v Německu a Němci v Čechách, bez ohledu na jejich skutečnou objasněnost. Této definici je vlastní, že se neopírá jen o statistická (tzv. „*tvrda*“) data, která navíc nejsou vždy k dispozici, nýbrž bere v potaz subjektivní kategorie, jakými jsou „*míra pocitu bezpečí*“ v dané lokalitě či „*veřejné mínění*“ založené z části na stereotypech a předsudcích o druhém národu. Výraznou úlohu v šíření všeobecného pocitu nebezpečí v dané lokalitě sehrávají média, o kterých budeme hovořit v následující kapitole.

³ Citováno podle: <http://slovník-cizich-slov-online.com/xenofobie>.

2. Internet a statistické údaje

2. Internet a statistické údaje

2.1 Příhraniční kriminalita na českém a německém internetu

O příhraniční kriminalitě hovoří česká i německá elektronická média. Do zřejmě nejpoužívanějšího internetového vyhledávače společnosti „Google“ bylo vloženo sousloví „příhraniční kriminalita, Žitava, resp. Grenzkriminalität, Zittau“ a výsledkem bylo nalezení několika stránek článků publikovaných v různých českých a německých internetových periodikách. Zde uvedené články se staly základem této subkapitoly. Z důvodu aktuálnosti údajů jsme detailněji popisovali články, které byly publikovány od roku 2012 a nikoliv starší informace, o kterých nemáme jistotu, že jsou ještě platné.

2.1.1 Údaje na českém internetu

Obecně lze nalezené odkazy v českém jazyce roztrždit podle jejich obsahu do tří základních oblastí. První představují články (mnohdy poměrně emotivní) o konkrétních případech příhraniční kriminality ve své většině na území Německa páchané Čechy nebo Poláky, anebo o činech páchaných na území České republiky Poláky⁴. Za všechny podobné zmiňme zadržení dvou Čechů obviněných z krádeže v supermarketu v obci Großschönau počátkem dubna tohoto roku. Kromě tématu samotného je na zmíněné zprávě rovněž zajímavé, že obě Češky byly zatčeny policistou z Českolipska, který vykonával spolu se svými německými kolegy společnou hlídku v příhraničí⁵. Jako příklad páchané kriminality Poláků na území České republiky lze použít zkušenosti z obce Habartice, o kterých referoval server www.idnes.cz z Libereckého kraje rovněž začátkem dubna tohoto roku⁶.

Druhou skupinu představují články popisující různá politická či expertní jednání o řešení příhraniční kriminality či články popisující výstupy z konferencí o tomto jevu⁷. Za všechny příklady článků v této skupině uvádíme zprávu o jednání o bezpečnosti a snížení kriminality v Libereckém kraji⁸. Ve třetí skupině nalezených článků je popisována spolupráce mezi českými a německými policisty, zejména v boji proti pašování drog⁹. Svým rozsahem a detaily se poměrně vymyká série článků Zuzany Kleknerové, o kterých hovoříme níže podrobněji.

⁴ Příklady těchto článků tříděno podle ročníků: http://liberec.idnes.cz/v-cesko-polskem-pohranici-radi-zlodeji-kovu-rozkradli-hrbitov-i-kapli-1kb-liberec-zpravy.aspx?c=A120302_1742122_liberec-zpravy_oks; http://www.denik.cz/ze_sveta/v-nemecku-u-hranic-roste-kriminalita-lide-zuri.html; <http://www.novinky.cz/domaci/138011-cesti-zlodeji-jezdi-po-otevreni-hranic-capeji-krast-do-nemecka.html>.

⁵ <http://www.denik.cz/liberecky-kraj/policiste-z-ceskolipska-lapili-zlodejky-v-nemecku-20140407-fgsk.html>.

⁶ http://liberec.idnes.cz/kriminalita-u-hranic-0rd-liberec-zpravy.aspx?c=A140120_091809_liberec-zpravy_tm.

⁷ Příklady: <http://ivanahujerova.kraj-lbc.cz/aktuality/n:16665/Na-kraji-se-jednalo-o-bezpecnosti-a-snizeni-kriminality-v-cesko--sasko--polskem-prihranici>; http://www.mzv.cz/dresden/cz/zpravy_a_udalosti/setkani_ministru_vnitra_langer.html či <http://www.ern.cz/index.php?D=1&cmd=33&file=Aktuality&view=1&category=&id=523>.

⁸ <http://ivanahujerova.kraj-lbc.cz/aktuality/n:16665/Na-kraji-se-jednalo-o-bezpecnosti-a-snizeni-kriminality-v-cesko--sasko--polskem-prihranici>.

⁹ např.: <http://dvezeme.eu/spolecna-vysetrovaci-skupina-ceske-a-saske-policie>.

K publikaci nalezených článků byly využity regionální i celostátní informační servery. Poměrně často byl článek publikovaný na celostátním informačním serveru součástí regionální přílohy, zejména na serveru idnes.cz¹⁰.

Může za vše Schengen?

Od podzimu roku 2012 do března následujícího roku byla na serveru www.aktualne.cz publikována série článků, týkající se příhraniční kriminality na česko-německém a německo-polském pomezí. Ačkoliv zmíněné internetové články popisují geograficky mnohem širší území, než je námi sledovaná lokalita, přesto se v nich poměrně často objevují místa, která budou dále ve studii popsána. Zmíněný česky psaný informační server přirozeně nepředstavuje jediný zdroj informací, jedná se však o nejucelenější podobu popisu příhraniční kriminality na českých webových stránkách.

Není náhodou, že zmíněné články o příhraniční kriminalitě začaly vycházet na konci října roku 2012, neboť jejich společným jmenovatelem bylo pětileté výročí vstupu České republiky do Schengenského prostoru, které se uskutečnilo dne 21. prosince 2007. Cílem několikadílné série článků o příhraniční kriminalitě byl popis napjaté situace, kterou na česko-polsko-německém pomezí ovládli tzv. „zloději z Východu“¹¹.

V úvodním článku celé série¹² popisuje autorka volání značné části německé veřejnosti, aby hranice byla opětovně zavřena. Jako příklady příhraniční kriminality je uváděn ilegální výběr peněz z německých bank, který páchali Češi, krádež až 150 nákupních vozíků v obchodě Kaufland v obci Ebersbach, či krádeže aut, zemědělských strojů, které mají být v daném území takřka jako denní pořádek. Podle autorky je zde nejčastější větou místních: „*takhle to už dále nejde!*“.

V lokalitě postižené příhraniční kriminalitou jsou občané ostražitější než jinde. Autorka popisuje žluto-zelené cedule s českými nápisy „*Dáváme pozor!*“ či „*Pozor, bdělý soused!*“, které mají odradit potencionální zloděje z České republiky. V příhraniční oblasti na Čechy a Poláky hledí s velkou nedůvěrou. „*Vystoupit z auta s českou poznávací značkou a fotografovat si dům, před nímž je náhodou opřené kolo či zaparkovaný automobil, se v očích místních obyvatel už skoro rovná krádeži!*“.

Podobně negativní obraz, který mají v určité části německé veřejnosti Češi, mají na druhé straně mezi některými Čechy občané sousedního Polska. „*Poláci vlezou až do baráku, a co není přivařené, to ukradnou!*“, řekl v citovaném článku zaměstnanec jedné z lokálních benzinových pump.

Sasko, „země vloupaček“

V druhém článku¹³ ze zmíněné série článků o kriminalitě v příhraničí se dostáváme z německého města Ostritz, které je situováno na německo-polských hranicích, a o kterém se

¹⁰ Například: http://liberec.idnes.cz/kriminalita-u-hranic-Ord-/liberec-zpravy.aspx?c=A140120_091809_liberec-zpravy_tm.

¹¹ Toto negativní emoce vzbuzující označení se objevilo v úvodu každého článku zmíněné série, in: <http://zpravy.aktualne.cz/schengen/1~i:keyword:699/?type=clanek>.

¹² <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/nemce-deptaji-cesti-zloději-zavrete-hranice-volaji/r~i:article:761121/>.

¹³ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/reportaz-vitejte-v-zemi-kam-cesi-jezdi-krast/r~i:article:760605/>.

píše na počátku článku, opět do vesničky Großschönau. Autorka o ní hovoří jako o „*turistickém ráji na špatném místě*“. V rozhovoru s vrchním komisařem z policejního ředitelství Oberlausitz-Niederschlesien se dovídáme, že zde dochází k vloupáním do stodol a kůlen, a že se hojně kradou třeba i traktory na sečení trávy. Stálíci však prý stále zůstávají krádeže jízdnic kol.

Krádeží ušetřeny nezůstávají ani osobní vozy, v roce 2010 jich bylo v obci odcizeno 138. Mezi občany se opět setkáváme se zlověstnou větou, že „*to tak nejde dále*“. Zástupci zemské policie poukazují především na ochranu majetku, kterou by primárně měli vykonávat jeho vlastníci. Druhý článek se rovněž dotýká Romů a jejich role v oblasti příhraniční kriminality. Podle autorky Romové sice dominují v oblasti krádeže barevných kovů, nelze však říci, že by tato etnická skupina byla jedinou, která zde majetkovou trestnou činnost páchá.

Třetí článek autorky popisuje Sasko jako „*Mekku zlodějů aut*“¹⁴. Podle statistických údajů z poloviny roku 2012 se bohužel ukazuje, že mezi dopadenými zloději dominovali převážně pachatelé z České republiky, kteří tvořili 41 % všech pachatelů. Reakce německých prodejců aut na tuto skutečnost je velmi ostrá, podle autorky se ve vzduchu dokonce vznáší možnost „*ozbrojené domobrany*“. Metody českých zlodějů jsou prý stále brutálnější. V Žitavě došlo například k vloupání do trezoru autosalónu, kde byly odcizeny klíčky od vozů, se kterými následně pachatelé odjeli. Součástí odcizených vozů měly být rovněž dva vozy, které zrovna čekaly na opravu.

Rozsáhlým krádežím zemědělské techniky zejména na polsko-německém pomezí se věnuje další zajímavý článek¹⁵, který autorka napsala společně s Alexandrou Malachovskou. Krádeže se nevyhnuly bohužel ani pohřebnímu vozu plného nebožtíků¹⁶. Jako reakce na vzestup příhraniční kriminality byly vytvořeny společné česko-německé, resp. německo-polské hlídky. O jedné z nich se autorka kriticky zmiňuje v dalším ze série článků o příhraniční kriminalitě¹⁷. Na příkladu společné česko-polské hlídky jsou popisovány problémy spojené s přílišnou byrokracií v Polsku a nedostatečnou jazykovou vybaveností zástupců společných hlídek, zejména Poláků.

2.1.2 Údaje na německém internetu

Rovněž na německém internetu se dají vystopovat všechny tři výše uvedené skupiny článků. Články spadající do první skupiny, tedy popisující konkrétní případy příhraniční kriminality, jsou často psány v emotivním duchu. Za všechny zmiňme článek z 1. května 2013

¹⁴ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/nova-cisla-mez-zlodeji-aut-za-hranici-dominuji-cesi/r~i:article:761312/>.

¹⁵ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/vztek-na-hranicich-polaci-se-prou-s-nemci-o-zlodeji/r~i:article:764549/>.

¹⁶ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/symbol-eu-bez-hranic-v-nemecku-ukradli-tucet-neboztiku/r~i:article:761738/>.

¹⁷ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/na-hranicni-hlidce-nemec-chyta-zlodeje-polak-se-diva/r~i:article:766603/>.

s názvem „*Gestolen wird alles, tedy Vše se krade*¹⁸“ či „*Die Angst wohnt nebenan, tedy Strach bydlí vedle*“¹⁹.

Nad to je však zřejmé, že je v Německu příhraniční kriminalita a její dopady o mnoho větším politickým tématem. Čtvrtou skupinu článků, kterou v České republice v podstatě nenajdeme, tak tvoří návrhy řešení příhraniční kriminality politickými stranami v Německu. V německých internetových médiích se ve vztahu k tématu příhraniční kriminality často objevuje nacionalistická NDP²⁰, méně často již etablované politické strany demokratického spektra, které se příhraniční kriminalitě věnují v předvolební rétorice²¹. Komunální volby se v Sasku konaly dne 25. května a téma příhraniční kriminality představovalo rovněž důležité volební téma.

Podobně jako v českém internetovém tisku popisuje většina článků události, které v příhraničí nastaly. Z lokálních serverů převažuje Sächsische Zeitung (www.sz-online.de) a Görlitzer Anzeiger (<http://www.goerlitzer-anzeiger.de/>). Články bývají rovněž publikovány v celostátních internetových informačních serverech.²² Podobně jako v případě českého internetového tisku jsme i na německých serverech vybrali článek, o kterém pohovoříme detailněji. Jde o článek publikovaný Andreasem Ulrichem v prestižním časopise Der Spiegel²³.

„Vydáno na pospas plundrování“

Stejnomený článek byl vydán v prosincovém čísle časopisu Der Spiegel roku 2012. Výchozím bodem článku je tvrzení, že „v Horní Lužici v Sasku se tak často loupí, jako v žádném jiném regionu Německa. Policie snižuje své stavy a občané ztrácí důvěru ve stát“.

Článek začíná popisem služebny Spolkové policie v Ebersbachu, patřící rovněž mezi česko-polsko-německé trojzemí, kde se policisté zabývají krádežemi automobilů (tedy kompetencemi zemské policie), namísto své vlastní působnosti. Důvodem k této skutečnosti má být drastické snižování pracovních míst u zemské policie. Situace v této lokalitě je popisována jako velmi tristní: v noci jsou ulice vesnic a malých měst prázdné, sousedí se již ani nenavštěvují, neboť nikdo nechce nechat svůj majetek bez dozoru.

Dále je v článku popisována návštěva autodílny pana Wolfganga Liebschera, která byla vyloupena prý již pětkrát. Na to reagoval pan Liebscher oplocením svého pozemku, instalací hlásičů pohybu, kamerami a alarmem. V noci spí s mobilem v ruce v očekávání možného vloupání do své dílny. Drobní podnikatelé si na čas vytvořili domobranu a hlídali

¹⁸ <http://www.sz-online.de/sachsen/gestohlen-wird-alles-2564591.html>.

¹⁹ <http://www.reporterreisen.com/15-grad-ost/angst.html>.

²⁰ Srovnej např.: http://www.npd-loebau-zittau.de/?page_id=743, nebo <http://www.nno-tv.de/?p=4104>.

²¹ Srovnej např.: CDU - <http://www.sachsen-cdu-politik.de/2011-11/grenzkriminalitaet-verunsichert-oberlausitz-stephan-meyer-2524/>; Zelení/die Grünen: <http://www.gruene-fraktion-sachsen.de/presse/pressemitteilungen/2013/pm-2013-42-thema-grenzkriminalitaet-gruene-ja-zu-sachsen-in-guter-nach>.

²² Například Die Welt se na konci roku 2012 věnoval krádežím traktorů na německo-polském pomezí a bezpečnostní situaci v obci Hirschfelde, která patří do sledované lokality. Server www.focus.de referuje čtenářům o nově vzniklé zásahové skupině proti příhraniční kriminalitě, která vznikla v roce 2013 a nese jméno Oberlausitz. Frankfurter Allgemeine Zeitung hovoří o spolupráci mezi svobodným státem Sasko a Spolkovou policií v květnu 2013.

²³ <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-84430190.html>.

svůj majetek. Za nějaký čas toho však nechali, neboť to bylo příliš fyzicky náročné, sám pan Liebscher zhubnul osm kilo.

Autor zmiňuje v popisovaném článku demonstrace proti Romům, které podle něj konají v Čechách často o víkendech. Romové mají být Čechy zneužiti jako obětní beránci, neboť je jim vyčítáno, že stojí za nárůstem kriminality. Češi jsou vykresleni nejen jako násilníci, zloději a lupiči, nýbrž i jako rasisté.

V popisované lokalitě dochází podle autora k „úpadku civilizace“. V této části Saska se stýkají dva jevy: otevřené hranice na straně jedné a pustota celé oblasti, neboť její obyvatelstvo opouští. Divadla, školy, hospody i policejní strážnice se zavírají. Mnozí obyvatelé mají pocit, že Horní Lužice je jednoduše odepsaná. V komunálních volbách v roce 2009 získala nacionalistická strana NDP 74 mandátů v 63 městech a obcích.

2.1.3 Shrnutí

Příhraniční kriminalita je v obou zemích tématem, o kterém píše média. Zdá se však, že příhraniční kriminalita je důležitým politickým tématem jen v sousedním Německu. Za touto skutečností zřejmě stojí fakt, že příhraniční kriminalita je ve své většině vnímána jako páchaní trestných činů či přestupků Čechů v Německu a nikoliv obráceně, což potvrdila i analýza textů, které byly k dispozici. Na sledovaném serveru www.google.cz nebyl nalezen jediný článek, který by popisoval kriminální činnost německých občanů v České republice. Na druhé straně existují články, ve kterých je popisována protizákonná činnost Poláků v příhraniční oblasti Čech. Česky psané články nabízející systematické řešení, například z perspektivy územní samosprávy, nalezeny nebyly.

Příhraniční kriminalita je na německém internetu vnímána jako politické téma, artikulované především nacionalistickou NPD. V předvolebním klání roku 2014 se reakce na příhraniční kriminalitu objevily rovněž u ostatních politických stran demokratického politického spektra. I z toho vyplývá, že i v současnosti jde o důležité téma, které ještě čeká na návrhy řešení. Starostové obcí na obou stranách hranice bývají často citováni v nejrůznějších rozhovorech, jejichž hlavním motivem je strach z ještě složitější bezpečnostní situace, která by mohla nastat, pokud by byl výrazněji redukován počet zemských či spolkových policistů. Pohled starostů je však pouze doplňující a má dokreslit popisovanou situaci. Se specifickým vnímáním příhraniční kriminality stran komunální sféry jsme se doposud nesetkali.

Sledovaná lokalita na česko-polsko-německém trojzemí má v médiích obou států v podstatě podobný a velmi negativně zbarvený obraz: jde o místa, kde bují krádeže aut, sekaček na trávu, malých kombajnů (a všeho dalšího, co není přibité), kde je vloupání do rodinných domů, bytů, provozoven v podstatě na denním pořádku a beztrestné. Zvláště nebezpečně jsou médií prezentovány večery a noci, kdy není radno pro jistotu ani vycházet na beztak neosvětlené ulice. V oblasti trojzemí se na ulicích potulují drogově závislí, kteří se snaží sehnat svou denní dávku pro svou závislost, kulturní instituce i restaurace zde již nefungují, neboť není nikdo, kdo by do nich chodil. Občané na německé straně reagují na zvýšenou kriminalitu buď svým odchodem, anebo nákupem drahé bezpečnostní techniky, která často selhává. Celková situace je prý tak napjatá, že se autoři článků v médiích obávají

vzniku ozbrojených domobran, které by mohly situaci ještě vyhrotit. Oblast je popisována jako „divoký východ“, kam stát v podstatě z ekonomických důvodů nedosáhne, a kde neplatí právo.

Je popsáný stav lokality vůbec pravdivý? Nejde o novinářskou nadsázku? To ukáže až osobní zkušenost, kterou popisujeme v dalších částech této Studie.

2.2 Statistické údaje o bezpečnosti

Popisované lokality na české straně hranice spadají zčásti do Libereckého a zčásti do Ústeckého kraje. Z těchto důvodů byla oslovena krajská ředitelství policie v obou krajích s žádostí o poskytnutí statistik o příhraniční kriminalitě. Policie České republiky nevede statistiky spáchané trestné činnosti podle občanství pachatelů, a proto jsou níže uvedené údaje v podstatě toliko dokreslující a neodpovídají například na otázku, v jaké míře páchají v česko-německém příhraničí trestnou činnost rovněž občané Německa.

Na druhé straně hranice bylo osloveno zastoupení spolkové policie v Pirně (Bundespolizeidirektion Pirna) a zemská policie Svobodného státu Sasko, v jejíž kompetenci je vyšetřování trestné činnosti typicky páchané na pomezí obou států (krádeže, vloupání, drogové delikty). Saská policie zveřejňuje údaje o občanství pachatele a tento údaj je tak součástí publikovaných policejních statistik.

2.2.1 Česká republika

a) Liberecký kraj

Liberecký kraj má se Spolkovou republikou Německo hranici v délce 24 kilometrů. Údaje, které níže uvádíme, se netýkají celkově Libereckého kraje, nýbrž jen jeho příhraniční oblasti se Saskem. Statistické údaje mapují kriminalitu za poslední dva roky. Zmíněné údaje se týkaly jednotlivců a byly přehledně rozděleny podle jednotlivých oblastí trestné činnosti.

V roce 2013 představovala celková kriminalita ve zmíněných částech Libereckého kraje 845 případů s průměrnou objasněností 47 %. Meziročně došlo k nárůstu o 76 případů trestných činů, což činí celkem 8 % nárůst kriminality za poslední rok. Objasněnost se v roce 2012 pohybovala kolem 50 % a byla tedy o 3 % vyšší než o rok později. Z těchto základních údajů vyplývá, že na česko-německé hranici kriminalita za poslední rok opravdu stoupla. Ve výše uvedených lokalitách Libereckého kraje bylo v roce 2013 navíc zaznamenáno 135 přestupků proti veřejnému pořádku a bezpečnosti, které vyšetřovaly orgány Policie České republiky.

b) Ústecký kraj

Poskytnuté statistické údaje za Ústecký kraj se na rozdíl od kraje Libereckého netýkají jen příhraniční oblasti se Saskem, nýbrž celkové bezpečnostní situace v kraji. Oproti roku 2012 zde v roce 2013 došlo meziročně ke zvýšení kriminality o celých 8,8 %. Celkově zde bylo spácháno 29 848 trestných činů. Touto skutečností se Ústecký kraj řadí mezi kraje s vysokou (avšak nikoliv nejvyšší) kriminalitou v České republice. Co do počtu trestných činů je na tom kraj Ústecký srovnatelně například jako kraj Jihomoravský. Policejní statistiky České republiky již tradičně „vede“ hlavní město Praha a Moravskoslezský kraj, kde je počet registrovaných trestných činů vyšší než 40 tisíc ročně.

Přes výše uvedené skutečnosti však bylo možné zjistit, že v příhraničních oblastech Ústeckého kraje je kriminalita zřejmě vyšší než v oblastech, které nejsou bezprostředně na hranici. Tyto oblasti bez státní hranice jsou součástí územního odboru Policie ČR Litoměřice a Louny a celková kriminalita je zde opravdu mnohonásobně nižší²⁴. V ostatních územních odborech Policie ČR Ústeckého kraje, tedy v ÚO Děčín, Chomutov, Most, Teplice a Ústí nad Labem je průměrná hodnota celkové kriminality 4 763 případů ročně, což je o více než polovinu vyšší než ve zmíněných lokalitách bez státní hranice. Jakou měrou se na této hodnotě podílí příhraniční kriminalita, jak byla definována v úvodu této studie, však nelze bezpečně zjistit.

Drogová kriminalita a pátrací skupina Labe

V Ústeckém kraji je obrovským problémem drogová kriminalita. Oproti roku 2012 došlo v roce 2013 k nárůstu trestných činů spojených s touto problematikou o 31,3 %. Nejvyšší intenzity drogové kriminality je dosahováno ve statutárních městech (Chomutov, Ústí nad Labem a Most). Vedle pervitinu se jako nové látky objevují mefedron a JWH. Na dokreslení nárůstu drogové kriminality lze uvést meziroční srovnání v měsících lednu 2013 a lednu 2014, kdy došlo ke zvýšení drogové kriminality v kraji o celých 56 % (z 38 v lednu 2013 na 67 případů v lednu 2014).

Statistiky mezinárodní spolupráce, které jsme měli k dispozici, hovoří o 14 případech příhraničního sledování, což je o 7 méně než v roce 2012. Společných hlídek bylo v roce 2013 355, což představuje jejich nárůst o 32. Na území Ústeckého kraje působí společná česko-německá pátrací skupina s názvem „Labe“ (německy „Elbe“). Tato skupina vznikla v červenci 2013 a je zaměřena na pátrání po odcizených věcech a podezřelých osobách. Zmíněná skupina realizuje zatýkání pachatelů a zaměřuje se dále na drogovou kriminalitu (monitoring objektů, osob, lustrace osob, kontrola osob a vozidel).

2.2.2 Německo

Statistické údaje o kriminalitě jsou publikovány na webových stránkách Ministerstva vnitra Saska. Statistika za rok 2013 byla vydána 18. března 2014, saské vládě byla představena ministrem vnitra Saska Markusem Ulbigem. Celkově registrovala saská policie 312 500 případů trestné činnosti, což přibližně odpovídá předchozímu roku 2012. Objasněnost trestných činů se nepatrně snížila (o 0,6 procentních bodů) a tvoří 54,8 %.

Nárůst kriminality byl v roce 2013 zaznamenán u drogových trestných činů, jejichž počet činil 9 408. Polovinu těchto trestných činů činily delikty spojené s amfetaminem, resp. metamfetaminem, látkou obsaženou i v pervitinu. Oproti roku 2012 došlo k nárůstu o 6 procent.

a) Příhraniční kriminalita

Na hranici Saska s Českou republikou a Polskem bylo zaznamenáno 23 523 případů trestné činnosti. Celých 2 769 případů představují delikty a trestné činy proti oprávněnému pobytu v Německu, proti řízení o azyl a volnosti usazování podle práva EU. Pokud by se

²⁴ Celková kriminalita v územním odboru Louny činila 1 547 případů a v územním odboru Litoměřice 3 644 případů.)

vyjmula zmíněná kriminalita spojená s nelegálním pobytem cizinců, představuje rok 2013 úbytek obecné kriminality v příhraničí o 4,3 %. Počet případů je tak nižší než v roce 2007, kdy došlo ke zrušení hraničních kontrol. Na německo-české hranici bylo registrováno 8 555 trestných činů, což představuje oproti roku 2012 snížení o 7,9 %.

V roce 2013 bylo vyšetřováno celkově 103 521 podezřelých, z nichž bylo 15 689 s jiným než německým občanstvím. Tento počet představuje nárůst oproti minulému roku o 9,2 %. Ze zmíněného počtu 15 689 bylo 5 627 spojeno se specifickými trestnými činy cizinců, 10 601 s ostatní kriminalitou. Každý devátý pachatel trestného činu pocházel z České republiky, ze sousedního Polska dokonce každý šestý. V případě českých státních občanů to znamená 1 221 pachatelů, což znamená meziroční snížení o 6,4 %.

Města a obce popisované lokality spadají do působnosti zemské policie s policejním ředitelstvím v Görlitzu. Celkově bylo v této oblasti registrováno 38 916 trestných činů, což představuje oproti roku 2012 pokles o 3,7 procent. Z celkového počtu 13 091 podezřelých osob jich neněmeckého původu bylo 1 796.

b) Detailní popis příhraniční kriminality z roku 2012

Na stránkách Ministerstva vnitra Saska lze v rubrice „Archiv“ nalézt zajímavou statistiku, která se týká kriminality na saské vnější hranici, tedy na hranici s Polskem a Českou republikou. V této studii byly zohledněny statistické údaje ze 42 obcí na hranicích s Českou republikou a 7 obcí na hranicích s Polskem. V obcích na česko-německých hranicích žilo celkem 190 302 obyvatel, v německo-polských obcích 100 077 obyvatel. Údaje z roku 2013 budou k dispozici zřejmě až příští rok, níže uvedené odstavce tedy spočívají na statistických údajích z roku 2012.

Podle statistik jsou uvedené příhraniční obce vystaveny více kriminalitě než obce ve vnitrozemí Saska. Na 100 tisíc obyvatel zde připadá 7 463 trestných činů, v ostatních místech Saska „jen“ 5 676 trestných činů. Obce hraničící s Polskem byly vystaveny kriminalitě dvakrát tolik než obce na hranicích s Českou republikou. K obcím s vysokou mírou kriminální zátěže patří popisovaná města Žitava a Ebersbach. Na 100 tisíc obyvatel připadá v těchto městech 13 464 trestných činů, resp. 8 696. Město Žitava obsadilo ve statistikách druhou příčku hned za okresním městem Görlitz. Objasněnost případů činí 58,1 % a je vyšší než v ostatních částech Saska, kde činí 54,7 procent (jde však o statistiky z roku 2012). Ve výše uvedených příhraničních obcích bylo v roce 2012 vyšetřováno 3 585 osob jiného než německého občanství, což představovalo nárůst o 930 oproti roku 2011. Z celkového počtu všech podezřelých bylo 8,8 procent Čechů.

Údaje o objasněných případech z roku 2012 dokazují, že krádeže za přítěživých okolností, krádeže kol, automobilů, včetně jejich nedovoleného užití, krádeže z či v automobilech, padělání veřejných listin a prodeje kradených vozidel více páchají osoby s neněmeckým občanstvím než Němci. Co se týče krádeží automobilů, byly příhraniční obce mnohem více zatíženy než stejně velké obce v jiné oblasti Saska. Největší zatížení zaznamenala příhraniční Lázně Jonsdorf se 465 případy odcizení automobilů. Objasněno bylo celkem osm případů. Na druhém místě co do počtu odcizených automobilů je podle statistik

Oybin, který měl jen o jeden případ méně než Jonsdorf (464). Obě města patří mezi lokality, které byly v průběhu vypracování Studie navštíveny.

2.2.3 Shrnutí statistických údajů

Z právě popsaných statistických údajů lze vyčíst mnohé. Kromě důležitých údajů samotných rovněž skutečnost, že celistvější informace o příhraniční kriminalitě mají v sousedním Německu. Česká policie totiž údaje o kriminalitě v prostoru blízkém hranicím neuvádí, neuvádí ani, zda byl pachatel českým nebo jiným občanem. I to zřejmě dokládá, že příhraniční kriminalita je problémem spíše na německé části hranice.

Za Liberecký kraj jsme měli k dispozici údaje o kriminalitě roku 2013 z obvodních oddělení Policie České republiky, jejichž působnost sahá (mimo jiné) i na území státní hranice se Saskem, nárůst kriminality zde byl zjištěn přibližně o přibližně osm procent oproti roku 2012.

Za Ústecký kraj jsme měli k dispozici všeobecné údaje, z nichž vyplynulo meziroční zvýšení kriminality o 8,8 procent. Ve sledovaných územních odborech se co do počtu registrovaných trestných činů vymykaly územní odbory Louny a Litoměřice, kde byla míra kriminality v porovnání s ostatními územními odbory o mnoho nižší. Z této skutečnosti lze vyvodit, že v příhraničních oblastech (tedy v ostatních územních odborech) existuje vyšší kriminalita, její míru však na základě uvedených skutečností nelze kvalifikovaně odhadnout. Z údajů, které jsme obdrželi za Ústecký kraj, rovněž vyplývá podstatný meziroční nárůst drogových trestných činů o celých 31 %. V souvislosti s potíráním drogové kriminality byla zaznamenána rovněž zvýšená společná hlídková činnost policistů v obou státech. Významné místo zaujímá společná pátrací skupina s názvem „Labe“.

Naproti tomu ze statistických údajů v sousedním Sasku vyplývá, že se kriminalita v roce 2013 meziročně snižuje. Nepatrně se snížila rovněž objasněnost registrovaných trestných činů, která činí 54,8 %. Objasněnost je podstatně vyšší než například na území Libereckého kraje, kde činila 47 procent. Nárůst kriminality byl zaznamenán především u drogových deliktů, a to o šest procent oproti předloňskému roku. Zvýšení drogové kriminality je společným trendem v obou zemích.

Výše uvedené snížení kriminality se dotklo rovněž oblastí blízko státní hranice, kde se kriminalita meziročně snížila o 4,3 %, na česko-saském pomezí dokonce o 7,9 %. Ze statistických údajů však vyplývá, že zmíněná oblast blízko státní hranice je oblastí, kde je míra kriminality o ¼ vyšší než v ostatních částech Saska. Tato skutečnost tak relativizuje snížení kriminality, které v roce 2013 skutečně nastalo. Oproti průměru je v příhraniční oblasti vyšší objasněnost trestných činů, která leží kolem 58 %. Každý devátý pachatel trestného činu pocházel z České republiky, ze sousedního Polska dokonce každý šestý.

Kriminalita v Sasku se tedy až na drogové delikty postupně o několik procent ročně snížila. Počet registrovaných trestných činů je nižší než před rokem 2007. Tato skutečnost je závažným argumentem proti každodenní „masáži“ německými médii, popisující nebezpečnost sasko-české hranice.

3. Navštívené lokality na saské hranici

3.1 Všeobecné informace

Všechny navštívené lokality na saské straně hranice náleží do okresu Görlitz. Tento okres vznikl na základě správní reformy v roce 2008 z bývalých okresů Niederschlesischer Oberlausitzkreis, Löbba-Zittau a města Görlitz, které do stejného roku tvořilo samostatný okres. Görlitzký okres zaujímá s plochou 2 106 km² celých 11,4 procent území Saska. V okrese se nachází 53 obcí a 14 měst, celkový počet obyvatel činí 263 tisíc. V okresním městě Görlitz žije více než 54 tisíc obyvatel. Okres Görlitz hraničí s Českou republikou a Polskem, hranice s Českou republikou měří 65 km, hranice s Polskem 128 km²⁵. Historicky a geograficky se popisovaná lokalita nachází v Horní Lužici.

Čtyři z pěti navštívených saských lokalit se nacházejí v přírodním parku Žitavské hory. Jedná se o město Žitavu a obce Oybin, Jonsdorf a Großschönau. Zmíněný přírodní park tvoří se svými 13 337 ha plochy 0,7 % plochy Saska. Přírodní park vznikl v roce 2004 na základě veřejnoprávní smlouvy deseti měst a obcí²⁶, na ploše parku žije více než 62 tisíc obyvatel²⁷. Pátá navštívená lokalita – dvojměstí Ebersbach-Neugersdorf – je situována do jižní části okresu Görlitz do Lužických hor.

Největším popisovaným městem je Žitava, která má spolu se svými místními částmi přes 27 tisíc obyvatel²⁸. Následuje město Ebesbach-Neugersdorf s 13 tisíci obyvateli²⁹ a obec Großschönau s počtem obyvatel převyšujícím 5 800³⁰. Obce Jonsdorf a Oybin v Žitavských horách jsou spíše malými obcemi, počet jejich obyvatel přesahuje jen 1 700, resp. 1 500. Obě místa jsou však důležitými turistickými centry v oblasti. S ohledem na svou velikost a historii představuje Žitava pro Großschönau, Jonsdorf a Oybin přirozené kulturní a společenské centrum. Zmíněné obce jsou od Žitavy vzdáleny přibližně kolem deseti kilometrů³¹. Vzdálenost mezi Žitavou a Ebersbach-Neugersdorfem je téměř dvojnásobná a činí více než 20 km.

3.1.1 Příhraniční spolupráce

Město Žitava je situováno v takzvaném Trojzemí (Dreiländerpunkt), jehož hranice dále tvoří české město Hrádek nad Nisou a polská Bogatynia. Trojzemí je středem euroregionu Nisa, který sdružuje územní samosprávné celky ze zmíněných zemí³². Zmíněná tři města vytvořila svazek s názvem „Malý trojúhelník“³³, který usiluje mimo jiné o to, aby byl vybudován most pro pěší přímo nad pomyslným středem trojzemí. V současnosti již

²⁵ Informace o okrese Görlitz, in: http://www.kreis-goerlitz.de/city_info/webaccessibility/index.cfm?region_id=349&waid=393&item_id=852595&oldrecord=71637&oldmodul=5&olddesign=0&oldkeyword=0&oldeps=20&oldaz=all&oldcat=0&fsize=1&contrast=0.

²⁶ Jedná se o města a obce: Žitava, Seifhennersdorf, Bertsdorf-Höritz, Großschönau, Heinewalder, Jonsdorf, Leutersdorf, Mittelherwigsdorf, Olbersdorf a Oybin.

²⁷ Text o přírodním parku Žitavské hory citován podle: <http://naturpark-zittauer-gebirge.de/de/index.php>.

²⁸ http://www.zittau.eu/1_aktuell/aktuell.htm.

²⁹ <http://www.ebersbach-neugersdorf.de/>

³⁰ <http://www.grosschoenau.de/>

³¹ Vzdálenost Žitava – Jonsdorf činí 12 km, Žitava – Oybin činí 10 km a Žitava – Großschönau 12 km.

³² <http://www.neisse-nisa-nysa.org/>.

³³ <http://www.kleines-dreieck.eu/>.

existuje studie proveditelnosti, která byla publikována na oficiálních stránkách města Žitavy³⁴. Oblast Trojzemí dnes protíná velmi využívaná cyklostezka. V rámci svazku existují rovněž pracovní skupiny, z nichž se jedna věnuje bezpečnosti v oblasti. Každoročně se také konají Slavnosti Trojzemí, v jejichž pořádání se města střídají.³⁵ Partnerským městem Žitavy je více než 40 let krajské město Liberec.

Město Ebesbach-Neugersdorf je od roku 2011 součástí partnerství „Pětiměstí“, Fünfgemeinde-Partnerschaft jako šesté město³⁶. Spolupráce v rámci partnerství spočívá v pravidelném setkávání starostů českých a německých obcí a plánování společných aktivit. Cílem setkávání je v první řadě plánování akcí vedoucích ke společnému zapojení občanů do nejrůznějších společných aktivit s cílem poukázat na různorodost vzájemného soužití na česko-německé hranici. Spolupráce byla navázána například v oblasti školství, společné akce připravují rovněž senioři. Zajímavý příklad v oblasti školství je školské zařízení s názvem Schkola, které své žáky vede k otevřenosti a vztahu k sousedům³⁷. Pobočky „Schkoly“ lze nalézt na více místech v popisované oblasti³⁸. Dalším projektem Pětiměstí je „Hudba spojuje sousedy“³⁹. Této akce se účastní několik stovek obyvatel z obou stran hranice. Tato města také zpracovala a vydala brožuru mapující deset let existence pětiměstí, její současný stav a výhled do budoucna. V rámci pětiměstí je také pořádán tradiční turistický pochod po trase spojující všech pět obcí v rámci sdružení.

Obec Großschönau spolupracuje s městy Varnsdorf, Rumburk a Seifhennersdorf (tzv. Čtyřměstí) v oblasti výměny informací. Společnou deklaraci, která „zastřeší“ všechny společné aktivity, podepsala uvedená města dne 20. února 2013 v Rumburku. Do budoucna předpokládají mj. společné řešení infrastruktury, společné využívání občanského vybavení a spolupráci při řešení kriminality. Společnou strategií se budou snažit zlepšit život v regionu Čtyřměstí natolik, že odtud lidé již nebudou odcházet⁴⁰. Všechna čtyři města se také dohodla na projektu, který řeší protipovodňovou ochranu a přeshraniční krizové řízení. První oficiální společná porada Čtyřměstí se v Seifhennersdorfu konala dne 6. prosince 2013.

Vedle institucionalizované bilaterální (partnerské města) či multilaterální (euroregiony, spolky měst) spolupráce, jsme v navštívených lokalitách vždy objevili příklady neoficiální spolupráce spočívající na jednotlivcích. Rozšířená je rovněž spolupráce například mezi profesionálními či dobrovolnými hasiči⁴¹. Tříletý projekt týkající se posílení infrastruktury hasičů probíhal příkladně v obcích Jonsdorf a Zwickau na německé straně a v Osečné a Jablonném v Podještědí na straně české.

³⁴ http://www.zittau.eu/3_portrait/dreilaendereck/machbarkeitsstudie_most.pdf.

³⁵ <http://www.hradek.eu/index.aspx?rub=56>.

³⁶ Původními členy „Pětiměstí“ jsou Sohland an der Spree, Oppach, Neusalzen-Spremberg na německé straně a Šluknov a Jiřikov na straně německé.

³⁷ Informace viz: <http://www.schkola.de/cms/de/36/HOME>.

³⁸ Hartau, Jonsdorf, Oberland, Ostritz a Lückendorf.

³⁹ Pozvánka na tuto akci v roce 2014 http://www.mesto-sluknov.cz/skins/sluknov2/images/clanky_pdf_4149.pdf

⁴⁰ http://www.varnsdorf.cz/cz/seznamy_zprav/aktualni_informace/spoluprace-ctyrmesti-stvrzena-podpisem.html

⁴¹ O této spolupráci hovořili například starostové obce Großschönau a Oybin.

Je přirozené, že kulturní akce pořádané obcí na jedné straně hranice navštíví rovněž obyvatelé ze sousední obce, která již leží v jiném státu. Za všechny tyto akce zmiňme příkladně slavný „*Jakobimarkt*“ (Jakubský trh), který se koná koncem července každého roku ve městě Ebersbach-Neugersdorf. Stejně tak navštěvují „přespolní“ hosté z jiného státu četná turistická lákadla, kterými se navštívené lokality mohou pochlubit. Rozšířená je spolupráce mezi sportovci v příhraničních oblastech či společné využívání sportovních zařízení (př. koupaliště v Großschönau).

Příhraniční spolupráce v rámci navštívené lokality funguje a o její stinné stránce, příhraniční kriminalitě, webové stránky taktně mlčí. Pokud bychom neznali skutečnosti, které jsme popsali v předchozí kapitole, ani by nás po jejich přečtení nenapadlo, že by města a obce v Žitavských horách, resp. o několik kilometrů dál v Ebersbach- Neugersdorfu, měla být tak těžce sužována kriminalitou, jak popisují média.

3.2 Rozhovory se zástupci územní samosprávy

Rozhovory probíhaly v měsících lednu až březnu tohoto roku za účasti starostů oslovených obcí. První rozhovor se uskutečnil v Oybinu dne 25. ledna, dne 20. února se konalo setkání se starostou obce Großschönau. Do Ebersbachu-Neugersdorfu jsme se vydali 4. března a 11. března jsme uskutečnili rozhovor s primátorem Žitavy a starostou obce Lázne Jonsdorf.

Všem osloveným starostům byl již na počátku roku zaslán okruh otázek, které představovaly základ budoucího rozhovoru. Většina oslovených obcí reagovala na zaslání otázky se zájmem a souhlasila rovněž s následným rozhovorem. Vedle zmíněných rozhovorů jsme ještě obdrželi písemné vyjádření k okruhu otázek, které zaslal starosta obce Leutersdorf a starostka obce Seiffhennersdorf. Zaslání okruhu otázek představoval tyto náměty k rozhovoru:

- 1. Jak obecně hodnotíte vzájemné vztahy se zástupci komunální sféry v sousedním státě?**
 - a. je tato spolupráce institucionalizovaná?
 - b. příklady vzájemné spolupráce (zejména meziobecní spolupráce)
- 2. Jak hodnotíte míru kriminality ve Vašem regionu?**
 - a. je možné vystopovat změny míry kriminality v čase?
 - b. nejčastější přestupky, přečiny?
 - c. jak funguje spolupráce s ostatními orgány veřejné správy při řešení kriminality (krajský úřad, Policie České republiky, Ministerstvo vnitra)
- 3. Zaznamenali jste tzv. příhraniční kriminalitu, tedy kriminalitu páchanou občany sousedního státu?**
 - a. je příhraniční kriminalita organizovaná či jen nahodilá?
 - b. v jaké oblasti je nejčastěji páchána?
 - c. mění se míra této kriminality v čase?
 - d. jaké má možné příčiny?

- e. jak funguje spolupráce na místní úrovni se sousedními obcemi v Německu při řešení otázek příhraniční kriminality?
- f. jak důležité téma představuje příhraniční kriminalita ve vztahu k Vaším sousedům?
- g. jak funguje spolupráce se státními orgány v sousedním státu?
4. **Ovlivňuje dle Vašeho soudu příhraniční kriminalita vztah k sousedům? Pokud ano, jak?**
5. **Jak o příhraniční kriminalitě hovoří lokální média? Prosím příklady.**
6. **Jak na příhraniční kriminalitu reagují občané Vašeho města/obce ?**
7. **Jsou nástroje k řešení příhraniční kriminality dostačující?**
8. **Jaké další nástroje byste podle Vašeho soudu potřebovali? (finanční, kompetenční, ostatní)**
9. **Je možné v případě důsledků příhraniční kriminality hovořit dokonce o xenofobii?**

Zvolený soubor otázek směřuje od obecnějších ke konkrétnějším. Jádrem těchto otázek se dotýká činnosti územní samosprávy při řešení příhraniční kriminality a specifických nástrojů, které se městům a obcím dnes nedostávají. Záměrně jsou zde však zvoleny otázky, na které jsme očekávali subjektivní odpověď, zejména poslední otázka, zdali je ve sledovaném městě možné hovořit o xenofobii. V jednotlivých rozhovorech nebyly probírány všechny otázky, nešlo o sběr statistických údajů, což by při oslovení pěti obcí ani nebylo v podstatě možné, otázky však tvořily základ rozhovorů, které ve vší stručnosti dále reprodukuje.

3.2.1 Oybin

Starosta Goth hodnotí vzájemné kontakty mezi zástupci komunální sféry Německa a České republiky obecně pozitivně, zejména vyzdvihl společné projekty v oblasti budování nových příhraničních cest, příkladně projekt „Cesta k sousedům – Weg zu Nachbarn“. Tento projekt probíhal mezi lety 2006 až 2012 mezi partnerskými městy Oybin a Nový Bor na české straně⁴². Meziobecní spolupráce na česko-německém pomezí není podle starosty Gotha výjimečná, problémem je však doba jejího trvání a její udržitelnost, jako například v již zmíněném Novém Boru.

Jako příklad dobré spolupráce, která však v současné době uvadla, uvedl starosta Goth smlouvu o spolupráci v oblasti dobrovolných hasičů, kterou měl Oybin s českou obcí Jablonné v Podještědí. V tomto případě stála spolupráce na jednotlivci z řad českých dobrovolných hasičů a bohužel po jeho smrti postupně zanikla. Naopak již mnoho let přetrvává spolupráce s předsedou Mikroregionu Novoborsko Jiřím Voseckým.

a) příhraniční kriminalita

V Oybinu se naposledy řešil případ rozbitých parkovacích hodin a v říjnu 2013 případ odcizených poklopů od kanálů, o kterých se později zjistilo, že nebyly odcizeny občany okolních států (Česka nebo Polska), nýbrž domácími pachatelí.

⁴² Více informací ohledně tohoto projektu, in: <http://www.novy-bor.cz/cz/mesto-novy-bor/projekty/dotace-z-prostredku-eu/cesta-k-sousedum-weg-zu-den-nachbarn/>.

Příhraniční kriminalita se přirozeně zvýšila v porovnání se situací po roce 1990. Starosta Goth však vzpomíná, že i před rokem 1990 svým způsobem existovala, neboť hranice mezi Československem a Německou demokratickou republikou byla o mnoho prostupnější než hranice na Západ. V době po roce 1990 zde byl rovněž větší počet policistů, než je tomu v současné době, neboť zde byla vnější hranice Evropské Unie. Vedle zemských policistů zde byli rovněž spolkoví policisté a celníci. Ke snížení počtu policistů došlo převážně po roce 2004, kdy Česká republika a Polsko přistoupily do Evropské unie. Vzhledem k brzkému očekávanému rozšíření Schengenského prostoru se plošně snižovaly stavy zemské i spolkové policie a v celém regionu vznikla tzv. bezpečnostní mezera (německy „Sicherheitslücke“).

Nižší přítomnost státních policistů tehdy zafungovala rovněž jako psychologický moment, že jsou pachatelé v podstatě beztrestní. Řada saských měst musela navíc čelit rušení lokálních poboček zemské policie. Občané na tyto situace často reagovali protesty. O bezpečnostní situaci se konaly rovněž konference, například v květnu 2013 v Žitavě za účasti ministra vnitra Saska⁴³. V současné době došlo podle starosty ke zlepšení podmínek pro práci zemské policie. Rovněž spolková policie je v regionu i přes vstup ČR do Schengenu přítomná, což působí mnohdy i preventivně na potencionální pachatele.

Starosta Goth připouští, že příhraniční kriminalita v Oybinu skutečně existuje a není jen výplodem médií. Je možné nalézt jak pachatele-jednotlivce, tak organizované skupiny, které na česko-německo-polském pomezí páchají trestnou činnost. K typickým projevům kriminality patří vykrádání osobních vozů a vloupání. V Oybinu nejsou typickým případem příhraniční kriminality drogové delikty, a to zejména z důvodu geografické polohy v Žitavských horách. Z policejních statistik víme, že obce Oybin a Jonsdorf patřily v roce 2012 k nejvíce postiženým místům Saska krádežemi osobních automobilů. Tato skutečnost jistě souvisí s turistickým ruchem, který je v oblasti Žitavských hor velmi rozšířen.

Za možnou příčinu příhraniční kriminality považuje starosta Gotha zejména dva aspekty. Prvá příčina je sociální a souvisí se změnou, kterou všechny příhraniční regiony prodělaly od devadesátých let. Velmi negativní roli sehrává nezaměstnanost, která je v regionu na vysoké úrovni. Za druhou příčinu považuje starosta skutečnost, že mnozí neněmečtí pachatelé považují sami sebe za beztrestné, jako by německá policie nad nimi neměla žádnou moc. Není-li přestupek či trestný čin na německé straně vyřešen na místě (což je v podstatě vyloučeno), je sankce téměř nevymahatelná a pachatelé tudíž nepostizitelní. Na tuto mezeru v právních systémech obou států (a v podstatě i Evropské unie) pachatelé často spoléhají. Územní samospráva v Německu nemá podobně jako v ČR přístup k registru cizinců, kteří páchají na území měst a obcí trestné činy. K těmto informacím má přístup pouze policie, která je však dále nesděluje.

Starosta Goth vzpomínal případ z let 2005 a 2006, který do dneška není v podstatě vyřešen. Podle stávající německé legislativy mohou v Německu působit při vyšetřování trestných činů a přestupků, při kterých se využijí služební psi, jen takoví psi, kteří prošli

⁴³ <http://www.sz-online.de/sachsen/gestohlen-wird-alles-2564591.html>, nebo: <http://www.michaelkretschmer.de/inhalte/2/aktuelles/36707/sicherheitskonferenz-in-zittau-mit-dem-bundesminister-des-inneren-friedrich/index.html>.

výcvikem v Německu. V okolí Oybinu je nejbližší stanice se služebními psy v českém Hrádku nad Nisou, který je od Oybinu vzdálen 13 km. Podle pana starosty by bylo logické, pokud by němečtí policisté mohli k služebním úkonům využívat české psy. Celá záležitost není bohužel dodnes vyřešena, ačkoliv starosta Goth jednal s tehdejším ministrem zahraničí ČR Cyrilem Svobodou.

b) reakce občanů

Příhraniční kriminalita do jisté míry zatěžuje vztah mezi národy na obou stranách hranice. Občané Oybinu jsou oproti minulým letům ostražitější, a ačkoliv starosta nemá podle saského obecního zřízení žádné pravomoci při vyšetřování přestupků či trestných činů, přesto dostává poměrně často telefonáty, že se v obci děje něco podezřelého. V těchto případech radí volat zemskou policii, případně ji kontaktuje sám. Do roku 2009 existovali v Oybinu a okolí kontaktní policisté zemské policie, kteří se každých 6 až 8 týdnů setkávali s občany. Zmíněná činnost však byla z důvodu změn v zemské a spolkové policii zrušena.

Starosta zaznamenal dále určitý strach ze spolupráce občanů s policií při vyšetřování spáchaných deliktů, neboť není optimálně řešena ochrana svědků. Na druhé straně nelze spoléhat jen na činnost státu, občané musejí být přirozeně ostražití a chránit svůj majetek rovněž vlastními prostředky.

Příhraniční kriminalita je mezi občany Oybinu (a celého regionu) poměrně velkým tématem, kterého se značně využily rovněž média. „*Není dne, abychom v novinách nečetli o spáchaných deliktech*“, říká starosta Goth a své tvrzení dokazuje aktuálním číslem lokálního deníku *Sächsische Zeitung* z pátku 24. ledna. Média tak svým způsobem přilévají olej do ohně. Příhraniční kriminalitu nevyřeší ani populistické slogany typu „návrat železné opony“. Podobné floskule jsou „*plácnutím do vody*“, uzavírá starosta Goth.

Referování o příhraniční kriminalitě narušuje cestovní ruch, z nějž Oybin a Lückendorf žijí. Sám starosta Goth několikrát kontaktoval lokální redaktory, aby nepsali jen o spáchaných přestupcích, resp. trestných činech, nýbrž rovněž o tom, jak byly vyřešeny, a kdo je vlastně spáchal. Tato snaha starosty Gotha však zůstává zatím marná.

Podle starosty Gotha by snížení příhraniční kriminality napomohly včasnější trestní/deliktní řízení a citelnější tresty a sankce, které by mohly být udělovány rovněž cizincům. V tomto duchu by zajisté pomohla sankce zákazu vstupu/zákaz pobytu, která by se vztahovala rovněž na osoby z okolních států. Poláci a Češi jsou však občané Evropské unie, kteří využívají svobody pohybu. Zmíněným návrhům však stojí v cestě především jejich nedostatečná kontrola zemskou policií, čehož si je starosta Goth vědom. Na rozdíl od České republiky neexistuje v Německu trest veřejně-prospěšných prací⁴⁴, který by mohl být typickou sankcí za spáchání trestného činu s nižší nebezpečností pro společnost.

Na závěr jsme starostovi Gothovi položili subjektivní otázku, zdali se dle jeho soudu v současné době jedná v případě příhraniční kriminality již o xenofobii. Podle starosty

⁴⁴ Německé trestní právo rozlišuje hlavní tresty a vedlejší tresty. Hlavními tresty jsou peněžitý trest a trest odnětí svobody, zatímco vedlejšími tresty jsou konfiskace, zveřejnění odsouzení, zákaz řízení a zbavení práv.

nikoliv, nicméně pokud nebude smysluplně řešena, mohou se v budoucnu její následky xenofobii blížit.

3.2.2 Großschönau

Příhraniční kriminalita přirozeně v dané lokalitě existuje, tuto skutečnost nelze nevidět, konstatuje starosta Frank Peuker. V obci a okolí lze nalézt příklady majetkové kriminality (vloupání, odcizení aut), ale rovněž příklady drogové kriminality. Vnímání zvýšeného pocitu nebezpečí souvisí s přítomností či nepřítomností policie v popisovaném regionu.

Starosta Peuker nechápe problém příhraniční kriminality jako zásadní problém obce a okolí. Během rozhovoru několikrát varoval před tím, že toto téma může být zneužito populisty, například z pravicové části politického spektra.

Na otázku, zdali je možné považovat příhraniční kriminalitu za jeden ze zdrojů možné xenofobie mezi Čechy a Němci odpověděl starosta Peuker záporně. Mezi Čechy a Němci dnes v Großschönau a okolí neexistuje žádné otevřené nepřátelství, a ačkoliv některé stereotypy přetrvávají, o xenofobii nelze dle jeho soudu vůbec hovořit.

Příkladně v sousedním Varnsdorfu nebylo na rozdíl od Großschönau k dispozici veřejné koupaliště. Zástupci české strany měli obavy z toho, že bude v Großschönau tolik Čechů a svou obavu tehdy veřejně vyjádřili při jednání na radnici. Na zmíněnou skutečnost však nebyla zaznamenána negativní odpověď a mnozí dotázaní nerozuměli, proč by jim mělo vadit, že „jejich“ koupaliště je využíváno sousedy z Čech. Za velmi zajímavou spolupráci v oblasti infrastruktury považuje starosta Peuker společně provozovanou linku Trilex mezi Seifhennersdorfem a Libercem⁴⁵.

V poskytnutém rozhovoru starosta popřel, že by vzájemné soužití mezi Čechy a Němci bylo zastíněno příhraniční kriminalitou. Navíc by dle jeho soudu bylo zřejmě nezodpovědné její sílu zveličovat. Podle pana starosty převládají pozitivní aspekty vzájemného soužití mezi Čechy a Němci. Jejich příkladem může být vyvěšení české vlajky před radnicí v Großschönau v době úmrtí bývalého prezidenta Václava Havla v prosinci 2011. Vyvěšení české vlajky před radnicí vnímali občané Großschönau sice s prvotním údivem, avšak s opravdovým pochopením.

3.2.3 Ebersbach-Neugersdorf

Z návštěvy Ebersbachu-Neugersdorfu jsme měli zvláštní očekávání. O tomto místě se v článku „*Vydáno na pospas plundrování*“ nechvalně zmiňuje celostátně (i celoevropsky) uznávaný týdeník „Der Spiegel“, o kterém jsme referovali v minulé kapitole. O Ebersbachu se v deníku Berliner Zeitung svého času psalo jako o „*Občanské válce v Horní Lužici*“⁴⁶. O příhraniční kriminalitě v Ebersbachu se zmiňuje rovněž webový portál s vypovídajícím

⁴⁵ <http://www.trilex.de/cs/>.

⁴⁶ Förster, Andreas: Bürgerkrieg in der Oberlausitz, in: Berliner Zeitung, 20.4.2010, nebo: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/in-der-region-um-zittau-hat-seit-dem-wegfall-der-grenzkontrollen-die-kriminalitaet-stark-zugenommen--die-menschen-dort-wehren-sich-auf-ihre-weise-buergerkrieg-in-der-oberlausitz,10810590,10711922.html>.

názvem www.grenzkriminalitaet.de⁴⁷, je však nutno dodat, že poslední záznam je z roku 2010. O kriminalitu v Ebersbach-Neugersdorfu se zajímaly rovněž televizní společnosti, například druhý německý program ZDF⁴⁸ a v době nedávno minulé středoněmecká televizní stanice MDR⁴⁹. Jedním z posledních popisovaných případů představovala krádež přívěsného vozu přímo v Ebersbachu i s majitelem uvnitř⁵⁰.

Rozhovor o příhraniční kriminalitě byl veden se starostkou města paní Verenou Hergenröder za přítomnosti vedoucího policejního revíru Zittau-Oberland zemské policie pana Webera. V policejní mluvě se nepoužívá pojem „příhraniční kriminalita“, nýbrž „kriminalita v prostoru blízce hranici“, což jsme zjistili již ze studia policejních statistik. Ebersbach-Neugersdorf přímo hraničí s českým městem Jiříkov, spolupráce mezi policisty obou zemí existuje rovněž i v nedalekém Rumburku. Struktura kriminality je na obou stranách hranice prakticky totožná. Policejní statistiky však dokazují, že je na německé straně vyšší. K typické kriminalitě v této oblasti patří krádeže kol či autorádií, navigací, sekaček na trávu či krádeže v obchodech. Tyto trestné činy jsou páčány neorganizovaně jednotlivci. Varnsdorf a Rumburk na české straně jsou pověstné varnami pervitinu.

Osoba jiné než německé národnosti může být dána do vazby jen za určitých okolností, které policisté získávají z policejních rejstříků. Pokud tyto okolnosti nenastanou, je osoba propuštěna na svobodu, neboť nebyl shledán vazební důvod. O trestu rozhoduje soud v Žitavě, a pokud osoba není ve vazbě a k soudu se nedostaví, trestu v podstatě unikne. To se děje zejména v případech majetkové kriminality. Tato skutečnost pak působí na obyvatele lokalit demotivujícím způsobem.

Němečtí policisté provozují společné hlídky s policisty z Hrádku nad Nisou a České Lípy jedenkrát za měsíc, vždy v návaznosti na různé společenské akce (např. bleší trhy). Společnou hlídku má v lokalitě rovněž spolková a zemská policie Německa. Tato hlídka se však neuskuteční, pokud by poklesl počet policistů pod určitou hranici.

a) dopis adresovaný ministru vnitra Saska

Měsíčník Spreequelbote otiskl v rubrice „Amtliches, Úřední“ text dopisu, který paní starostka odeslala ministru vnitra Saska a poslancům zemské a spolkové úrovně⁵¹ zastupující daný region. Dopis popisuje setkání vedení města a zemského policejního presidenta Kanna s místními podnikateli a zástupci podnikatelských svazů dne 17. října 2013 na téma bezpečnostní situace. Bohužel se při diskusi se zástupci zemské policie nepodařilo vyvrátit dojem, že stát na poli bezpečnosti není dnes schopen dostát své základní úlohy, tedy ochránit občany.

K tomuto článku jsme se vrátili při rozhovoru s paní starostkou. Německá veřejnost poměrně neblaze nese skutečnost, že je pachatel po krátkodobém zadržení často puštěn na svobodu a následnému soudnímu řízení se může poměrně úspěšně vyhýbat. Jako příklad

⁴⁷ <http://www.grenzkriminalitaet.de/ueber-uns/>.

⁴⁸ <http://www.zdf.de/ZDF/zdfportal/programdata/befc0476-9f54-36cb-bcb9-43012ec8ac62/20170807>.

⁴⁹ Například vysílání dne 20. ledna 2014 ve 20.15 SEČ.

⁵⁰ <http://www.bild.de/regional/chemnitz/diebstahl/sachse-wurde-mit-seinem-wohnmobil-geklaut-31789758.bild.html>.

⁵¹ Citováno podle: Spreequelbote, str. 3, 30. listopadu 2013.

možné harmonizace právních předpisů uvádí paní starostka ukázkou, kdy byla v nedalekém Rumburku na soukromém pozemku pořádána techno party. Tato „soukromá“ akce více než týden znepríjemňovala život obyvatelům na české i německé straně hranice. Podle německého práva by byl povolovací proces zřejmě mnohem složitější, neboť bere více v potaz možnou hlukovou zátěž. Samotné oznámení konání podobných akcí podléhá větší rozhodovací pravomoci německých úřadů. V těchto případech je totiž nutné vytvářet bezpečnostní koncepty a důsledně dodržovat noční klid. Ke zmíněné technoparty v Rumburku se mezi zástupci vedení obou měst konala vysvětlující schůzka.

b) občanská iniciativa Grenzsicherheit

Občanská iniciativa vznikla na počátku devadesátých let jako reakce na události, které zde tehdy nastaly. V té době se na česko-německých hranicích z důvodu bezpečnosti vytvářely dokonce zárodky domobrany. Občanská iniciativa byla tehdy protipólem nastíněných vyhocených snah. Iniciativa Grenzsicherheit nabídla postiženým občanům možnost k výměně zkušeností. Součástí osvícenské činnosti občanské iniciativy byla změna základního postoje, nečekat na zásah shora, nýbrž začít u sebe a naučit se zajistit svůj majetek za využití zákonných možností.

Velmi dlouhou dobu vedl občanskou iniciativu Christian Kretschmer, organizoval četná diskusní setkání s odborníky, politiky, zemskou i spolkovou policií. I v současnosti je stále velmi aktivní, avšak z důvodu věku jen již jako soukromá osoba. Iniciativa dnes hledá nástupce, která by občanské iniciativě dala směr pro další léta.

c) ostatní otázky

Paní starostka negativně hodnotí přínos médií v otázce příhraniční kriminality. Média často přinášejí pokřivený obraz, který se následně ve veřejnosti mění jen pomalu. Média jsou vázána na prodej, tudíž na zisk, který kriminalita v podstatě zaručuje. Jako starostka je v pravidelném kontaktu s policií. Nové nástroje pro boj s kriminalitou nejsou podle ní potřeba, důležitá je osvěta, například jako v boji proti drogám. Podle paní starostky je však nezbytné, aby se stávající nástroje (technické, legislativní i personální) využívaly co nejefektivněji. Důležitou prevencí proti kriminalitě představuje sociální politika, především taková opatření, která přivedou osoby na sociálních dávkách k návratu do práce.

Poslední otázka byla jako vždy věnována tomu, zdali lze v případě příhraniční kriminality hovořit o xenofobii. Paní starostka připouští, že v případě soužití Čechů a Němců komunální politika sehrává velmi důležitou úlohu v podpoře právě společného soužití. Xenofobie snad existuje v jednotlivých případech u jednotlivců, plošně se však o ní nedá, dle názoru paní starostky, hovořit. A právě zde spatřuje konkrétní úkol pro územní samosprávu, aby extrémní myšlenky nedostaly prostor. V této souvislosti dodává pan Weber ze zemské policie, že se setkává s určitým druhem předsudků rovněž při styku s občany. Pokud jim však předloží fakta z policejních statistik, většinou to zabere. Vstup do Schengenského prostoru nepřinesl nárůst kriminality, ta je v podstatě statisticky nižší než před rokem 2007. Schengen však zjednodušil možnost páčání kriminality i tím, že vymizel trestný čin nelegálního překročení hranice.

3.2.4 Žitava a Lázně Jonsdorf

Žitava je se svými více než 27 tisíci obyvateli správní, kulturním a společenským centrem na německé straně „trojzemí“. Naopak Lázně Jonsdorf náleží k malým obcím v srdci Žitavských hor. S ohledem na svou velikost má Žitava největší kriminalitu v oblasti, což dokazují policejní statistiky, o kterých jsme referovali v minulé kapitole. Ani Jonsdorf na tom není z hlediska bezpečnosti dvakrát nejlépe, podle policejních statistik z roku 2012 zde došlo k nejvíce krádežím osobních automobilů v celé příhraniční oblasti.

a) Žitava

Ohledně bezpečnostní situace v Žitavě platí vše, co bylo doposud řečeno. Kriminalitu zde páchají jednotlivci i organizované skupiny. Působí zde společná jednotka složená ze zástupců zemské i spolkové policie s názvem „Oberlausitz“⁵², která vznikla v návaznosti na dohodu spolkového ministra vnitra Hans-Peter Friedricha a ministra vnitra Saska Markuse Ulbiga⁵³. Těžištěm spolupráce mezi spolkovou a zemskou policií je boj proti drogám. Obě policie společně kontrolují zejména na dálnici A4, která vede do Polska, kde navazuje na stejnojmennou dálnici, a nedokončenou dálnici A17, která má vést z Drážďan do Prahy.

V návaznosti na příhraniční kriminalitu byla v roce 2013 zřízena společná česko-německá pátrací skupina s názvem „Elbe“, o které jsme referovali již výše. V únoru 2014 přinesl server www.mdr.de článek o boji s pervitinem, který se v Německu nazývá Crystal. Počet varen v České republice stále roste, neboť se rozšiřuje německý trh. V této souvislosti je zřejmě nedostatečná míra osvěty. Na nárůstu prodeje pervitinu měla však negativní vliv rovněž prezidentská amnestie z ledna 2013⁵⁴.

Pátrací skupina Elbe se nezabývá jen drogovou problematikou, nýbrž rovněž organizovanými krádežemi aut. Skupina Elbe byla rovněž zmíněna v rozhovoru s primátorem Voigtem. Primátor zřízení zmíněné jednotky sice vítá, upozornil však na skutečnost, že se organizovaný zločin přesouvá podle toho, kde je nejméně policistů. V návaznosti na přenesení kontrolní činnosti na dálnice lze podle Voigta hovořit o tom, že vstup do Schengenu bezpečnostní situaci v Žitavě a okolí do určité míry zjednodušil. Krádeže aut se z příhraničních měst a obcí podle Voigta přesunuly na dálnice, kde se rovněž uskutečňují následné policejní zátahy. Obyvatelům v bezprostřední blízkosti hranic se tedy Schengenem „ulevilo“ od zásahů realizovaných přímo na hranicích. Zmíněný názor primátora Žitavy však bohužel neodpovídá policejním statistikám, o kterých jsme referovali v předchozí kapitole.

Rozhovor se týkal rovněž krádeží kovů, které ve zvýšené míře páchají obyvatelé dvou sousedních zemí, tedy Polska a České republiky. V této souvislosti poukázal pan primátor na rozdíly v legislativě týkající se výkupu specifických druhů odpadů. Podmínka prokázání totožnosti u výkupu např. obecně prospěšných kovových předmětů se vyžaduje rovněž v ČR,

⁵² O jednotce srovnej např.: <http://www.sz-online.de/sachsen/neue-einsatzgruppe-gegen-grenzkriminalitaet-in-sachsen-2622654.html>.

⁵³ <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/europa/verbund-gegen-grenzkriminalitaet-sachsen-und-bundespolizei-kooperieren-12170005.html>.

⁵⁴ <http://www.mdr.de/sachsen/drogenkriminalitaet-sachsen-tschechien100.html>.

avšak základním problémem České republiky je příliš velké množství výkupen a jejich nedostatečné kontroly. V případech zlodějí kovů lze nalézt drobné sběrače i organizované skupiny, které působí například na železnicích a svou činností se dopouští obecného ohrožení.

Asi před dvěma lety vydal lokální Sächsische Zeitung článek obsahující statistické údaje o tom, jaká národnost je při páchání trestné činnosti v Žitavě a okolí převažující. Z článku vyplynulo, že to jsou Němci (a nikoliv jejich sousedé), což podle pana primátora poměrně uklidnilo napjatou situaci. Podle primátora Voigta není v Žitavě nikdo, kdo by chtěl znovu stavět hranici, naopak Žitavané vnímají velmi pozitivně, že se obyvatelé regionu trojzemí vzájemně potkávají při nejrůznějších kulturních, společenských či sportovních akcích. O xenofobii tak nelze vůbec hovořit. Podle primátora vyvolávají podobné zdání v podstatě jen média.

b) Lázně Jonsdorf

Podle starosty Jonsdorfu vnímají občané kriminalitu jako konstantní, jejíž míra se udržuje již několik let po sobě. Nejvyšší nárůst kriminality zaznamenal starosta Kunze těsně po roce 2007, kdy Česká republika vstoupila do Schengenského prostoru. Vzhledem k tomu, že podle statistik dochází v Jonsdorfu stále k největšímu výskytu krádeží automobilů, což ale starosta v rozhovoru nezminil, dochází u občanů zřejmě k jisté resistenci toho, jak vysoká je míra kriminality.

Podle pana starosty se občané na kriminalitu přizpůsobili a oproti minulosti výrazněji střeží svůj majetek. Ostraha majetku nejde ruku v ruce s venkovským otevřeným naturelem, je však jedinou možnou prevencí. Sám starosta vždy dohlíží na to, aby jeho děti, které se do Jonsdorfu vrací z různých částí Německa, důsledně zavírali svá auta z důvodu možného odcizení. Reakcí na kriminalitu je tak podle Kunzeho určitá „nenormální“ uzavřenost a ostražitost jako reakce na pocit nebezpečí. Podobně jako v sousedním Oybinu se kromě krádeží automobilů řešil v nedávné době případ odcizených poklopů ke kanálům.

V Jonsdorfu mají velmi dobré zkušenosti s tzv. občanským policistou, který byl již před osmi lety zahrnut do struktury zemské policie. Financování občanských policistů je uskutečněno z prostředků určených zemské policii. K revíru občanského policisty z Jonsdorfu patří čtyři okolní obce v Žitavských horách (od Hartau/Žitava po Jonsdorf), čas od času se k jeho pochůzkám přidá kolega z Policie České republiky. O institutu občanského policisty vyšel rovněž článek v dubnu 2013 zajímavý článek na webových stránkách www.hainewalde.de. Vyznění popisu práce místního občanského policisty, nástupce Gottfrieda Siegerta, který odešel do penze, ale není jen pozitivní. Starosta v této souvislosti hovořil o tom, že současný občanský policista nezaručí pravou občanskou blízkost, neboť není z obce a jeho pole působnosti je jednoduše příliš velké. Za časů NDR existoval „úsekový zplnomocněnec“, který se staral o právo a pořádek ve své čtvrti, k čemuž se ale nechceme vracet.

Starosta Kunze nemůže potvrdit, že by příhraniční kriminalita byla skutečným zdrojem xenofobie. Pokud ano, tak pouze v ojedinělých případech. Jedním dechem však dodává, že pozitivních příkladů spojených s otevřením hranice je mnohem více než negativních.

Navíc v obci mají obyvatelé jen jeden plot, žádné vysoké zdi či ostnaté dráty. „*Nelze tedy hovořit o atmosféře plné strachu*“, uzavírá starosta s úsměvem na závěr.

3.3 Shrnutí

Co vyplývá z právě uzavřené kapitoly? Ve všech navštívených lokalitách kromě obce Großschönau, bez ohledu na jejich velikost, připouští zástupci územní samosprávy, že příhraniční kriminalita negativně ovlivňuje vzájemný vztah mezi Němci a Čechy. Rovněž přímo či nepřímo připouštějí, že územní samospráva zaujímá při řešení tohoto závažného konfliktu specifickou roli. Svou aktivitou může územní samospráva přispět ke snížení předsudků mezi oběma národy, které v popisované části Saska Němci vůči svým českým sousedům mají. Tyto předsudky jsou spojeny s tím, že velká část příhraniční kriminality je opravdu páchána Čechy či Poláky, což potvrdily rovněž policejní statistiky. Předsudky, byť zčásti oprávněné, však zůstávají i nadále předsudky, proti kterým je nutné bojovat.

Jednou z možností, jak paušalizaci Čechů jako zlodějů v očích Němců změnit, je šíření osvěty o pravdivých údajích z policejních statistik. Takovýmto údajem může být skutečnost, že dnešní situace není horší než před vstupem České republiky do Schengenského prostoru, tedy před rokem 2007. Zdali tato informace dokáže uklidnit je však přinejmenším sporné, neboť kriminalita je v okrese Görlitz opravdu vysoká, vyšší než v ostatních místech Saska.

O mnoho důležitější možnost, kterou územní samospráva má, představuje organizace společných akcí za účasti občanů obou zemí, například lidových veselic, společných poutí či aktivit jiného druhu. Vedlejším účinkem těchto aktivit je totiž aspoň částečné uklidnění často velmi vášnivé situace v pohraničí. Ukazuje se rovněž, že je velmi důležité o příhraniční kriminalitě společně hovořit, a to nejen s občany obce, nýbrž i na setkání zástupců komunální sféry obou zemí (například výměna zkušeností po technoparty v Rumburku). Bohužel je i v současnosti velmi častým problémem ve vzájemné komunikaci jazyková vybavenost na obou stranách hranice, která není rozhodně optimální.

V uskutečněných rozhovorech jsme slyšeli řadu námětů na snížení míry příhraniční kriminality, jejichž společným jmenovatelem byly legislativní změny či harmonizace právních řádů obou sousedních států, zejména trestního práva. Jistá nemožnost potrestat pachatele zvláště drobné kriminality orgány činnými v trestním řízení, či německou justicí, je (v zásadě oprávněně) trnem v oku velké části saské veřejnosti. Pocit beztrestnosti pachatelů tak často nahrává jejich drzosti, o které často referují média, která sice přinášejí pravdivé informace, ale jejich důsledky jdou nad rámec popisovaných informací. Příhraniční kriminalita ve sledované oblasti se tak točí v podstatě v kruhu, ze kterého jako by nebylo úniku.

Policie v obou zemích řeší podobné ekonomické problémy, počet policistů neodpovídá vždy významu bezpečnostní situace v dané lokalitě. Na druhé straně se obě země snaží problém příhraniční spolupráce řešit, což by územní samospráva měla rovněž akcentovat. Na zemské úrovni existuje spolupráce se Spolkovou policií, časté jsou rovněž společné hlídky, vykonávány německými i českými policisty. Jako příklad dobré praxe se ukazuje institut občanského policisty, který svou přítomností aspoň částečně napomáhá zlepšení klimatu v příhraničních lokalitách.

Oslovení starostové oceňují snahu státu popisovaný problém řešit, nezaznamenali jsme nedostatečnou komunikaci mezi komunální sférou a zástupci spolkové či zemské policie. Zdá se rovněž, že starostové chápou finanční a personální limity státu, a proto své požadavky na zvýšení počtu policistů akcentují méně, než by se (opět z médií) zdálo jako adekvátní. Přes všechny náměty zástupců územní samosprávy lze zobecnit názor, že primárně by stačilo využívat stávající nástroje, které orgány činné v trestném řízení mají.

Zkušenost s příhraniční kriminalitou vtiskla občanům česko-německého pomezí jistou ostražitost, se kterou jsme byli na našich setkáních konfrontováni. Zřejmě vznikla z frustrace, nejde totiž o nic pozitivního, ale funguje částečně jako prevence, byť z druhého úhlu pohledu, spočívá na negativní paušalizaci. Oslovení starostové jsou často nositeli této ostražitosti a nabádají své občany, aby nečekali jen na řešení ze shora, tedy od státu, nýbrž začali u sebe. Svě o tom vědí starostové navštívených menších obcí, zejména v Oybinu a Jonsdorfu.

Všichni oslovení zástupci komunální sféry se shodují, že role médií v líčení příhraniční kriminality je dvojitá, pozitivní i negativní. Nikdo z oslovených však nenavrhuje svobodu slova podvázat a zamezit médiím svobodně šířit informace. Určitou možnost však představuje působit na profesionalitu a etickou stránku novinářské profese silou a přesvědčivostí úřadu starosty.

Žádný z oslovených se nedomnívá, že by kriminalita v příhraniční oblasti, již nikdo nepopírá, měla za účinek plošné xenofobní projevy vůči Čechům. Xenofobii v rozhovoru odmítli jako nepodloženou primátor Žitavy a starosta Großschönau. Ostatní kolegové připustili pouze, že by xenofobii bylo snad možné vystopovat v ojedinělých případech, nikoliv však plošně. Starosta Großschönau navíc připustil, že příhraniční kriminalita bývá zneužívána, aby společnost nemusela řešit důležitější témata, například sociální inkluzi. Spojitost s příhraniční kriminalitou a sociální oblastí připustila i starostka Ebersbachu-Neugersdorfu.

4. Navštívené lokality na české straně hranice se Saskem

4. Navštívené lokality na české straně hranice se Saskem

4.1 Všeobecné informace

Města a obce, které byly na české straně hranice s Německem navštíveny, leží v Libereckém a Ústeckém kraji. Liberecký kraj je po Praze druhým územně nejmenším krajem Česka, neboť při rozloze 3 163 km² zabírá jen cca 4 % území České republiky. Ústecký kraj je o něco větší, ale ani tak při rozloze 5 335 km² nepatří mezi největší regiony České republiky.

Navštívená místa leží každé v jiném okrese uvedených krajů. Zatím co města Varnsdorf a Jiříkov se nachází v okrese Děčín, město Hrádek nad Nisou již spadá pod okres Liberec. Město Nový Bor a obec Krompach jsou územně začleněny do okresu Česká Lípa.

Hrádek nad Nisou, Nový Bor i Krompach leží na území Lužických hor Severní část okresu Děčín a tedy i města Varnsdorf a Jiříkov patří k území tzv. Šluknovského výběžku, což je také nejsevernější část České republiky.

Největším navštíveným místem bylo město Varnsdorf, který byl povýšen na město teprve v 1868 a dlouho byl největší vesnicí Rakouska-Uherska. Městu se po druhé světové válce říkalo „město mládí, zahrad a komínů (fabrik)“, je největším městem Šluknovského výběžku a po Děčínu druhým největším městem stejnojmenného okresu. Na katastru o výměře 26,21 km² žije v současné době necelých 16 tisíc obyvatel. Město je zajímavé zejména svojí historií. Například tím, že dne 29. června 1830 se zapsalo do hudebních dějin celosvětovou liturgickou premiérou Beethovenovy Missy solemnis, slavnostní mše, která byla v kostele svatého Petra a Pavla. V roce 1804 zde byl instalován první parní stroj ve Šluknovském výběžku, ve firmě Josefa Hanische.

Město Nový Bor, v němž žije cca 12 tisíce obyvatel, je známo zejména historií spojenou se sklářským průmyslem, proto často uzavírá partnerství se zahraničními městy, která jsou také známa sklářstvím (např. s německým Hadamarem, nebo ruským Nikolskem). Není tedy náhodou, že zmiňovaný seminář konaný v rámci našeho Projektu se konal v místní sklárně Ajeto. Město se účastní různých akcí v rámci Euroregionu Nisa a regionu Trojzemí (viz kapitola 3.1.2).

Město Hrádek nad Nisou má cca 7 tisíc obyvatel a jak se samo nazývá, je městem v srdci Trojzemí. Město svou polohou poblíž česko-německo-polského trojzemí, pěstuje čilý kulturní styk se svými sousedy (viz kap. 3.1.2).

4.2 Rozhovory se zástupci územní samosprávy

Rozhovory na české straně probíhaly v měsících březnu až květnu tohoto roku za účasti starostů oslovených obcí. Jako první dne 17. března jsme navštívili Hrádek nad Nisou a Varnsdorf, dne 28. dubna pak proběhlo setkání se starostou města Jiříkov, obce Krompach a s předsedou Sdružení pro Krompach. Dne 5. května proběhl rozhovor se starostou města Nový Bor.

Stejně jako zástupcům oslovených německých měst a obcí byl i těm českým zaslán totožný okruh otázek, které představovaly základ budoucího rozhovoru. Ani na české straně

nebyly v jednotlivých rozhovorech probírány všechny otázky, tvořily však základ rozhovorů, které ve větší stručnosti dále reprodukuje.

4.2.1 Hrádek nad Nisou

a) spolupráce s dalšími městy v regionu Trojzemí

Partnerská města regionu Trojzemí (viz kap. 3.1.2) se v letošním roce, přesněji 26. dubna, setkali u příležitosti oslav 10. výročí vstupu ČR a Polska do Evropské unie⁵⁵. Tato města spolupracují také v oblasti požární ochrany, kdy se realizují mechanismy bilaterálních smluv o vzájemné pomoci mezi Českou republikou a sousedními státy anebo v rámci poskytnutí přeshraniční pomoci. Nejde jen o poskytování pomoci při katastrofách, živelních pohromách a jiných mimořádných událostech, ale i o spolupráci formou výměny informací, společných cvičení, přípravy a výcviku.

Zástupci partnerských měst regionu Trojzemí se scházejí i v dalších pracovních skupinách, které se věnují např. kultuře, turistickému ruchu, ale disponují i pracovní skupinou pro bezpečnost, ve které si vyměňují zkušenosti a která se schází pravidelně každý měsíc. Diskutují také nad řešením společných témat, jako jsou drobná kriminalita nebo aktuálně problémy s výrobou a distribucí drog. Vlivem odlišného přístupu k volnému prodeji určitých farmaceutik je možné v Polsku nakoupit volně dostupné komodity pro jejich výrobu, v České republice se pak vyrobí a poté prodávají. Zákazníky jsou převážně Němci. Tato ilegální činnost vyplývá z celkové situace dané značnou mírou nezaměstnanosti ve zkoumaných oblastech.

V rámci spolupráce s Německem (a Polskem) jsou organizovány přeshraniční hlídky, které se hodně osvědčily. Čas od času se realizuje i společná česko-německo-polská hlídka. Německá strana se však těchto společných hlídek zúčastňuje spíše sporadicky, nicméně si uvědomuje jejich potřebnost.

Z pohledu příhraniční kriminality dochází na území České republiky ze strany Němců spíše k vandalismu např. vyvrácené dopravní značky. Kriminalita byla dle slov pana starosty v minulosti horší, nyní je však již konstantní a většinou ji páchají rizikové skupiny⁵⁶. Kriminalita páchaná Poláky je na našem území nárazová. Situace se však zhoršila u krádeží kol, kdy lze hovořit již o organizovaných krádežích. Starosta je toho názoru, že média jednotlivé případy zveličují, a z toho dále vznikají různé konflikty. Pravdou však zůstává, že na území města dochází zejména ke krádežím.

b) bezpečnostní opatření

Město z důvodu bezpečnosti udržuje maximálně funkční veřejné osvětlení a zajišťuje společné hlídky městské policie a Policie České republiky. V minulosti také posílilo při

⁵⁵ <http://www.hradek.eu/page.aspx?zaz=898-13190>.

⁵⁶ Rizikové skupiny osob v postavení potencionálních pachatelů - děti a mládež, mladí dospělí, osoby ohrožené sociálním vyloučením, propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, osoby opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, příslušníci národnostních a etnických menšin, dlouhodobě nezaměstnaní a obtížně zaměstnatelní, osoby mající problémy s placením nájemného a dalších finančních pohledávek ... atd.

větším výskytu trestných činů noční hlídky⁵⁷. V rámci dotací z Ministerstva vnitra byl pořízen městský kamerový dohlížecí systém, který je propojený mezi oběma subjekty, tedy mezi městem a Policií ČR. Provoz městského kamerového dohlížecího systému hradí město ze svého rozpočtu. Občané jsou vyzýváni, aby se nebáli oznámit na příslušná místa, pokud se v jejich okolí děje něco podezřelého. Poté policisté místo monitorují určitou dobu a tím vlastně také vykonávají určitou prevenci kriminality. Dle slov starosty Josefa Horinky telefonují občané často, neboť se zajímají o své okolí.

Co by dle zástupce tohoto města napomohlo, je legislativní úprava v podobě registru přestupků a zvýšení kompetencí policie i strážníků, aby se nemuseli omlouvat za každý razantnější zákrok, což ubírá na autoritě těchto subjektů. Starosta zastává rovněž názor, že by se měly omezit tradiční herny, což ale není problém příhraniční kriminality, nýbrž celospolečenský problém v České republice. Dle názoru pana starosty Němci nebo Poláci navštěvují v ČR herny jen minimálně. V této souvislosti by se také měly přísněji kontrolovat sociální dávky s tím, že by se mělo sledovat, za co se finanční prostředky spotřebovávají.

4.2.2 Nový Bor

a) spolupráce

Starosta Jaromír Dvořák hodnotí příhraniční spolupráci s německými obcemi jako nadstandardní. Příkladem této spolupráce je vybudování nové proznačené turistické trasy s názvem „Cesta k sousedům“, která vznikla na základě společného úsilí města Nový Bor a saského města Oybin, o které jsme již referovali v pasáži o Oybinu. Trasa je vybavena mobiliářem v podobě informačních tabulí s mapami a informacemi o místních zajímavostech, odpočinkovými místy, stojany na kola a ukazateli směru. Na německé straně bylo vybudováno u nástupního místa parkoviště s obratištěm autobusu a budova sociálního zařízení⁵⁸. Dlouhodobá spolupráce s německou stranou je patrná i v součinnosti s kulturními i vzdělávacími organizacemi, jako jsou Německé muzeum froté a damašku v Großschönau či Mateřská škola Lužičtí skřítki ve Waltersdorfu.

Zatím posledním česko-německým projektem, jehož realizace probíhala od září 2013 do května 2014, je projekt „Cesty tradičních řemesel“, na němž Nový Bor spolupracoval s obcí Großschönau i s Německým muzeem froté a damašku (Deutsches Damast und Frottiermuseum). Cílem projektu je na české straně např. rekonstrukce hrobky známých německých sklářských rodů, pořízení mobiliáře do depozitáře Sklářského muzea v Novém Boru. Na německé straně vybudování bezbariérového sociálního zázemí pro návštěvníky Německého muzea froté a damašku, rovněž i na saské straně vytvoření naučné stezky o textilním řemesle a instalace putovní výstavy o historii textilnictví v regionu Großschönau.

Bezpečnostní otázky řeší v rámci tzv. partnerství měst Trojzemí a euroregionu Nisa, kdy se setkávají společně starostové z české i německé strany na bezpečnostních konferencích. Na české straně je problematický výkup kovů, kdy čeští občané sbírají nebo občas i odcizí kovový předmět, a to i na německé straně, a prodávají jej ve výkupnách

⁵⁷ <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10118379000-udalosti-v-regionech-praha/212411000140627-udalosti-v-regionech/obsah/209059-mestska-policie-v-hradku-nad-nisou-posiluje-nocni-sluzby-strazniku>.

⁵⁸ www.novy-bor.cz.

kovového odpadu na české straně hranice. Pan starosta je přesvědčen, že tato situace je dána vysokou mírou nezaměstnanosti v regionu.

b) kriminalita

Kriminalita v některých oblastech má klesající charakter a naopak v některých oblastech se zaznamenává stoupající tendence. Výrazně vzrůstá problematika drog.

Spolupráce s Policií České republiky je velmi dobrá. Město Nový Bor má uzavřenu koordinační dohodu s Policií České republiky a disponuje i městskou policií. Bodem zlomu v zesílení bezpečnostních opatření byl tzv. mačetový útok. Provádějí se kontroly pohostinských zařízení, zda se nenalévá alkohol mladistvým. Město plošně zakázalo provozování výherních hracích přístrojů a několikrát měsíčně kontrolují video loterijní terminály, jejichž provoz povoluje Ministerstvo financí.

V rámci programu „Úsvit“, který financuje Ministerstvo vnitra a jehož hlavním záměrem je zvýšení bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách⁵⁹, pořídili městský kamerový systém. Díky tomuto programu se také podařilo zřídit funkci asistenta prevence kriminality, kterým je vybraný člen z obyvatel sociálně vyloučené lokality, který v ní má autoritu a přehled o vnitřním dění. Asistent je zaměstnán u městské policie, která jej řídí a kontroluje. Asistenti prevence kriminality v Novém Boru nejenže mj. dohlízejí na docházku dětí do školy, ale vedou např. i taneční kroužek. Pravidelně se radnice schází se sociálními pracovníky a všemi subjekty působícími v sociální oblasti, aby řešili problémy a aby se jejich práce nepřekrývala a byla efektivní. Spolupracují i s Úřadem práce.

S německými občany nemají v Novém Boru žádné problémy, naopak snaží se u nich vzbudit zájem o turistiku. K řešení místních problémů (které v podstatě s příhraniční kriminalitou nesouvisí) by napomohl vznik registru přestupků, určení počtu ubytovaných na m² a také zkrácení výkonu sankce za přestupek, v případech drobné kriminality. Na vzájemné soužití mezi občany města negativně také působí zvyšující se pozitivní diskriminace určité skupiny obyvatel.

c) média

Zpět k tzv. mačetovému útoku, který se stal v srpnu 2011, při němž došlo ke konfliktu a fyzickému napadení mezi hosty baru a pětici Romů. Tento konflikt zahájil vlnu nepokojů na severu Čech a situace téměř gradovala k projevům xenofobních nálad. Média se na této situaci podepsala velmi negativně, způsobila vzájemnou nenávist nejen mezi obyvateli jedné obce, ale i uvnitř rodin. Zahraniční novináři dokonce pod dojmem zpráv z českých médií přijeli do Nového Boru natočit pouliční válku a až na místě samém zjistili, že situace je zcela odlišná, než jak byla prezentována v médiích. Takto zveličené případy mají vliv i na ekonomiku města, protože někdy se návštěvníci města ptají, zda se mají ubytovat v Novém Boru anebo raději v blízkém okolí.

⁵⁹

www.mvcr.cz/clanek/program-prevence-kriminality.

4.2.3 Varnsdorf

a) trestné činy

I v tomto městě nám místostarosta Karel Dubský sdělil, že určité skupiny Němců jezdí do České republiky právě za účelem nákupu drog. Velmi zřídka se objeví případ, kdy se německý občan dopustí krádeže. Častější jsou však případy, kdy se naši občané dopouštějí krádeží na německém území a to i organizovaně.

Také v době, kdy se v Německu vyhazuje nepotřebný materiál, se z naší strany zvýší přechod hranic. Nepotřebný materiál, obzvláště kovový, přivezený z Německa naši občané prodávají do výkupu odpadů. Navštíví-li Německo naši občané, stávají se Němci ostražitějšími. Navíc v příhraničních městech bývá ze zahrádek odcizováno mnoho různých věcí, obyvatelé jsou z toho otráveni a opakující se situace vyvolává až nenávist.

Ve městě Varnsdorf plyne pobouření také z viditelných projevů přítomnosti rizikové skupiny např. v ulici Kovářská. Těmito projevy jsou nepořádek, drobná kriminalita, rušení nočního klidu, potyčky mezi osobami této skupiny apod.

Dalo by se říci, že pocit bezmoci vyřešit tyto problémy, přerůstá až v xenofobii, avšak tyto pocity plynou spíše z problémů nevyvážené sociální spravedlnosti. V popisovaném pocitu však sousedé z Německa nehrají žádnou roli, proti Němcům ve Varnsdorfu nikdo nic nenamítá. Obyvatelé často kritizují, že někteří „ukrajují z našich (myšleno státních) peněz, my se na to máme dívat a stát s tím nic nedělá“. V situaci, kdy většina obyvatel i přesto, že jsou ekonomicky slabí, usiluje o odrazení se ze dna, zákonitě dochází ke gradaci negativních emocí, pokud je pomoc státu poskytována jen jednostranně. Tomuto stavu přihrávají i lokální média, která informují o událostech týkajících se rizikových skupin, které často zveličují. Lidé si takové informace přečtou a stávají se ještě apatičtějšími, dle slov pana místostarosty to „vyvolává akorát blbé nálady“. Popsaná situace může mít vliv na příhraniční kriminalitu páchanou českými občany v Německu.

Městská policie, se pomocí tzv. preventisty kriminality, zaměřuje i na preventivní opatření na území města, např. pořádá semináře na školách, v azylových domech apod. Ve městě byla také zřízena Komise prevence kriminality, která působí pod Radou města⁶⁰.

V souvislosti se zvýšenou kriminalitou, nepokoji, demonstracemi a sociálními problémy se Vyšší odborná škola ve Varnsdorfu rozhodla získat akreditaci pro nový obor Bezpečnostně právní činnosti⁶¹. Vzhledem k tomu, že se jí akreditaci podařilo získat, bude od 1. září letošního roku vzdělávat budoucí odborníky na prevenci kriminality a ochranu osob a majetku. Snad i tato skutečnost napomůže zlepšit situaci, ve které se Šluknovský výběžek nachází.

K vyřešení situace by také napomohly „rozumné“ zákony, které by uchopily problematiku rizikových skupin reálně a efektivně. Konkrétní opatření obsahuje příkladně Desatero šluknovského výběžku z roku 2011, které v podstatě stále odpovídá názoru územní samosprávy, neboť se do současnosti mnoho vyřešit nepodařilo. Příhraniční kriminalita je tak

⁶⁰ http://www.varnsdorf.cz/cz/varnsdorf/komise_a_vybory/komise/komise-prevence-kriminality.html.

⁶¹ <http://www.vosvdf.cz/cmsb/index.php?p=4593>.

v podstatě vedlejším produktem neřešených problémů na české straně, na které starostové poukazují již řadu let.

Po nepokojích na Šluknovsku měla veřejnost pocítit přítomnost policistů na svém území. Ve Varnsdorfu byla vybudována ubytovna pro zásahovou jednotku, která je však prázdná a připravená pouze k využití v situaci, pokud by vypukly nepokoje, aby měli policisté kde přespat, neboť fyzicky se jednotka nachází v okolí Ústí nad Labem. Když tedy skutečně došlo ke rvačce mezi osobami z rizikové skupiny, k níž byla volána nejen policie, ale jako posila již zmíněná jednotka, přijela tato až za pět hodin po žádosti o posilu.

4.2.4 Jiříkov

a) bezpečnostní situace

Starosta Michal Maják se zmínil o tom, že na území města v minulosti působila pohraniční stráž, po vstupu do Schengenu to byla cizinecká policie a nakonec Policie České republiky. V rámci úsporných opatření Policie České republiky však byli policisté působící ve městě odveleni do blízkého Rumburku. Aby byla zajištěna bezpečnost a veřejný pořádek, byla zřízena městská policie. Nicméně hlídkovou činnost v Jiříkově, na základě koordinační dohody, vykonává i nadále Policie České republiky, a to samostatně nebo ve společné hlídce s obecní policií. V současné době se situace v ochraně majetku a občanů města zlepšila. Jako příklad lze uvést situaci v období říjen až prosinec roku 2012, kdy se podařilo dostat před soud a odsoudit několik pachatelů, kteří se dopustili trestného činu krádeže⁶². Nyní má město bezpečnostní situaci zmapovanou, ví na která problémová místa se zaměřit, či kde dochází k porušování veřejného pořádku a kde k dalším přestupkům.

Město Jiříkov bylo také první město ve Šluknovském výběžku, které již v roce 2011 zakázalo na svém území výherní hrací automaty. Ačkoliv tak přišlo o přibližně 900 tis. Kč za rok, starosta se domnívá, že toto řešení napomůže snížit kriminalitu. Bylo zjištěno, že lidé závislí na hracích automatech, na nich mnohdy prohrávají i sociální dávky.

Po amnestii prezidenta ČR vyhlášené k 1. lednu 2013 přijala města Jiříkov, Rumburk a obec Staré Křečany společné prohlášení, v němž avizují nulovou toleranci k jakýmkoliv projevům kriminality na jejich území. Důvodem byla obava z nárůstu kriminality spojeného s návratem většího množství osob z výkonu trestu, zvláště recidivistů a snaha zabránit a zajistit i nadále bezpečnost občanů.

b) spolupráce

Vzájemné soužití Čechů a Němců se vyvíjí velmi pozitivně. Příkladem jsou různé kulturní podniky, které se konají v rámci volného sdružení pěti českých a německých (saských) měst a obcí „Pětiměstí“, které v době vzniku tvořily města Šluknov a Jiříkov na české straně (podrobněji viz kap. 3.1.2).

c) příhraniční kriminalita

Zpočátku svého působení ve vedení města (rok 2006) řešil starosta Maják, v rámci osobního jednání, problém krádeží českých občanů na německém území, se starostou

⁶² www.mestojirikov.cz/ Jiříkovské noviny 01/2014.

Ebersbach-Neugersdofu. Paní starostka Verena Hergenröder si stěžovala, že čeští občané se dopouštějí krádeží jak před obchody, tak i v zahrádkách. Od té doby se scházejí zpravidla jednou za dva měsíce nebo podle potřeby k řešení určité situace. V současné době se jako vážný problém jeví ze strany německých občanů převoz jejich odpadu na české území. Kvůli tomu dokonce pořídili na území města tzv. „fotopasti“⁶³. Většinou ovšem Němci přes město projíždějí do větších okolních měst. Stejně jako na dalších místech, a obecně největším problémem v celém Šluknovském výběžku, jsou drogy.

V minulosti byl také problém s německými občany v souvislosti se dnem otců. Den otců se v Německu slaví třetí červnovou nedělí. Větší část německých otců tohoto volna využívá k oslavě na českém území. Tato oslava je spojena se značnou konzumací alkoholu a následně značným vandalismem. Proto se společně s německými policisty snaží v těchto exponovaných dnech posílením služeb minimalizovat následky škod.

d) bezpečnostní situace

Starosta Maják vzpomínal na období roku 2011, kdy média přinášela zprávy o nepokojích na Šluknovsku. V té době a ani v současné nemá město Jiříkov problém s žádnou menšinou zde žijící, vše zveličují média. Důsledkem tohoto zveličování problému je však také pokles cen nemovitostí. Jeden z bulvárních plátků dokonce cca v roce 2011 provedl srovnání vzhledu a dalších aspektů měst Jiříkov a Ebersbach-Neugersdorf. Z tohoto hodnocení vyšlo město Jiříkov poněkud hůře, a to mimo jiné kvůli budově Besedy, která vyhořela a městu doposud chybí finanční prostředky na její opravu.

Za rizikové považuje pan starosta některé nově přistěhované, kteří odcizují mimo jiné i obecní majetek, což byl také jeden z důvodů, proč město zřídilo Městskou policii. Podle všeho byl tento akt velmi pozitivní, neboť míra kriminality nestoupá, naopak lze říct, že mírně klesá.

Podle pana starosty by samosprávě pomohla úprava vyplácení doplatku na bydlení. Zastává také názor, že dotační tituly by se měly zrušit a rozpustit se do rozpočtového určení daní, protože tyto finanční výdaje jsou velmi kontrolované a dnes je velmi málo starostů, kteří pochybí v nakládání s těmito financemi.

Nadmíru negativní roli sehraává dle starosty nezaměstnanost, která je v regionu na vysoké úrovni a z toho plynoucí slabá kupní síla. V případech vyskytující se kriminality nelze hovořit o xenofobii, ale pokud nebudou řešeny problémy tuto kriminalitu způsobující, mohou se její následky v xenofobii proměnit. Nikoliv však na české straně vůči německým občanům.

4.2.5 Krompach

a) Sdružení pro Krompach o.s.

Pan Rudolf Kalita, předseda SpK, vzpomínal na období začátku sdružení, které vzniklo v roce 2007 za účelem realizace obecně prospěšných činností pro obec Krompach, a to zejména v oblasti spolupráce s orgány vedení obce, v oblasti problematiky kulturních a obchodních kontaktů s příhraničními obcemi v rámci euroregionu Nisa, které také mělo zájem

⁶³ plně automatická digitální zařízení určená pro denní i noční záznam (fotografie nebo krátké videosekvence). K jejich aktivaci slouží pohybové a infračervené (IR) čidlo nebo světelný paprsek.

působit při řešení místních problémů. Jeden z prvních problémů řešili krátce po vstupu do Schengenu. Zmínka o tomto problému se objevila i v Mladé frontě dnes⁶⁴ „

Krompach - Úzká silnička ve směru od Mařenic podélně protíná obec Krompach a šplhá do kopce mezi domy, přeskočí obzor a míří přímo do Německa. Geograficky vždycky dělila vesnici na dvě části. Po vstupu do Schengenu ji ale dělí i názorově. Zatímco část lidí, reprezentovaná Sdružením pro Krompach, by ji otevřela autům, vedení obce je proti. A tak v téhle obci se sto šedesáti obyvateli začala hlavně po Schengenu atmosféra povážlivě houstnout.“ V současné době auta po silnici jezdí, ne však v takové míře jak se někteří obávali, a tehdejší vedení obce se SpK uzavřelo příměří.

SpK pořádá různé přednášky, které se týkají Krompachu a okolí např. Krompach v Evropě bez hranic, kulturní akce např. Cyrilometodějské slavnosti, pěvecké koncerty, kde společně vystupují Pěvecký sbor ČVUT Praha a sbor saského města Žitava Stadtchor Zittau a sousedská setkávání, kde se setkávají obyvatelé Krompachu, ale i obyvatelé z příhraničních saských obcí. Do všech kulturních akcí jsou zapojené i děti z místního dětského domova. Dětský domov, Základní škola a Mateřská škola Krompach původně Zvláštní škola internátní, byly v Krompachu založeny již roku 1965. SpK spolupracuje s dalšími občanskými aktivitami, např. s občanským sdružením Letní dům z Prahy a ve spolupráci již každoročně před Vánocemi pořádají Andělské slavnosti.

V roce 2008 se tři starostové z české a německé strany shodli na realizaci tří akcí. Prvním projektem byla rekonstrukce a obnovení historické komunikace propojující Krompach s Oybinem, nositelem projektu byla obec Krompach. Následovala druhá akce, kterou bylo propojení české a saské sítě stezek pro turistiku, cyklistiku a zimní běžecké stopy. Nositelem akce byla obec Jonsdorf. Posledním projektem byla modernizace hasičské záchranné služby Krompach, Jonsdorf, Oybin. Za tento projekt odpovídala obec Oybin.

b) příhraniční kriminalita

Obec Krompach stejně jako město Jiříkov řeší obdobné problémy, kdy je ze strany německých občanů páchán vandalismus spojený s oslavou dne otců. Avšak i tyto negativní projevy byly minimalizovány díky společným česko-německým hlídkám. Nevyřešenou otázkou zůstává výskyt odpadu z německé strany. Z české strany trestnou činnost na území obce páchají zejména lidé z okolních měst, protože v obci se nevyskytují sociálně slabí občané. Lze říci, že kriminalita za poslední období klesla.

Starosta Krompachu František Audes sděluje, že obec nemá uzavřené žádné memorandum o spolupráci s německou stranou, problémem je jazyková bariéra. Avšak spolupráce se rozvíjí v oblasti požárních jednotek mezi Krompachem a Oybinem, dokonce plánovali společné cvičení, které se však nakonec nekonalo. Další obcí, se kterou spolupracují v této oblasti je obec Jonsdorf, avšak tato obec má jednotku dobrovolných hasičů vybavenou téměř na úrovni profesionálů, zatímco obec Krompach je s vybavením jednotky dobrovolných hasičů na tom hůře.

⁶⁴ www.spk_krompach.wbs.cz/zajimave-dokumenty.

Obec má uzavřenu koordinační dohodu s Policií České republiky a také v oblasti bezpečnosti spolupracují s městem Žitava, a to zprostředkovaně přes město Jablonné v Podještědí, pod něhož spadá. Spolupráce je intenzivnější zejména při pořádání kulturních akcí anebo dnech klidu. Občas se také přestupků dopouští německá mládež.

Krompach obecní policii nemá, bezpečnost zajišťuje Policie České republiky, která sídlí v Jablonném v Podještědí. Obec se také zúčastňuje jednání o bezpečnostních rizicích společně s městy Jablonné v Podještědí a Žitavou. Nelze říci, že by se s otevřením hranice zvýšila kriminalita. Na území obce dochází ke krádežím kovů a dřeva, ale ty páchají lidé z okolních měst. Mezi Čechy a Němci nedochází k žádným rozbrojům. Naopak jak nám pan starosta sdělil, němečtí občané opravili v obci hřbitov.

Panu starostovi spíše vadí, že se v obci nenachází žádný obchod. Tato situace je však dána tím, že v obci trvale žije pouze 145 osob a ostatní populaci tvoří chalupáři. Stálá prodejna by se zde neudržela. Pan starosta dále dodává: „*Pravdou ale je, že se tu po Schengenu objevuje víc německých turistů, nebo těch, co jezdí za příbuznými.*“

4.3 Shrnutí

V navštívených českých městech a obcích se případy přeshraniční kriminality páchané Němci vyskytují, i když jde v podstatě o okrajový jev. Ze strany německých občanů se na území ČR vyskytují ojedinělé případy týkající se poškozování a ničení veřejného majetku v obcích. Jako komunální problém chápe příhraniční kriminalitu spíše česká strana, neboť ji páchají čeští státní příslušníci.

Oslovení starostové na české straně hovoří o poklesu přeshraniční kriminality v oblasti majetkové i vandalismu, k čemuž dle názoru starostů přispěla i velmi dobrá spolupráce mezi českými a německými policisty. Jejich společným cílem je zvýšení bezpečnosti i prevence kriminality v pohraničí. Dokladem úsilí zvýšení této bezpečnosti a dobré spolupráce jsou pravidelná setkávání starostů z obou stran hranice, kdy si předávají informace ze všech oblastí společenského života.

Starostové pocítují nedostatek policistů v přímém výkonu služby v pohraničních oblastech, a proto větší města zřídila obecní, resp. městskou policii. Menší obce pak usilují alespoň o častější hlídkovou činnost Policie České republiky. Velký vliv na majetkovou trestnou činnost má i vysoká nezaměstnanost v příhraničních lokalitách, starostové proto volají po znovuzavedení veřejné služby, která v současnosti po zásahu Ústavního soudu není realizována. Zástupci komunální sféry se snaží, zejména v menších obcích, zapojit své občany do života obce.

V neposlední řadě je také nutné zmínit vliv médií na obraz o příhraniční oblasti. Podle informací, které podávají, se zdá, že se v této oblasti dnes a denně uskutečňuje mnoho kriminálních činů a tuto situaci nikdo neřeší. Pravdou však je, že množství trestných činů má spíše konstantní až klesající tendenci a to rovněž díky dobré práci územních samospráv. Skutečností však zůstává, že Policie České republiky žádné statistiky o příhraniční kriminalitě nemá, míra kriminality je tak v podstatě založena na subjektivních kritériích.

Příhraniční kriminalita je ve větší míře páchána českými občany v Německu, v Čechách jsme v navštívených lokalitách zaznamenali jen několik případů vandalismu či rušení veřejného pořádku německými občany. Kriminalita v českém příhraničí však (zřejmě na rozdíl od německého) v sobě obsahuje výraznější sociální aspekt, který by mohl být časovanou bombou. Neexistence hranic pak způsobuje, že se tento jev přelévá do sousedního Německa, kde působí specifické problémy, které byly formulovány v předchozích kapitolách. Starostové chápou provázanost příhraniční kriminality s obecnými vnitrostátními problémy, kterými jsou nezaměstnanost, dlouhodobě neřešená problematika bydlení státem, či selhávání státní politiky sociálního začleňování. Tyto problémy chtějí starostové dlouhodobě řešit, což se však daří jen částečně. Řešení příhraniční kriminality musí předcházet řešení popsanych obecných problémů, neboť jsou vzájemně provázána.

Navzdory tomu, že Schengen přináší také možnost výskytu tzv. příhraniční kriminality, jeho pozitiva mnohonásobně převyšují nad negativy, k těm hlavním patří vzájemná spolupráce policistů německých i českých, výměna informací, jednodušší setkávání sousedů přes hranice a organizování společných kulturních akcí.

5. Příhraniční kriminalita z pohledu krajů a Svobodného státu Sasko

5. Příhraniční kriminalita z pohledu krajů a Svobodného státu Sasko

Z kapitol popisujících rozhovory se zástupci české a německé komunální sféry byl formulován komunální rozměr příhraniční kriminality. Jeho obsah je v obou zemích odlišný, neboť je odlišná míra příhraniční kriminality i její celkové důsledky. Územní samosprávy v obou zemích reagují na zhoršený obraz Čechů jako pachatelů příhraniční kriminality, který negativně ovlivňuje vzájemné vztahy mezi oběma národy. Tato negativní skutečnost územní samosprávu v obou zemích sbližuje, neboť čelit této stinné stránce vzájemného soužití lze pouze společným postupem.

Příhraniční kriminalita jako komunální problém by mohla ovlivnit rovněž ostatní úrovně veřejné správy. V České republice se jedná o krajskou úroveň a v Německu o okresní a zemskou úroveň. Vzhledem k neexistenci okresní úrovně v České republice, byla v obou zemích oslovena úroveň krajská v ČR a zemská v SRN. Cílem několika písemně položených otázek adresovaných vedení Libereckého a Ústeckého kraje na straně české a Svobodnému státu Sasko na straně německé (resp. Ministerstvu vnitra), bylo především zjištění, zdali je reakce územní samosprávy na zhoršený obraz Čechů v Německu – tedy ta část komunálního rozměru příhraniční kriminality, kterou ve Studii popisujeme – rovněž problémem krajským v Čechách, resp. zemským v Německu.

Na rozdíl od rozhovorů se starosty, nemohly být položené otázky vůči krajské, resp. zemské úrovni shodné, neboť otázky již reagovaly na specifická zjištění ohledně příhraniční kriminality a jejich různost. Základními otázkami pro české vyšší územně samosprávné celky bylo, zdali má příhraniční kriminalita vedle komunálního rovněž krajský rozměr, a zdali obce mají vůči krajům při řešení důsledků příhraniční kriminality určité konkrétní požadavky. Základní otázky pro úroveň spolkové republiky Sasko představovalo, zdali saské obce žádají od zemské úrovně ještě jiné zásahy než v oblasti bezpečnosti, a zdali v reakci na míru a důsledky příhraniční kriminality požadují nové kompetence, například v oblasti bezpečnosti.

5.1 Krajská úroveň a příhraniční kriminalita

Podobně jako obce nemají podle právního řádu České republiky ani kraje přímé kompetence v oblasti potírání příhraniční kriminality, ty jsou vyhrazeny pouze státním orgánům, zejména Policii České republiky. Avšak i v oblastech, které kraje nemohou na základě platné legislativy přímo ovlivnit, je možná jejich koordinační, metodická či dotační činnost (ve smyslu poskytování regionálních dotací z národních zdrojů). Příhraniční kriminalita by tedy potencionálně mohla mít svůj krajský rozměr, v odpovědích krajů však tento rozměr nebyl jasně formulován.

Určitá absence krajského rozměru příhraniční kriminality může být způsobena i tím, že obce se na kraj v této specifické oblasti neobracejí o pomoc. Příhraniční kriminalita není na krajské úrovni řešena jako samostatné téma, nýbrž jako jeden z důsledků dlouhodobě neřešených sociálních problémů v České republice. O specifické podobě příhraniční kriminality – zhoršeném obrazu Čechů v Německu – se na krajské úrovni v současnosti nehovoří vůbec. Přesto však oba oslovené kraje připouští, že příhraniční kriminalita zřejmě vztah Čechů a Němců negativně ovlivňuje. Regionální rozměr popisovaného problému je tedy sice možné formulovat, v současnosti se však k němu regiony výslovně nehlásí.

Svobodný stát Sasko má na rozdíl od obcí a okresů mocenské nástroje na zmírnění příhraniční kriminality, zejména prostřednictvím zemské policie. Důsledky příhraniční kriminality jsou v německých obcích mnohonásobně citelnější než v obcích na české straně hranice. Německé obce očekávají od zemské úrovně primárně zajištění bezpečnosti, což je s ohledem na situaci zcela logické. Vyjadřují německé obce vůči zemské úrovni ještě jiné požadavky než související s bezpečností? Přes veškerou snahu jsme odpověď od Ministerstva vnitra Saska na tuto závažnou otázku bohužel do termínu odevzdání Studie neobdrželi.

Dne 3. června se konal v Novém Boru závěrečný seminář, na kterém byly prezentovány výsledky této Studie. Výstupem semináře bylo společné prohlášení účastníků o problematice příhraniční kriminalitě v české a německé jazykové verzi, kde byla zmíněna existence regionálního a zemského rozměru příhraniční kriminality. Z aktu jednohlasného přijetí zmíněného prohlášení však nelze vyvodit, že regionální a zemský rozměr příhraniční kriminality skutečně existuje.

Na výše uvedenou základní otázku, zdali komunální rozměr příhraniční kriminality ovlivňuje rovněž regionální, resp. zemskou úroveň v popisovaných zemích, tak v podstatě nemáme jednoznačnou odpověď. Jsme však přesvědčeni o tom, že krajská úroveň v ČR, resp. zemská úroveň v SRN, je odborně, personálně i materiálně schopná vyjít vstříc v budoucnu požadavkům obcí při řešení tak specifického důsledku příhraniční kriminality, jakým je pokřivený obraz Čechů v určité části německé společnosti, budou-li o to požádány.

Společné prohlášení účastníků semináře v Novém Boru

Vzhledem k významu společného prohlášení a jeho jednohlasnému odsouhlasení účastníky semináře jej přinášíme v nezkrácené podobě. Přijetí zmíněného prohlášení účastníky semináře v Novém Boru bylo velmi důležité pro koncipování budoucích závěrů, které následují bezprostředně za touto kapitolou.

Společné česko-německé prohlášení účastníků semináře

Kriminalita páchaná v blízkosti hranic patří k vážným problémům obou zemí již téměř jedno celé desetiletí. Ve specifické oblasti tzv. trojzemí se její výskyt i následky násobí existencí nikoliv dvou, ale tří státních hranic a dalšími negativními jevy, zejména nezaměstnaností. Ukazuje se, že k redukci kriminality v příhraniční oblasti vede jedině společný a koordinovaný postup obou zemí, zejména v případě policejní spolupráce, což potvrzují policejní statistiky na tento rok, které zaznamenaly pokles míry kriminality. S ohledem na míru páchaní kriminality v příhraniční oblasti Německa se jako vhodný nástroj osvědčila rovněž úzká spolupráce mezi spolkovou a zemskou policií. V obou zemích však bezpečnostní sbory nejsou materiálně ani personálně dostatečně vybaveny, a tak je dnešní úspěch snižování příhraniční kriminality bohužel jen dílčí.

Kriminalita páchaná v blízkosti hranic má v obou zemích rovněž komunální rozměr, neboť územní samospráva musí reagovat na zhoršení obrazu Čechů v německé společnosti, které je způsobeno tím, že Češi jsou často skuteční či domnělí pachatelé kriminality v Německu. Ačkoliv není tento následek tak fatální jako spáchané trestné činy, poměrně výrazně ovlivnil vztah mezi Čechy a Němci. Na rozdíl od trestných činů či přestupků není tato míra „nevráživosti“ Němců vůči Čechům z důvodu páchaní kriminality v příhraniční oblasti objektivně dost dobře měřitelná, mnohdy je skrytá, avšak bohužel poměrně pevně zakořeněná. Přesto i zde, analogicky k již fungující policejní spolupráci, platí, že ani tento důsledek kriminality není možné řešit na obou stranách hranice izolovaně, nýbrž jen společně za využití všech prostředků, které města a obce mají v obou státech k dispozici. Jen tak lze smysluplně čelit nejen realitě všedního dne v trojzemí, a některým médiím, pro které je kriminalita stále dobrým prodejním artiklem.

Meziobecní spolupráce na obou stranách hranice, společné odborné a společenské akce, pořádané obcemi, které by ukazovaly mimo jiné i přívětivější a důstojnější tvář sousedů, společné diskuse o právních institutech v obou zemích a jejich možné využitelnosti, to jsou příklady, které by mohly zmírnit dnešní pokřivené vnímání Čechů některými Němci. Všechny lokální akce na obecní úrovni by měly být doprovázeny úzkou spoluprací s komunálními svazy v obou zemích. Prostřednictvím komunálních svazů lze lépe vyjádřit požadavky obcí vůči orgánům státní správy a mají rovněž větší naději na úspěch.

Kriminalita páchaná v blízkosti hranic má vedle komunálního rovněž rozměr regionální na straně české a zemský na straně německé. Vedle nezbytných represivních, policejních akcí, by Ústecký a Liberecký kraj a Svobodný stát Sasko měly nabízet ve spolupráci s obcemi jako protiváhu dlouhodobě neřešených problémů, předsudků i jednostranného referování médií o stále rostoucí kriminalitě, rovněž taková preventivní opatření, které by vyzdvihovaly převážně pozitivní aspekty společného členství obou zemí v Evropské unii. Na regionální a zemské úrovni platí více než kde jinde, že navržená opatření jsou smysluplná pouze tehdy, pokud jsou řešena na obou stranách hranice SPOLEČNĚ.

Nový Bor, dne 3. června 2014

Doporučení

Na semináři v Novém Boru dne 3. června 2014 byla představena také doporučení pro zlepšení situace v oblasti nejen příhraniční kriminality. Všichni účastníci semináře tato doporučení velmi kladně přijali s tím, že v případě jejich přijetí by mohlo být mnoho problému výrazně zmírněno.

a) registr přestupků

Registr přestupků se jeví jako účinný nástroj zejména při opakovaných přestupcích, kdy finanční sankce vzhledem ke své neúčinnosti selhávají. Registr přestupků umožňuje, aby vícečetné spáchání vybraného přestupku (např. proti majetku) bylo následně posuzováno jako trestný čin. Smysl registru je tak nejen represivní, nýbrž i preventivní.

b) vedení evidence cizích státních příslušníků, kteří spáchali přestupky na území ČR

Tato evidence napomůže nejen k lepšímu přehledu o osobách pocházejících z té které země páchajících na našem území přestupky, ale může být základem pro jednání např. s Polskem o účinnějších společných bezpečnostních opatřeních.

c) harmonizace právních předpisů at' už trestního práva, ale i právních předpisů v oblasti životního prostředí (zákon o odpadech – výkupny kovů) a veřejného zdraví (podmínky pro konání techno party a podobných akcí, dostupnost farmaceutik pro výrobu drog)

Poměrně častým jevem, a to nejenom v příhraniční oblasti, jsou krádeže kovových součástí. Vzhledem k legislativní úpravě v Německu, kdy občané odevzdávají kovový odpad do sběrového systému obce, jsou krádeže zmíněného odpadu většinou dílem obyvatel z České republiky nebo Polska. Jedním ze zákonů, který by měl doznat změny, je tedy český zákon o odpadech, přesněji pak problematika týkající se výkupu kovů. Je nezbytné přijmout takovou legislativní úpravu, která zamezí těmto krádežím, jako například plošný zákaz výkupu kovů od fyzických nepodnikajících osob.

Další problematickou oblastí, která nemá legislativní vymezení a v současné situaci se jeví velmi závažnou je výroba a distribuce drog. V této oblasti by mělo Německo, Polsko a Česká republika přijmout taková opatření, aby se zabránilo nákupu dostupných komodit k výrobě drog v Polsku, jejich výrobě v České republice a následné distribuce, zejména do Německa.

d) doporučení na Policii České republiky

Intenzivnější výměna informací mezi relevantními subjekty a větší medializace úspěchů.

6. Závěr

6. Závěr

V úvodu Studie byly formulovány tři základní otázky, na které se pokusíme odpovědět.

První otázka

První otázka zní, zdali příhraniční kriminalita existuje na obou stranách hranice, a zdali jsou její důsledky vnímány v obou zemích shodně.

Na první část této otázky lze odpovědět kladně, neboť příhraniční kriminalita opravdu existuje na obou stranách česko-německé hranice. Na české straně však představuje spíše výjimku, neboť Němci páchají kriminalitu v Čechách jen ojediněle. Navíc se spíše než o trestné činy jedná o přestupky (typicky proti veřejnému pořádku), páchané například o Dni otců. Policie České republiky nevede žádné statistiky o páchání trestných činů osobami s jinou než českou státní příslušností. Údaje o páchání kriminality německých státních občanů v příhraničním území České republiky tak nespočívá na měřitelných informacích, nýbrž na subjektivním hodnocení oslovených zástupců územní samosprávy na české straně hranice.

Výše uvedené tvrzení o výjimečnosti páchané kriminality Němci na české straně společné hranice se přirozeně netýká organizované kriminality, jejíž součástí jsou rovněž skupiny německých občanů. Organizovaná kriminalita se ve sledované česko-německé lokalitě týká zejména krádeží osobních automobilů a výrazně též drogové kriminality. O tomto druhu kriminality však v této Studii nepojednáváme.

Na německé straně hranice je situace mnohem odlišnější než na straně české, čeští občané zde páchají mnohonásobně více trestných činů a přestupků než Němci v českém příhraničí. Německá zemská policie vede statistiky o pachatelích s jiným než německým občanstvím. V roce 2013 byl každý devátý pachatel trestné činnosti českým občanem. Ačkoliv příhraniční kriminalita existuje na obou stranách hranice, její míra je nesrovnatelně vyšší v Německu, kde jsou rovněž závažnější její důsledky. Z tohoto důvodu je odpověď na druhou část položené otázky záporná. Vzhledem ke zcela rozdílné míře páchání příhraniční kriminality nemohou být ani její důsledky v obou zemích vnímány shodně.

Obecným důsledkem příhraniční kriminality v Německu je snaha o zajištění co nejvyšší míry bezpečnosti v daném území. Občané sužovaní v příhraničních obcích kriminalitou se zcela logicky obrací na státní orgány s požadavkem zajistit bezpečnost. Výrazem těchto snah je například spolupráce spolkové a zemské policie či příhraniční spolupráce obou německých policií s Policií ČR. Příмым důsledkem příhraniční kriminality na německé straně je rovněž zvýšená ostražitost německých občanů a snaha co nejúčinněji chránit svůj majetek.

Vysoká míra kriminality v německé příhraniční oblasti, která je podle statistických údajů přibližně o jednu čtvrtinu vyšší než v ostatních částech Saska, ovlivňuje rovněž postoj Němců ke svým sousedům z druhé strany hranice – tedy k Čechům a Polákům. Skutečnost, že Češi a Poláci jsou nejčastějšími neněmeckými pachateli trestné činnosti (polští občané v tomto ohledu předčí i Čechy), způsobuje, že jejich obraz je v určité části německé společnosti

plný negativních stereotypů. Tomu mnohdy přispívají rovněž některá německá média, pro která je příhraniční kriminalita v podstatě dobrým obchodním artiklem, který zvyšuje sledovanost bez ohledu na negativní důsledky, které každodenním referováním o domnělé míře kriminality a jejích pachatelích přináší.

Negativní obraz Čechů v německém příhraničí je pro českou stranu hranice v podstatě jediným důsledkem příhraniční kriminality, neboť (jak bylo řečeno), němečtí občané v českém příhraničí páchají trestnou činnost jen zcela výjimečně. Zmíněný negativní obraz Čechů, částečně pravdivý, částečně nadnesený, dobře živený německými médii, plný negativních stereotypů, je společným důsledkem, který přináší příhraniční kriminalita na obou stranách hranice.

Druhá otázka

Druhá otázka se týká styčných bodů či rozdílností nabízených řešení zástupců české a německé územní samosprávy a jejich možné komplementárnosti.

Vzhledem k tomu, že míra příhraniční kriminality a její důsledky jsou na obou stranách hranice rozdílné, budou se rovněž lišit řešení vycházející od zástupců obou územních samospráv. Prvořadým úkolem německé územní samosprávy v oblasti příhraniční kriminality je pokusit se o zajištění bezpečnosti svých občanů. Vzhledem k absenci výslovných kompetencí obcí v bezpečnostní oblasti je však jejich role jen koordinační. Ve svém území bývá územní samospráva prostředníkem mezi občany a kompetentními orgány státní správy, zejména zemskou policií. Svě bezpečnostní požadavky vůči spolkové republice Sasko vznáší města a obce společně například prostřednictvím Saského svazu měst a obcí, postižené obce se často účastní společných bezpečnostních konferencí za účasti státních orgánů nejen Saska, nýbrž rovněž zástupců z České republiky.

Příhraniční kriminalita Čechů je chápána jako důsledek dlouhodobě neřešených problémů, zejména sociálních. Společné česko-německé hlídky a ostatní represivní nástroje mohou sice příhraniční kriminalitu snížit, vymýtit ji mohou jen úspěšné reformy na české straně doprovázené legislativními změnami, např. v oblasti výkupu kovů. Základním důvodem příhraniční kriminality je podle oslovených zástupců české územní samosprávy především vysoká míra nezaměstnanosti v popisované lokalitě.

Zvýšení bezpečnosti na německé straně a sociální, resp. legislativní změny na straně české představují základní nabízená řešení zástupců územní samosprávy, které již ze své podstaty komplementární být nemohou. Územní samosprávy navíc nemají v těchto oblastech žádné kompetence a jejich hlas není ani v České republice ani v Německu dostatečně silný. Společný postup je tak v podstatě možný jen v případě „nehmatatelného“, ale poměrně závažného vedlejšího důsledku příhraniční kriminality – ve stereotypním, negativním obrazu Čechů v německé příhraniční společnosti. Ani zde to však není jednoduché, neboť zatímco zástupci české územní samosprávy většinou připouští, že příhraniční kriminalita má ve svém důsledku negativní vliv na vnímání Čechů německými sousedy, oslovení němečtí starostové tento nepřímý důsledek příhraniční kriminality (snad s ohledem na německou korektnost) připouštějí jen výjimečně.

Třetí otázka

Třetí otázku představuje, zdali lze ve sledované lokalitě nalézt vztah mezi příhraniční kriminalitou a xenofobií.

Vedlejším produktem příhraniční kriminality, kterou skutečně páchají v Německu čeští občané, je zhoršení obrazu Čechů v německé příhraniční společnosti. Zatímco na české straně jde v podstatě o jediný následek příhraniční kriminality, v Německu se zdaleka nejedná o následek nejpodstatnější, a proto bývá podceňován. Negativní obraz Čechů, dnes již stereotypní, je skrytým nebezpečím, kterému by územní samosprávy na obou stranách hranice měly čelit společně a nikoliv izolovaně.

O důvodech příhraniční kriminality, možných návrzích na její zmírnění z české a německé strany, i o jejich skrytých důsledcích, je nutné mezi sebou co nejotevřeněji hovořit. Základním předpokladem je však přiznání, že takový problém skutečně ve vztahu Čechů a Němců existuje. Na německé straně hranice jsme často měli pocit, že oslovení zástupci územní samosprávy tento problém (záměrně) vidět nechťejí, ačkoliv jsou s viditelnými důsledky příhraniční kriminality bohužel denně konfrontováni. Zřejmě by neradi přilévají olej do ohně, což je v situaci, kdy jsou jejich města či obce stíženy příhraniční kriminalitou, sice pochopitelné, ale bohužel i krátkozraké. Kdo jiný než územní samosprávy by měly postavit těmto „nehmatatelným“ důsledkům příhraniční kriminality?

Příhraniční kriminalita dnes xenofobii do česko-německého pomezí nepřináší, jistá „nevraživost“ či vyšší „obezřetnost“ Němců ve vztahu s neznámými Čechy však existuje. Pokud se míra kriminality v budoucnu nesníží, bude stereotypní obraz Čechů jako zlodějů a násilníků sílit. Toto nebezpečí by si měly uvědomit zejména zástupci územní samosprávy, kteří by jej neměli bagatelizovat.

Skutečnost, že dnes nejde na česko-německém pomezí o xenofobii, neznamená, že příhraniční kriminalita nezanechává na česko-německém vztahu žádné šrámy. Bohužel je tomu naopak, a klíč ke změně mají především územní samosprávy na obou stranách státní hranice.

1. Einleitung

Die vorliegende Studie mit dem Namen „*Grenzkriminalität als eine der Xenophobiequellen und Lösungsvorschläge aus der kommunalen Perspektive*“ (im weiteren nur kurz „die Studie“ genannt) beschreibt Ursachen und Folgen der Grenzkriminalität in der nachstehend spezifizierten Region im deutsch-tschechischen Grenzgebiet. Auf die hier zu verzeichnende sehr hohe Kriminalitätsrate wird in beiden Staaten von vielen Institutionen der öffentlichen Verwaltung, von politischen Parteien mit Hilfe ihrer Programmklärungen, Kirchen, Vereinen und weiteren Segmenten der bürgerlichen Gesellschaft reagiert. Diese Studie konzentriert sich primär auf die Reaktion der kommunalen Selbstverwaltung auf das Phänomen der Grenzkriminalität.

1.1 Zielsetzung

Grundziel dieser Studie ist es, das Phänomen der Grenzkriminalität aus der spezifischen Sichtweise der kommunalen Selbstverwaltungen darzustellen und Lösungsvorschläge zu beschreiben, die nach Meinung der befragten Repräsentanten von Städten und Gemeinden zur Linderung der gegenwärtigen negativen Folgen der Grenzkriminalität beitragen können. In ihrer Folge hat die Grenzkriminalität zu Veränderungen in der Wahrnehmung der Nachbarn von jenseits der Grenze geführt, die sich in ihrem Endeffekt auch negativ auf das Zusammenleben von Deutschen und Tschechen ausgewirkt haben und mit denen sich die kommunalen Selbstverwaltungen ebenfalls auseinandersetzen müssen.

Im Rahmen des gesteckten Zieles will die Studie auf drei Grundfragen eingehen: Die erste Frage lautet, ob die Grenzkriminalität auf beiden Seiten der Grenze besteht und ob ihre Folgen in beiden Ländern gleich wahrgenommen werden. Die zweite Frage bezieht sich auf mögliche Berührungspunkte und Unterschiede sowie die mögliche Komplementarität in den von den Vertretern der tschechischen und der deutschen kommunalen Sphäre angebotenen Lösungsvorschlägen. Die dritte Frage beschäftigt sich damit, ob in der relevanten Region tatsächlich eine Beziehung zwischen Grenzkriminalität und Fremdenfeindlichkeit hergestellt werden kann

Die kommunale Selbstverwaltung wurde für diese Studie nicht zufällig ausgewählt. Es wurde davon ausgegangen, dass in beiden Ländern das Rathaus im Grunde genommen die erste Instanz ist, an die sich die Bürger wenden, wenn in ihrer Gemeinde oder in ihrer Stadt ein konkretes Problem zu lösen ist, das nicht nur Einzelpersonen betrifft. In der Tschechischen Republik, hat die kommunale Selbstverwaltung eine ähnliche Stellung und auch ähnlich konzipierte Aufgaben wie im Freistaat Sachsen. Die Bekämpfung der Kriminalität gehört dabei nicht unmittelbar dazu. Obwohl die Bekämpfung der Kriminalität in beiden Ländern in die Befugnisse des Staates bzw. der Landespolizei fällt, und die kommunale Selbstverwaltung an sich über keine Instrumente verfügt, die speziell zur Bekämpfung der Kriminalität eingesetzt werden könnten, besteht in beiden Staaten von Seiten der Bürger die Erwartung, dass sich die kommunale Selbstverwaltung in den Kampf gegen die Kriminalität einbringt, selbstverständlich unter Nutzung anderer Mittel als derer der

Staatsgewalt. Die Beschreibung dieser Mittel, Ansichten und Instrumente bildet den Schwerpunkt dieser Studie.

1.2 Methoden und Gliederung

Wichtigste Methode für die Erarbeitung der Studie waren strukturierte moderierte Gespräche mit Vertretern der kommunalen Selbstverwaltungen auf beiden Seiten der deutsch-tschechischen Grenze, die im Februar bis Mai dieses Jahres durchgeführt wurden. Eine weitere Methode, die angewandt wurde, war die Beschreibung der Sicherheitssituation in der Region jeweils aus der Sicht der Medien auf der einen Seite und aus der Sicht staatlicher Behörden auf der anderen Seite. Bei der Beschreibung der Kompetenzen der kommunalen Selbstverwaltung und der anderen Institutionen der öffentlichen Verwaltung in beiden Ländern wurden zum Teil Komparationsmethoden eingesetzt, aus denen hervorging, dass es neben vielen Berührungspunkten auch viele wichtige Unterschiede gibt.

Nach der Einleitung und der Definition der notwendigen Grundbegriffe ist das zweite Kapitel der Studie Fragen der Sicherheit in der Region an sich gewidmet, die aus zwei spezifischen Blickwinkeln betrachtet werden, und zwar zum einen aus der Sicht lokaler, landesweiter bzw. bundesweiter Medien, und zum zweiten aus dem Blickwinkel offizieller staatlicher bzw. sächsischer Statistiken zu Sicherheitsfragen. Im dritten Teil der Studie werden die Gespräche, die mit Vertretern der kommunalen Selbstverwaltungen geführt wurden, beschrieben. Der vierte Teil der Studie beschäftigt sich mit der Diskussion der Teilresultate der Studie auf regionaler Ebene in Tschechien und in Sachsen. Im abschließenden Teil der Studie werden Schlussfolgerungen und Empfehlungen formuliert, die sich im Ergebnis der Gespräche mit den Bürgermeistern und während des Seminars vom 3. Juni 2014 in Nový Bor herauskristallisiert haben.

1.2.1 Verwendete Quellen

Diese Studie basiert schwerpunktmäßig auf Gesprächen mit den Vertretern der kommunalen Selbstverwaltungen. Eine weitere primäre Quelle waren Artikel aus lokalen, regionalen, landesweiten und bundesweiten Medien aus beiden Staaten in elektronischer Form. Aufgrund des Themas der vorliegenden Studie war es, bis auf Ausnahmen, nicht möglich, sekundäre Quellen zu nutzen. Zu den erwähnten Ausnahmen gehörten Informationen, in gedruckter und in elektronischer Form, über die gesetzlichen Befugnisse der örtlichen Selbstverwaltungen in beiden Ländern.

1.3 Besuchte Städte und Gemeinden

Die Gespräche mit den Vertretern der kommunalen Selbstverwaltungen fanden in einem geographisch eng definierten Teil des deutsch-tschechischen Grenzgebietes statt. Auf deutscher Seite waren die Gemeinden Oybin, Großschönau, Jonsdorf und die Städte Ebersbach-Neugersdorf und Zittau einbezogen. Von zwei Gemeinden (Leutersdorf und Seifhennersdorf) ist eine kurze schriftliche Reaktion auf unsere Bitte um ein Gespräch eingegangen. Auf tschechischer Seite wurden Gespräche mit Vertretern der Städte Varnsdorf, Hrádek nad Nisou, Nový Bor und der Gemeinden Krompach und Jiřikov geführt. Darüber hinaus wurden auch Vertretern des Vereins für Krompach befragt.

Die Tschechische Republik und die Bundesrepublik Deutschland haben eine etwa 810 km lange gemeinsame Grenze, von der auf deutscher Seite die Bundesländer Bayern und Sachsen⁶⁵ berührt sind. Die erste Frage lautete demnach, ob von den beiden benachbarten Bundesländern ein altes oder ein neues Bundesland ausgewählt werden sollte. Auf das Bundesland Sachsen fiel die Wahl deshalb, weil hier, ähnlich wie in der Tschechischen Republik, nach 1989 umfangreiche gesellschaftliche Änderungen stattgefunden haben, die für die Region, neben vielen positiven Aspekten der demokratischen Entwicklung, auch erhöhte Arbeitslosigkeit aufgrund sozioökonomischer Veränderungen mit sich gebracht haben.

Aus dem gesamten sächsisch-tschechischen Grenzgebiet mit über 450 km gemeinsamer Grenzlinie wurde das Gebiet um die Stadt Zittau, die ebenfalls Verwaltungszentrum der Region ist, ausgewählt. Zittau und Umgebung befindet sich im Dreiländereck zwischen der Tschechischen Republik, Polen und Deutschland, und die Grenzkriminalität ist hier besonders hoch. Ein weiterer Grund für die Auswahl dieser Region bestand darin, dass es 2011 im sog. Schluckenauer Zipfel⁶⁶ auf der tschechischen Seite der Grenze zu einer Eskalierung von Spannungen gekommen war, die ebenfalls Auswirkungen auf die deutsch-tschechischen Beziehungen hatte. Das Interesse an dieser Region wurde nicht zuletzt auch aufgrund des negativen Bildes, das von regionalen und landesweiten Medien in beiden Ländern über diese Region gezeichnet wurde und das Dreiländereck als besonders gefährliches Gebiet darstellt, geweckt.

1.3.1 Breitere Anwendbarkeit der gewonnenen Erkenntnisse

Obwohl die Wahl, wie weiter oben bereits dargestellt wurde, absichtlich auf die genannte Region gefallen ist, weil sie als spezifisches Merkmal eine Bündelung von Problemen mit Einflussnahme auf die Grenzkriminalität aufweist, kann davon ausgegangen werden, dass die Ergebnisse dieser Studie auch auf andere Regionen im tschechisch-sächsischen Grenzgebiet anwendbar sind. Diese Annahme scheint vor allem aufgrund der Zielsetzung dieser Studie gerechtfertigt zu sein. Diese bestand in der Beschreibung der Meinungen und Haltungen der kommunalen Selbstverwaltungen, deren Befugnisse sich sowohl in ganz Sachsen als auch in der ganzen Tschechischen Republik auf gleiche gesetzliche Regelungen stützen.

Die gegenwärtigen Möglichkeiten der Städte und Gemeinden sind vor allem durch den in beiden Ländern bestehenden juristischen und finanziellen Rahmen vorgezeichnet. Auch wenn wir im gesamten tschechisch-sächsischen Grenzgebiet keine weitere Region mit einer so spezifischen Problemkonzentration vorfinden wie das Dreiländereck, besteht eine hohe Wahrscheinlichkeit, dass die in dieser Studie formulierten Lösungsvorschläge auch für andere Regionen Relevanz haben könnten und die gewonnenen Erkenntnisse auch für weitere Studien zum Thema Grenzkriminalität, z.B. an der tschechisch-bayrischen oder an der tschechisch-österreichischen Grenze, nutzbar sind.

⁶⁵ <http://search.seznam.cz/searchScreen?q=%C4%8Desko-n%C4%9Bmeck%C3%A1+hranice&slId=my-9iH2XwTcwR1CbTnCn&sourceid=top&sgId=R-PczMPxRJALpvJ2zeE9XFwozi-bkiqazSZoYGziz7%3D%3D&oq=%C4%8Desko-n%C4%9Bmeck%C3%A1+hranice&aq=-1&su=e>.

⁶⁶ Anm.: d.h. das Gebiet zwischen den Städten Rumburk, Šluknov und Varnsdorf.

1.4 Grundbegriffe

Schon aus dem Namen der Studie ergeben sich zwei Grundbegriffe, die eingangs zu definieren sind. Während für den Begriff „*Xenophobie*“ bzw. „*Fremdenfeindlichkeit*“ die Erklärung im Sinne von „*Ablehnung, Feindseligkeit, Angst und Misstrauen gegenüber allem, was fremd ist*“ allgemein als unstrittig anerkannt wird, gibt es für den Begriff „*Grenzkriminalität*“ keine einheitliche und allgemein akzeptierte Definition.

Mit dem Begriff „Grenzkriminalität“ werden in dieser Studie alle Straftaten und kleineren Delikte umschrieben, die auf dem Territorium des jeweils anderen Staates tatsächlich oder scheinbar von Bürgern des Nachbarstaates begangen wurden bzw. werden, d.h. von Tschechen in Deutschland und von Deutschen in Tschechien, ungeachtet dessen, welche Ergebnisse die Ermittlungen ergeben haben. Die so gewählte Definition beruht nicht nur auf statistischen Daten – d.h. den sog. „harten“ Daten, die darüber hinaus sowieso nicht immer zur Verfügung stehen -, sondern zieht auch subjektive Kategorien in Betracht, wie „das Sicherheitsgefühl der Bevölkerung“ in einem bestimmten Gebiet oder „die öffentliche Meinung“, die zum Teil auch von Stereotypen und Vorurteilen über die Angehörigen des jeweils anderen Volkes ausgeht. Auf die wichtige Rolle, die den Medien bei der Herausbildung des Sicherheits- bzw. eher Unsicherheitsgefühls in der Region zukommt, soll im folgenden Kapitel ausführlicher eingegangen werden.

2. Internet und statistische Daten

2.1 Grenzkriminalität im tschechischen und deutschen Internet

Grenzkriminalität ist sowohl in den tschechischen als auch in den deutschen elektronischen Medien ein Thema. Nach Eingabe des Stichwortes „*přihraniční kriminalita, Žitava*“ bzw. „*Grenzkriminalität, Zittau*“ in die wahrscheinlich am meisten genutzte Suchmaschine Google wurden mehrere Seiten mit Artikeln gefunden, die in den verschiedensten tschechischen und deutschen Internet-Periodika veröffentlicht worden waren. Diese Artikel bildeten die Grundlage für das nachstehende Kapitel der Studie. Um Aktualität zu wahren, wurden nur die Artikel ausführlicher beschrieben, die seit 2012 publiziert worden sind, da bei älteren Informationen keine Sicherheit bestand, dass diese noch gültig sind.

2.1.1 Informationen aus dem tschechischen Internet

Allgemein können die in tschechischer Sprache gefundenen Internet-Links ihrem Inhalt nach in drei Gruppen unterteilt werden. Die erste Gruppe bilden (häufig sehr emotional verfasste) Artikel über konkrete Fälle von Grenzkriminalität, die in der Mehrheit auf deutschem Gebiet von Tschechen oder Polen begangen wurden, oder über Delikte, die auf tschechischem Gebiet von Polen begangen wurden.⁶⁷ Stellvertretend für alle sei hier der Fall der Festnahme von zwei Tschechinnen wegen Diebstahls im Supermarkt in Großschönau vom April dieses Jahres genannt. Neben dem Thema an sich ist an dieser Nachricht noch bemerkenswert, dass beide Tschechinnen von einem Polizisten aus dem Bezirk Česká Lípa gefasst wurden, der gemeinsam mit seinem deutschen Kollegen Streifendienst im Grenzgebiet verrichtete.⁶⁸ Als Beispiel für Grenzkriminalität, die von Polen auf dem Gebiet der Tschechischen Republik begangen wird, kann eine Erfahrung aus der Gemeinde Habartice angeführt werden, von der der Server www.idnes.cz Anfang April dieses Jahres aus dem Kreis Liberec berichtete.⁶⁹

In die zweite Gruppe fallen Informationen bzw. Artikel über die verschiedensten Gespräche und Verhandlungen zwischen Politikern und Experten zum Thema Grenzkriminalität und Artikel über die Ergebnisse von Konferenzen zu diesem Thema.⁷⁰ Stellvertretend für alle Artikel aus dieser inhaltlichen Gruppe sei der Bericht über die Verhandlungen über Sicherheit und Eindämmung der Kriminalität im Kreis Liberec angeführt.⁷¹

⁶⁷ Beispiele von Artikeln, geordnet nach Jahrgängen: http://liberec.idnes.cz/v-cesko-polskem-pohranici-radi-zlodeji-kovu-rozkradli-hrbitov-i-kapli-1kb-/liberec-zpravy.aspx?c=A120302_1742122_liberec-zpravy_oks; http://www.denik.cz/ze_sveta/v-nemecku-u-hranic-roste-kriminalita-lide-zuri.html; <http://www.novinky.cz/domaci/138011-cesti-zlodeji-jezdi-po-otevreni-hranic-capeji-krast-do-nemecka.html>.

⁶⁸ <http://www.denik.cz/liberecky-kraj/policiste-z-ceskolipska-lapili-zlodejky-v-nemecku-20140407-fgsk.html>.

⁶⁹ http://liberec.idnes.cz/kriminalita-u-hranic-0rd-/liberec-zpravy.aspx?c=A140120_091809_liberec-zpravy_tm.

⁷⁰ Beispiele: <http://ivanahujerova.kraj-lbc.cz/aktuality/n:16665/Na-kraji-se-jednalo-o-bezpecnosti-a-snizeni-kriminality-v-cesko--sasko--polskem-prihranici>; http://www.mzv.cz/dresden/cz/zpravy_a_udalosti/setkani_ministru_vnitra_langer.html či <http://www.ern.cz/index.php?D=1&cmd=33&file=Aktuality&view=1&category=&id=523>.

⁷¹ <http://ivanahujerova.kraj-lbc.cz/aktuality/n:16665/Na-kraji-se-jednalo-o-bezpecnosti-a-snizeni-kriminality-v-cesko--sasko--polskem-prihranici>.

Die dritte Gruppe ist der Zusammenarbeit zwischen tschechischen und deutschen Polizisten, insbesondere im Kampf gegen den Drogenschmuggel, gewidmet.⁷² Eine gewisse Besonderheit, ihrem Umfang und ihrer Ausführlichkeit nach, stellt die Artikelserie von Zuzana Kleknerová dar, auf die weiter unten noch detaillierter eingegangen werden soll.

Zur Veröffentlichung der Artikel wurden sowohl regionale als auch landesweite Informationsserver genutzt. Relativ häufig wurden die Artikel in Regionalbeilagen landesweiter Informationsserver, vor allem idnes.cz⁷³, publiziert.

Ist Schengen an allem schuld?

Im Zeitraum vom Herbst 2012 bis März 2013 ist auf dem Server www.aktualne.cz eine Artikelserie zur Grenzkriminalität im deutsch-tschechischen und deutsch-polnischen Grenzgebiet erschienen. Obwohl sich die Artikel auf ein viel größeres geografisches Gebiet beziehen als die von uns untersuchte Region, ist in ihnen doch relativ häufig gerade die Rede von den Orten, auf die nachstehend in der vorliegenden Studie eingegangen wird. Der hier genannte tschechischsprachige Informationsserver stellt zwar nicht die einzige Informationsquelle dar, bietet jedoch die vergleichsweise umfassendste Darstellung der Grenzkriminalität im tschechischen Internet.

Auch der Erscheinungszeitraum der Artikelserie zum Thema Grenzkriminalität mit Beginn im Oktober 2012 war nicht zufällig so gewählt worden. Am 21. Dezember 2007 war die Tschechische Republik dem Schengener Abkommen beigetreten. Die Artikelserie sollte also sozusagen der „Bilanzierung“ der fünfjährigen Mitgliedschaft im Schengen-Raum dienen und die angespannte Situation im deutsch-tschechisch-polnischen Grenzgebiet beschreiben, das – wie es in den Artikeln hiess - von „*Verbrechern aus dem Osten*“ beherrscht wird.⁷⁴

Im einleitenden Artikel der Serie⁷⁵ geht die Autorin darauf ein, dass ein Großteil der deutschen Öffentlichkeit danach rufe, die Grenzen wieder zu schließen. Als Beispiele für Grenzkriminalität werden illegale Geldabhebungen bei deutschen Banken angeführt, die von Tschechen begangen wurden, der Diebstahl von 150 Einkaufswagen bei „Kaufland“ in Ebersbach sowie Diebstähle von Autos und Landmaschinen, die hier sozusagen täglich an der Tagesordnung seien. Der Verfasserin zufolge sei von den Einheimischen am häufigsten der Satz zu hören: „*So kann es nicht weitergehen!*“.

In den von Grenzkriminalität betroffenen Orten sind die Bürger wachsamer als anderswo. Die Autorin erwähnt z.B. gelb-grüne Schilder mit tschechischen Aufschriften „*Dáváme pozor!*“ (*Wir passen auf!*) oder „*Pozor, bdělý soused*“ (*Vorsicht, wachsamer Nachbar!*), die potentiellen Dieben und Einbrechern aus Tschechien Einhalt gebieten sollen. Tschechen und Polen würden im Grenzgebiet mit großem Mißtrauen betrachtet. „*Aus einem Auto mit tschechischem Kennzeichen auszusteigen und ein Haus zu fotografieren, vor dem*

⁷² z.B.: <http://dvezeme.eu/spolecna-vysetrovaci-skupina-ceske-a-saske-policie>.

⁷³ z.B.: http://liberec.idnes.cz/kriminalita-u-hranic-0rd-/liberec-zpravy.aspx?c=A140120_091809_liberec-zpravy_tm.

⁷⁴ Diese negative Emotionen hervorrufende Bezeichnung trat in der Einleitung zu jedem Artikel der Serie auf. Siehe unter: <http://zpravy.aktualne.cz/schengen/l~i:keyword:699/?type=clanek>.

⁷⁵ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/nemce-deptaji-cesti-zlodeji-zavrete-hranice-volaji/r~i:article:761121/>.

rein zufällig ein Fahrrad abgestellt oder ein Auto geparkt ist, kommt in den Augen der einheimischen Bevölkerung schon fast einem Diebstahl gleich.“

Ein ähnlich negatives Bild, das in einem Teil der deutschen Bevölkerung gegenüber den Tschechen verwurzelt ist, besteht bei einigen Tschechen gegenüber den Bürgern aus dem Nachbarland Polen. *„Die Polen gehen bis in die Häuser hinein und klauen alles, was nicht niet- und nagelfest ist“*, lautete die im Artikel zitierte Aussage eines Mitarbeiters einer tschechischen Tankstelle.

Sachsen - das „Land der Einbrüche“

Im zweiten Artikel⁷⁶ der Serie über Grenzkriminalität wird zunächst auf das deutsche Städtchen Ostritz an der deutsch-polnischen Grenze eingegangen, im weiteren Verlauf dann auf die Gemeinde Großschönau, die von der Verfasserin als *„Touristenparadies am falschen Platz“* bezeichnet wird. Aus einem Gespräch mit dem Oberkommissar der Polizeidirektion Oberlausitz-Niederschlesien erfährt der Leser, dass hier vor allem Einbrüche in Scheunen und Schuppen, aber häufig auch Diebstähle von Kleintraktoren und noch häufiger von Fahrrädern zu verzeichnen seien.

Zu den häufigsten Diebstählen gehören auch die Diebstähle von PKWs, im Jahr 2010 wurden insgesamt 138 PKWs gestohlen. Unter den Bürgern sei eher wieder jenes *„So kann es nicht weitergehen!“* zu hören. Von den Vertretern der Landespolizei werde dabei vor allem auf den Schutz von Eigentum und Vermögen verwiesen, der in erster Linie Aufgabe der Besitzer selbst sei. Im zweiten Artikel werden auch die Roma und ihre Rolle im Rahmen der Grenzkriminalität erwähnt. Wie die Autorin feststellte, würden zwar die Buntmetalldiebstähle zum überwiegenden Teil von Roma begangen, es könne jedoch nicht gesagt werden, dass sie die einzigen wären, die sich Vermögensstraftaten zu schulden kommen lassen.

Im dritten Artikel beschreibt die Verfasserin Sachsen als *„das Mekka der Autodiebe“*⁷⁷. Aus Statistiken von Mitte 2012 habe sich leider gezeigt, dass unter den gefassten Tätern die Tschechen mit 41 % dominieren. Bei den deutschen Autohändlern habe das sehr scharfe Reaktionen hervorgerufen. Wie die Autorin erwähnte, sei sogar die Möglichkeit einer *„bewaffneten Bürgerwehr“* in Erwägung gezogen worden, denn die Methoden der tschechischen Straftäter würden angeblich immer brutaler. In Zittau seien die Täter zum Beispiel in ein Autohaus eingebrochen und hätten den Tresor geknackt, in dem die Autoschlüssel hinterlegt waren, und seien anschließend nicht nur mit den ausgestellten Fahrzeugen, sondern sogar auch noch mit zwei Fahrzeugen, die zur Reparatur dort standen, weggefahren.

Mit umfangreichen Diebstählen von Landmaschinen vor allem im deutsch-polnischen Grenzgebiet beschäftigt sich der nächste interessante Artikel⁷⁸, der von der Autorin gemeinsam mit Alexandra Malachovská verfasst wurde. Selbst ein Bestattungsfahrzeug, samt

⁷⁶ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/reportaz-vitejte-v-zemi-kam-cesi-jezdi-krast/r~i:article:760605/>.

⁷⁷ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/nova-cisla-mezi-zlodeji-aut-za-hranici-dominuji-cesi/r~i:article:761312/>.

⁷⁸ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/vztek-na-hranicich-polaci-se-prou-s-nemci-ozlodeje/r~i:article:764549/>.

Leichen, blieb vom Diebstahl nicht verschont⁷⁹. In Reaktion auf den Anstieg der Grenzkriminalität wurden gemeinsame deutsch-tschechische bzw. deutsch-polnische Polizeistreifen eingerichtet, auf die in einem weiteren Artikel im Rahmen der Serie kritisch eingegangen wird.⁸⁰ Am Beispiel einer gemeinsamen deutsch-polnischen Streife werden die Probleme beschrieben, die in diesem Zusammenhang auftreten, so z.B. die überbordende Bürokratie in Polen und die unzureichenden Fremdsprachenkenntnisse, vor allem der Polen.

2.1.2 Informationen aus dem deutschen Internet

Im deutschen Internet sind ebenfalls alle drei inhaltlichen Gruppen von Artikel anzutreffen. Artikel der ersten Gruppe, d.h. Artikel, in denen konkrete Fälle von Grenzkriminalität beschrieben werden, sind oft sehr emotional gehalten. Stellvertretend für alle seien die Artikel vom 1. Mai 2013 mit dem Titel „*Gestohlen wird alles*“⁸¹ oder „*Die Angst wohnt nebenan*“⁸² erwähnt.

Dass die Grenzkriminalität und ihre Auswirkungen in Deutschland auch ein wichtiges politisches Thema darstellt, wird aus Artikeln, die sich mit Lösungsvorschlägen deutscher politischer Parteien für das Problem der Grenzkriminalität beschäftigen, offensichtlich. Das ist eine (vierte) inhaltliche Gruppe von Artikeln, die im tschechischen Internet in der Form gar nicht identifiziert werden konnte. In den deutschen Internetmedien tritt bezüglich des Themas Grenzkriminalität relativ häufig die nationalistische Partei NDP auf⁸³. Von den etablierten demokratischen politischen Parteien wird auf die Grenzkriminalität weniger häufig, in der Regel nur im Zuge des Wahlkampfes, eingegangen.⁸⁴ In Rahmen der Kommunalwahlen in Sachsen am 25. Mai 2014 kam dem Thema Grenzkriminalität hier ein wichtiger Stellenwert zu.

Ähnlich wie in den tschechischen Internetmedien sind die meisten Artikel der Beschreibung von Fällen gewidmet, die sich im Grenzgebiet ereignet haben. Von den lokalen Servern überwiegen die Sächsische Zeitung (www.sz-online.de) und der Görlitzer Anzeiger (<http://www.goerlitzer-anzeiger.de/>). Die Artikel werden in der Regel auch über landesweite Informationsserver veröffentlicht.⁸⁵ Auch aus den deutschen Internetpublikationen wurde, ähnlich wie von tschechischer Seite, ein Artikel ausgewählt, der ausführlicher vorgestellt werden soll. Es handelt sich um den Artikel von Andreas Ulrich mit dem Titel „Zum Plündern

⁷⁹ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/symbol-eu-bez-hranic-v-nemecku-ukradli-tucet-neboztiku/r~i:article:761738/>.

⁸⁰ <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/na-hranicni-hlidce-nemec-chyta-zlodeje-polak-se-diva/r~i:article:766603/>.

⁸¹ <http://www.sz-online.de/sachsen/gestohlen-wird-alles-2564591.html>.

⁸² <http://www.reporterreisen.com/15-grad-ost/angst.html>.

⁸³ Vergleiche hierzu z.B.: http://www.npd-loebau-zittau.de/?page_id=743, nebo <http://www.nno-tv.de/?p=4104>.

⁸⁴ Vergleiche hierzu z.B.: CDU - <http://www.sachsen-cdu-politik.de/2011-11/grenzkriminalitaet-verunsichert-oberlausitz-stephan-meyer-2524/>; Zeleni/die Grünen: <http://www.gruene-fraktion-sachsen.de/presse/pressemitteilungen/2013/pm-2013-42-thema-grenzkriminalitaet-gruene-ja-zu-sachsen-in-guter-nach>.

⁸⁵ Zum Beispiel „Die Welt“ beschäftigte sich Ende 2012 mit dem Diebstahl von Traktoren im deutsch-polnischen Grenzgebiet und der Sicherheitslage in der Gemeinde Hirschfelde, die ebenfalls in die untersuchte Region gehört. Der Server www.focus.de berichtet über die 2013 neu entstandene Eingreiftruppe gegen Grenzkriminalität mit der Bezeichnung „Oberlausitz“. Die Frankfurter Allgemeine Zeitung geht im Mai 2013 auf die Zusammenarbeit zwischen dem Freistaat Sachsen und der Bundespolizei ein.

freigegeben“, der 2012 in der Dezemberausgabe der deutschlandweit anerkannten Zeitschrift „Der Spiegel“⁸⁶ erschien.

„Zum Plündern freigegeben“

Der Artikel wird mit der Behauptung eingeleitet: *„In der Oberlausitz in Sachsen wird so oft eingebrochen wie in kaum einer anderen ländlichen Region Deutschlands. Die Polizei baut Stellen ab, die Bürger verlieren das Vertrauen in den Staat.“*

Zunächst werden im Artikel die Verhältnisse in der Dienststelle der Bundespolizei in Ebersbach im deutsch-tschechisch-polnischen Grenzgebiet beschrieben, wo sich die Polizisten anstelle ihrer eigentlichen Aufgaben mit Autodiebstählen, die in die Befugnisse der Landespolizei gehören würden, beschäftigen müssen. Grund dafür ist die geplante drastische Stellenstreichung bei der Landespolizei. Die Situation in der Region wird mit den Worten beschrieben: *„Nachts sind in den Dörfern und Kleinstädten die Straßen menschenleer. Nachbarn besuchen einander nicht mehr, weil niemand sein Haus unbeaufsichtigt zurücklassen möchte.“*

Dann wird der Besuch in der Autowerkstatt von Wolfgang Liebscher dargestellt, bei dem schon fünfmal eingebrochen worden sei. Darauf habe Herr Liebscher seine Gelände mit einem Metallzaun abgeriegelt, Bewegungsmelder, Kameras und eine Alarmanlage installiert. Nachts liege er mit dem Telefon in der Hand im Bett und warte, dass die Alarmanlage losgehe, weil jemand in seine Werkstatt einbricht. Die Kleinunternehmer hätten eine zeitlang auch eine Bürgerwehr zur Bewachung ihres Eigentums gehabt. Aber sie hätten es dann gelassen, denn lange halte das keiner aus, sagte Herr Liebscher in dem Artikel. Er selbst habe acht Kilo abgenommen.

Der Verfasser erwähnt in dem Artikel auch Demonstrationen gegen Roma, die seinen Ausführungen zufolge auf der tschechischen Seite mehr oder weniger jedes Wochenende stattfinden. Die Roma müssten dort als Sündenböcke herhalten, denn sie würden für den Anstieg der Kriminalität verantwortlich gemacht. Die Tschechen werden vom Verfasser nicht nur als gewalttätige Diebe und Einbrecher, sondern auch als Rassisten dargestellt.

In der Region drohe dem Verfasser des Artikels zufolge *„der Zusammenbruch der Zivilisation“*, denn *„zwei Phänomene treffen hier am Rand von Sachsen zusammen: die offene Grenze nach Osten und die Verödung der Region, weil Menschen wegziehen, Theater, Schulen, Kneipen und auch Polizeiwachen dichtmachen.“* Viele Bewohner hätten schon lange das Gefühl, dass die Oberlausitz abgeschrieben sei. Der Artikel verweist darauf, dass die nationalistische Partei NDP in den Kommunalwahlen in 2009 in 63 Städten und Gemeinden insgesamt 74 Mandate erhalten habe.

2.1.3 Zusammenfassung

Sowohl in Deutschland als auch in der Tschechischen Republik stellt die Grenzkriminalität ein Thema dar, das von den Medien aufgegriffen wird. Ein wichtiges politisches Thema scheint sie dabei jedoch nur in Deutschland zu sein. Das ist wahrscheinlich darauf zurückzuführen, dass die Grenzkriminalität in der überwiegenden Mehrheit im

⁸⁶ <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-84430190.html>.

Begehen von Straftaten durch tschechische Bürger auf deutschem Gebiet besteht, und nicht umgekehrt. Das wurde auch durch die Analyse der zur Verfügung stehenden Texte bestätigt. Unter www.google.cz wurde nicht ein einziger Artikel gefunden, dessen Gegenstand kriminelle Handlungen deutscher Bürger auf tschechischem Gebiet waren. Dagegen sind aber sehr wohl Artikel zu finden, in denen kriminelle Handlungen polnischer Bürger im tschechischen Grenzgebiet beschrieben werden. Es konnten keine tschechischsprachigen Artikel ausfindig gemacht werden, die ein Angebot systematischer Lösungsansätze, zum Beispiel aus der Sicht der kommunalen Selbstverwaltungen, beinhalten würden.

Im deutschen Internet wird die Grenzkriminalität als politisches Thema wahrgenommen und vor allem von der nationalistischen NPD aufgegriffen. Dass es sich bei diesem Phänomen durchaus um ein Problem handelt, dem in der Gegenwart Bedeutsamkeit zukommt und für das Lösungsansätze gefunden werden müssen, zeigt, dass auch die demokratischen politischen Parteien im Rahmen ihres Wahlkampfes 2014 auf dieses Thema reagiert haben. Die Bürgermeister der Gemeinden auf beiden Seiten der Grenze werden häufig in den verschiedensten Gesprächen zitiert, aus denen hervorgeht, dass es Befürchtungen gibt, dass die Sicherheitslage noch schwieriger wird, wenn die Stellen bei der Landes- und der Bundespolizei noch weiter drastisch abgebaut werden sollten. Die Sichtweise der Bürgermeister dient jedoch nur zur ergänzenden Beschreibung der Situation. Ein spezifischer Lösungsansatz von Seiten der kommunalen Sphäre konnte bisher nicht festgestellt werden.

Über das Dreiländereck Deutschland-Tschechien-Polen wird in den Medien beider Länder ein ähnliches, deutlich negatives Bild vermittelt, nämlich das Bild einer Region, in der Diebstähle von Autos, Rasenmähern und kleinen Landmaschinen (und überhaupt von allem, was nicht niet- und nagelfest ist) blühen und wo Einbrüche in Häuser, Wohnungen und Werkstätten im Prinzip täglich an der Tagesordnung sind – und das alles, ohne dass man dafür bestraft wird. Als besonders gefährlich werden von den Medien die Abend- und Nachtstunden bezeichnet, in denen es – um der eigenen Sicherheit willen – nicht ratsam sei, auf die (noch dazu) unbeleuchteten Straßen zu gehen. Im Dreiländereck würden Drogensüchtige in den Straßen herumlungern und Gelegenheiten suchen, um sich ihre nächste Dosis zu beschaffen. Kulturelle Einrichtungen und Restaurants seien geschlossen, denn es würde ja eh keiner hingehen. Die Bürger auf der deutschen Seite der Grenze reagierten auf die Grenzkriminalität angeblich entweder damit, dass sie diese Region verlassen, oder damit, dass sie sich kostspielige Sicherheitstechnik anschaffen, die leider oft versagt. Die gesamte Situation sei der Darstellung in den Medien zufolge so angespannt, dass die Entstehung bewaffneter Bürgerwehren zu befürchten sei, die die Lage eskalieren lassen könnten. Das Gebiet wird als „*der wilde Osten*“ bezeichnet, in den der Staat aufgrund mangelnden wirtschaftlichen Interesses nicht eingreife und das Recht aufgehört habe zu gelten.

In den weiteren Kapiteln dieser Studie, in denen persönliche Erfahrungen beschrieben werden, die in dieser Region gemacht wurden, wollen sich die Verfasser mit der Frage auseinandersetzen, ob dieses Bild, das über die Region vermittelt wird, nicht vielleicht übertrieben ist und ob es überhaupt der Wahrheit entspricht.

2.2 Statistische Angaben über die Sicherheit

Die in der Studie beschriebenen Städte und Gemeinden auf der tschechischen Seite der Grenze gehören zum Kreis Liberec und zum Kreis Ústí nad Labem. Deshalb wurden die Kreisdirektionen der Polizei in beiden Kreisen angesprochen mit der Bitte, statistische Daten zur Grenzkriminalität zur Verfügung zu stellen. Da in den Statistiken der Polizei der Tschechischen Republik nicht nach der Nationalität der Straftäter unterschieden wird, können die nachstehenden Angaben nur ergänzenden Charakter haben und geben keine Antwort auf die Frage, in welchem Maße im deutsch-tschechischen Grenzgebiet Straftaten auch von deutschen Bürgern begangen werden.

Auf der deutschen Seite der Grenze wurde die Vertretung der Bundespolizeidirektion Pirna und die Landespolizei des Freistaates Sachsen angesprochen, in deren Wirkungsbereich die Untersuchung von Straftaten, wie sie für das Grenzgebiet typisch sind (Diebstahl, Einbruch, Drogendelikte), fällt. Von der sächsischen Polizei wird die Staatsangehörigkeit der Täter in den Statistiken erfasst und scheint somit als statistische Angabe in den offiziellen Polizeistatistiken auf.

2.2.1 Tschechische Republik

a) Kreis Liberec

Der Kreis Liberec hat 24 km gemeinsame Grenze mit der Bundesrepublik Deutschland. Die nachstehend angeführten Angaben beziehen sich nicht auf den gesamten Kreis Liberec, sondern nur auf das Grenzgebiet zu Sachsen. In den Statistiken war die Kriminalität der letzten zwei Jahre (2012, 2013) erfasst. Die Angaben betrafen Einzelpersonen und waren übersichtlich nach den einzelnen Bereichen der Straftätigkeit gegliedert.

2013 wurden in der Grenzregion des Kreises Liberec 845 Straftaten registriert. Die durchschnittliche Aufklärungsrate betrug 47 %. Im zwischenjährlichen Vergleich wurde für 2013 ein Kriminalitätsanstieg von 8 % festgestellt, das sind 76 Straftaten mehr als im Vorjahr. Die Aufklärungsrate lag 2012 bei etwa 50 % und war damit um 3 % höher als in 2013. Aus diesen Angaben geht hervor, dass die Kriminalität im tschechisch-deutschen Grenzgebiet im vergangenen Jahr tatsächlich angestiegen ist. Außerdem wurden 2013 in der relevanten Region des Kreises Liberec von der Polizei der Tschechischen Republik 135 Verstöße gegen die öffentliche Ordnung und Sicherheit untersucht.

b) Kreis Ústí nad Labem

Die statistischen Angaben, die uns für den Kreis Ústí nad Labem zur Verfügung gestellt wurden, bezogen sich, im Unterschied zum Kreis Liberec, nicht nur auf das Grenzgebiet zu Sachsen, sondern auf die Sicherheitslage im gesamten Kreisgebiet. Im Vergleich zu 2012 war hier in 2013 ein zwischenjährlicher Anstieg der Kriminalität um 8,8 % zu verzeichnen. Mit 29.848 registrierten Straftaten gehört der Kreis Ústí zu den Kreisen der Tschechischen Republik mit hoher Kriminalitätsrate (jedoch nicht mit der höchsten). Von der Anzahl der Straftaten her gesehen, ist die Lage im Kreis Ústí zum Beispiel vergleichbar mit der Lage im Kreis Südmähren. Die Polizeistatistiken der Tschechischen Republik werden traditionell

„angeführt“ von der Hauptstadt Prag und dem Mährisch-Schlesischen Kreis mit über 40.000 registrierten Straftaten pro Jahr.

Dennoch konnte festgestellt werden, dass die Kriminalität in den grenznahen Gebieten des Kreises Ústí mit relativ hoher Wahrscheinlichkeit höher ist als in den grenzferneren Gebieten. Diese unterstehen den territorial zuständigen Polizeibehörden Litoměřice und Louny, und in diesen Regionen ist die Kriminalität tatsächlich nachweislich niedriger.⁸⁷ In den anderen territorial zuständigen Polizeibehörden des Kreises Ústí, d.h. Děčín, Chomutov, Most, Teplice und Ústí nad Labem selbst, liegt der Durchschnittswert bei 4.763 Straftaten pro Jahr. Das ist über die Hälfte mehr als in den grenzferneren Gebieten. In welchem Maße die Grenzkriminalität, wie sie zu Beginn dieser Studie definiert wurde, an der Gesamtkriminalitätsrate beteiligt ist, konnte jedoch nicht mit Sicherheit festgestellt werden.

Drogenkriminalität und die Fahndungsgruppe Elbe

Im Kreis Ústí nad Labem stellt die Drogenkriminalität ein schwerwiegendes Problem dar. Gegenüber 2012 hat es 2013 einen Anstieg der Straftaten in Verbindung mit der Drogenproblematik um 31,3 % gegeben. Ihre größte Intensität erreicht die Drogenkriminalität in den Städten des Kreises (Chomutov, Ústí nad Labem und Most). Neben Crystal treten als neue Substanzen auch Mephedron und JWH auf. Zur konkreteren Darstellung des Anstiegs der Drogenkriminalität sei der zwischenjährige Vergleich zwischen Januar 2013 und Januar 2014 angeführt. Während im Januar 2013 38 Fälle von Drogenkriminalität verzeichnet wurden, waren es im Januar 2014 schon 67. Das entspricht einer Erhöhung um ganze 56 %!

In den Statistiken der internationalen Zusammenarbeit, die wir zur Verfügung hatten, wurden für 2013 14 Fälle grenzüberschreitender Fahndungen angegeben, das sind 7 Fälle weniger als in 2012. Im Jahr 2013 wurden 355 gemeinsame Polizeistreifen durchgeführt, 32 mehr als in 2012. Im Gebiet des Kreises Ústí ist die im Juli 2013 gebildete gemeinsame deutsch-tschechische Fahndungsgruppe „Elbe“ tätig. Ihre Aufgabe besteht in der Fahndung nach verdächtigen Personen und nach Sachen, die aus der Begehung von Straftaten erlangt wurden. Die Fahndungsgruppe nimmt ebenfalls Festnahmen von Straftätern vor und ist in die Bekämpfung der Betäubungsmittelkriminalität einbezogen (Monitoring von Objekten, Personen, Lustrierung von Personen, Personen- und Fahrzeugkontrolle).

2.2.2 Deutschland

Statistische Daten hinsichtlich der Kriminalität sind auf den Internetseiten des Innenministeriums des Freistaates Sachsen zugänglich. Die Statistik für 2013 wurde am 18. März 2014 veröffentlicht und wurde der sächsischen Regierung von Sachsens Innenminister Markus Ulbig vorgestellt. Insgesamt wurden von der sächsischen Polizei 312.500 Fälle von Straftaten registriert, das entspricht in etwa dem Stand vom Vorjahr (2012). Die Aufklärungsrate ist geringfügig gesunken (um 0,6 Prozentpunkte) und liegt nun bei 54,8 %. Ein Anstieg der Kriminalität wurde 2013 im Bereich der Drogendelikte verzeichnet (9.408

⁸⁷ Im Gebiet Louny wurden 1.547 Fälle krimineller Handlungen und im Gebiet Litoměřice 3.644 Fälle registriert.

Fälle). Die Hälfte dieser Straftaten betrafen Delikte mit Amphetamin bzw. Methamphetamin, einer Substanz, die auch in Crystal enthalten ist. Im Vergleich zu 2012 betrug der Anstieg 6%.

a) Grenzkriminalität

An der sächsischen Grenze zu Polen und der Tschechischen Republik wurden insgesamt 23.523 Fälle von Straftaten festgestellt. 2.769 davon stellten Delikte und Straftaten gegen das Aufenthaltsrecht in Deutschland, gegen Asylverfahren und Niederlassungsfreiheit gemäß EU-Recht dar. Würde man von Straftaten in Verbindung mit dem illegalen Aufenthalt von Ausländern einmal absehen, hätte das Jahr 2013 einen Rückgang der allgemeinen Kriminalität im grenznahen Raum um 4,3 % gebracht. Damit wäre die Anzahl der Fälle niedriger als im Jahr 2007, d.h. in dem Jahr, als die Grenzkontrollen abgeschafft wurden. An der deutsch-tschechischen Grenze wurden 8.555 Straftaten registriert, das entspricht gegenüber 2012 einem Rückgang von 7,9 %.

2013 wurden insgesamt gegen 103.521 verdächtige Personen Untersuchungen geführt. 15.689 von ihnen waren nicht deutsche Staatsangehörige. Das ist im Vergleich zu 2012 ein Anstieg um 9,2 %. Von der genannten Gesamtzahl der Ausländer (15.689) waren 5.627 beteiligt an spezifischen Straftaten gegen das Aufenthalts- oder Asylrecht, 10.601 an Fällen sonstiger krimineller Handlungen. Jeder neunte Straftäter kam aus der Tschechischen Republik, jeder sechste aus Polen. Die Anzahl der tschechischen Straftäter betrug 1.221, das entspricht einem zwischenjährlichen Rückgang um 6,4 %.

Die Städte und Gemeinden in der für diese Studie relevanten Region gehören in den Befugnisbereich der Polizeidirektion der Landespolizei in Görlitz. In Summe wurden in diesem Gebiet 38.916 Straftaten registriert, das entspricht im Vergleich zu 2012 einem Rückgang von 3,7 %. Von 13.091 verdächtigen Personen waren 1.796 nicht deutscher Herkunft.

b) Detaillierte Beschreibung der Grenzkriminalität 2012

Auf den Internetseiten des sächsischen Innenministeriums ist unter der Rubrik „Archiv“ eine interessante Statistik zu finden, die sich auf die Kriminalität an den sächsischen Außengrenzen, d.h. auf die Grenze zu Polen und zur Tschechischen Republik, bezieht. In der vorliegenden Studie wurden statistische Angaben aus 42 Gemeinden an der Grenze zur Tschechischen Republik und 7 Gemeinden an der Grenze zu Polen berücksichtigt. In den Gemeinden an der deutsch-tschechischen Grenze lebten 190.302 Einwohner, in den Gemeinden an der deutsch-polnischen Grenze 100.077. Die Angaben für 2013 werden wahrscheinlich erst im nächsten Jahr zur Verfügung sein. Die nachstehenden Angaben beziehen sich daher auf das Jahr 2012.

Den Statistiken zufolge sind die Grenzgemeinden einer höheren Kriminalität ausgesetzt als die Gemeinden im „Inneren“ Sachsens. Während in den anderen Gebieten auf 100.000 Einwohner „nur“ 5.676 Straftaten entfallen, sind es hier 7.463. Die Gemeinden an der Grenze zu Polen sind einer zweimal höheren Kriminalitätsrate ausgesetzt als die Gemeinden an der Grenze zur Tschechischen Republik. Zu den Lokalitäten mit hoher krimineller Belastung gehören die Städte Zittau und Ebersbach. In diesen Städten entfallen auf 100.000 Einwohner 13.464 bzw. 8.696 Straftaten. Die Stadt Zittau liegt damit in den

Statistiken auf dem zweiten Platz, gleich hinter der Bezirksstadt Görlitz. Die Aufklärungsrate beträgt 58,1 % und ist damit höher als in anderen Gebieten Sachsens (hier beträgt sie 54,7 %, Statistik 2012). In den Grenzgemeinden wurden 2012 gegen 3.585 Personen nichtdeutscher Herkunft Untersuchungen geführt, das waren 930 Personen mehr als 2011. Von den verdächtigen Personen waren 8,8 % Tschechen.

Die Angaben über die in 2012 aufgeklärten Fälle belegen, dass Straftaten wie schwerer Diebstahl, Fahrraddiebstahl, Autodiebstahl (einschließlich unerlaubter Nutzung), Autoeinbruch, Fälschung öffentlicher Urkunden und Verkauf gestohlener Fahrzeuge häufiger von Personen, die nicht deutsche Staatsangehörige sind, als von Deutschen selbst begangen werden. Gerade was den Autodiebstahl angeht, waren die grenznahen Gemeinden wesentlich mehr betroffen als gleichgroße Gemeinden in anderen Gebieten Sachsens. Die größte Belastung in diesem Bereich entfiel auf die grenznahe Gemeinde Jonsdorf mit 465 Autodiebstählen, von denen nur 8 aufgeklärt werden konnten. An zweiter Stelle steht, den Statistiken zufolge, die Gemeinde Oybin mit nur 1 Fall weniger als Jonsdorf (464). Beide Gemeinden wurden im Rahmen der Studie auch besucht.

2.2.3 Zusammenfassung der statistischen Angaben

Aus den statistischen Angaben können aufschlußreiche Erkenntnisse gewonnen werden. Neben den wichtigen Daten an sich geht aus ihnen vor allem hervor, dass auf der deutschen Seite wesentlich komplexere Informationen über die Grenzkriminalität vorliegen. Von der Tschechischen Polizei wird nämlich die Kriminalität im grenznahen Raum ebenso wenig gesondert erfasst, wie die Staatsangehörigkeit der Täter. Das zeugt natürlich auch davon, dass die Grenzkriminalität vor allem auf der deutschen Seite der Grenze ein Problem darstellt.

Für den Kreis Liberec lagen uns die Kriminalitätsdaten der territorial zuständigen Behörden der Polizei der Tschechischen Republik für 2013 vor, zu deren Wirkungsbereichen auch die Grenzgebiete zu Sachsen gehören. Hier wurde ein Anstieg der Kriminalität um etwa 8 % gegenüber 2012 verzeichnet.

Für den Kreis Ústí nad Labem standen allgemeine Daten zur Verfügung, aus denen ein zwischenjähriger Anstieg der Kriminalität um 8,8 % abzulesen war. Eine Ausnahme innerhalb der territorial zuständigen Polizeibehörden bildeten hinsichtlich der registrierten Straftaten die (grenzfernen) Gebiete Louny und Litoměřice mit einer deutlich niedrigeren Kriminalitätsrate. Im Umkehrschluss bedeutet das, dass die Kriminalität in den grenznahen Gebieten (d.h. in den anderen zuständigen Polizeibezirken) höher ist. Eine qualifizierte Schätzung kann jedoch aufgrund der zur Verfügung stehenden Angaben nicht vorgenommen werden. Aus den Angaben für den Kreis Ústí geht auch ein beträchtlicher zwischenjähriger Anstieg in der Betäubungsmittelkriminalität, nämlich um 31 %, hervor. Im Zusammenhang mit der Bekämpfung der Betäubungsmittelkriminalität wurden ebenfalls gemeinsame Polizeistreifen intensiviert. Eine wichtige Rolle kommt der gemeinsamen Fahndungsgruppe „Elbe“ zu.

Aus den statistischen Daten des Freistaates Sachsen ist dagegen für 2013 ein zwischenjähriger Rückgang der Kriminalität abzulesen. Die Aufklärungsrate bei Straftaten

liegt bei 54,8 % und ist damit geringfügig gesunken. Dennoch ist die Aufklärungsrate hier wesentlich höher als zum Beispiel im Kreis Liberec, wo sie nur 47 % beträgt. Ein Kriminalitätsanstieg wurde vor allem im Bereich der Drogenkriminalität verzeichnet (6% gegenüber 2011). Die erhöhte Drogenkriminalität ist in beiden Ländern als gemeinsamer Trend zu erkennen.

Die Kriminalität im grenznahen Raum ist in Sachsen zwischenjährlich um 4,3 % zurückgegangen, an der deutsch-tschechischen Grenze sogar um 7,9 %. Dennoch sagen die Statistiken aus, dass gerade die grenznahen Gebiete einen Raum darstellen, in dem die Kriminalitätsrate um ein Viertel höher ist als in anderen Teilen Sachsens. Dadurch wird der Rückgang der Kriminalität, der 2013 tatsächlich zu verzeichnen war, relativiert. Die Aufklärungsrate bei Straftaten ist im grenznahen Raum mit 58 % höher als der sächsische Durchschnitt. Jeder neunte Straftäter kam aus der Tschechischen Republik, jeder sechste aus Polen.

Die Kriminalität hat sich in Sachsen, mit Ausnahme von Drogendelikten, um mehrere Prozentpunkte reduziert, und die Anzahl der erfassten Straftaten ist niedriger als vor 2007. Diese Tatsache sollte für die deutschen Medien, in denen tagtäglich die Gefahren an der sächsisch-tschechischen Grenze hochgespielt werden, ein ernstzunehmendes Argument sein.

3. Besuchte Städte und Gemeinden im sächsischen Grenzgebiet

3. Besuchte Städte und Gemeinden im sächsischen Grenzgebiet

3.1 Allgemeine Informationen

Alle Städte und Gemeinden, die auf der sächsischen Seite der Grenze besucht wurden, gehören dem Landkreis Görlitz an. Dieser ist im Zuge der sächsischen Kreisreform 2008 aus der Zusammenlegung des ehemaligen Niederschlesischen Oberlausitzkreises, des Kreises Löbau-Zittau und der kreisfreien Stadt Görlitz entstanden. Mit 2.106 km² nimmt der Landkreis Görlitz 11,4 Prozent des Territoriums des Freistaates Sachsen ein. Im Landkreis befinden sich 53 Gemeinden und 14 Städte. Die Einwohnerzahl beträgt 263.000. In der Kreisstadt Görlitz leben über 54.000 Einwohner. Der Landkreis Görlitz grenzt an Polen und an die Tschechische Republik. Die Grenze zur Tschechischen Republik beträgt 65 km, die zu Polen 128 km⁸⁸. Historisch und geografisch gehört das hier beschriebene Gebiet zur Oberlausitz.

Vier von fünf der besuchten Städte und Gemeinden auf der sächsischen Seite – die Stadt Zittau und die Gemeinden Oybin, Jonsdorf und Großschönau - liegen im Naturpark Zittauer Gebirge. Dieser nimmt mit einer Fläche von 13.337 ha 0,7 % der Fläche des Freistaates Sachsen ein. Der Naturpark entstand 2004 auf der Grundlage eines öffentlich-rechtlichen Vertrages, der zwischen zehn Städten und Gemeinden⁸⁹ abgeschlossen wurde. Auf dem zum Naturpark Zittauer Gebirge gehörenden Territorium leben mehr als 62.000 Einwohner.⁹⁰ Die Kleinstadt Ebersbach-Neugersdorf, entstanden aus der Vereinigung der beiden Ortsteile Ebersbach und Neugersdorf, befindet sich im Süden des Landkreises Görlitz im Lausitzer Bergland.

Zittau als größter Ort der hier beschriebenen Städte und Gemeinden zählt mit allen seinen Stadtteilen mehr als 27.000 Einwohner.⁹¹ Danach folgen die Kleinstadt Ebersbach-Neugersdorf mit 13.000 Einwohnern⁹² und die Gemeinde Großschönau mit über 5.800 Einwohnern⁹³. Die im Zittauer Gebirge gelegenen Gemeinden Jonsdorf und Oybin sind kleine Orte mit einer Einwohnerzahl von 1.700 bzw. 1.500, stellen jedoch wichtige Tourismuszentren in diesem Gebiet dar. Sowohl aufgrund ihrer Größe als auch historisch gesehen stellt die etwa zehn Kilometer entfernte Stadt Zittau⁹⁴ für die Gemeinden Großschönau, Jonsdorf und Oybin das natürliche kulturelle und gesellschaftliche Zentrum dar. Die Entfernung zwischen der Kleinstadt Ebersbach-Neugersdorf und Zittau ist dagegen etwa doppelt so groß und beträgt mehr als 20 km.

⁸⁸ Informationen über den Landkreis Görlitz unter: http://www.kreis-goerlitz.de/city_info/webaccessibility/index.cfm?region_id=349&waid=393&item_id=852595&oldrecord=71637&oldmodul=5&olddesign=0&oldkeyword=0&oldeps=20&oldaz=all&oldcat=0&fsize=1&contrast=0.

⁸⁹ Konkret handelt es sich um folgende Städte und Gemeinden: Zittau, Seifhennersdorf, Bertsdorf-Höritz, Großschönau, Heinewalder, Jonsdorf, Leutersdorf, Mittelherwigsdorf, Olbersdorf und Oybin.

⁹⁰ Text über den Naturpark Zittauer Gebirge nach: <http://naturpark-zittauer-gebirge.de/de/index.php>.

⁹¹ http://www.zittau.eu/1_aktuell/aktuell.htm.

⁹² <http://www.ebersbach-neugersdorf.de/>

⁹³ <http://www.grossschoenau.de/>

⁹⁴ Entfernung Zittau – Jonsdorf 12 km, Zittau – Oybin 10 km und Zittau – Großschönau 12 km.

3.1.1 Grenzüberschreitende Zusammenarbeit

In der Stadt Zittau treffen am sog. Dreiländerpunkt die Grenzen der deutschen Stadt Zittau, der tschechischen Stadt Hrádek nad Nisou und der polnischen Stadt Bogatynia zusammen. Der Dreiländerpunkt ist der Mittelpunkt der Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, zu der sich kommunale Gebietskörperschaften Sachsens, Polens und der Tschechischen Republik zusammengeschlossen haben.⁹⁵ Die Städte Zittau, Hrádek nad Nisou und Bogatynia haben gemeinsam den Städteverbund „*Kleines Dreieck*“⁹⁶ gegründet, der u.a. die Errichtung einer Fußgängerbrücke direkt über dem Dreiländerpunkt plant. Dazu liegt bereits eine Machbarkeitsstudie vor, die auch auf den offiziellen Internetseiten der Stadt Zittau publiziert wurde.⁹⁷ Durch das Dreiländereck führt ein rege genutzter Radwanderweg. Im Rahmen des Städteverbundes gibt es eine Arbeitsgruppe, die sich mit Sicherheitsfragen des Gebietes beschäftigt. Alljährlich findet das sog. Fest am Dreiländereck statt, das wechselseitig von den drei Städten ausgerichtet wird.⁹⁸ Schon seit mehr als 40 Jahren ist die tschechische Kreisstadt Liberec Partnerstadt von Zittau.

Seit 2011 ist die Kleinstadt Ebersbach-Neugersdorf 2011 das sechste Mitglied der sog. Fünfgemeinde-Partnerschaft⁹⁹, in deren Rahmen regelmäßige Treffen der Bürgermeister der tschechischen und deutschen Gemeinden stattfinden und gemeinsame Aktivitäten geplant werden, deren Ziel darin besteht, die Bürger aller Städte gemeinsam einzubeziehen und die Vielfältigkeit des Zusammenlebens an der tschechisch-deutschen Grenze zu zeigen. Die Zusammenarbeit wurde bereits im Schulwesen und auch in Form gemeinsamer Veranstaltungen für Senioren angeknüpft. Ein interessantes Beispiel der Zusammenarbeit im Schulwesen ist der Schulverbund „Schkola“, der sich die Erziehung seiner Schüler und Schülerinnen zu offenen und toleranten Nachbarschaftsbeziehungen auf die Fahnen geschrieben hat¹⁰⁰. Zum Schulverbund „Schkola“ gehörende Einrichtungen sind an vielen Orten des in dieser Studie betrachteten Gebietes zu finden.¹⁰¹ Ein weiteres Projekt der Fünfgemeinde-Partnerschaft ist das Projekt „Musik verbindet Nachbarn“¹⁰², an dem mehrere Hundert Einwohner von beiden Seiten der Grenze teilnehmen. Von diesen Städten wurde auch gemeinsam eine Broschüre herausgegeben, in der auf zehn Jahre des Bestehens dieser Gemeindeparkerschaft der entfernten Rückschau gehalten, die gegenwärtige Lage beschrieben und ein Ausblick auf die Zukunft gegeben wird. Im Rahmen der Fünfgemeinde-Partnerschaft werden auch traditionell Wanderungen veranstaltet, deren Streckenführungen alle fünf Partnergemeinden miteinander verbinden.

Die Gemeinde Großschönau arbeitet im Rahmen einer Vier-Städte-Partnerschaft mit den Städten Varnsdorf, Rumburk und Seifhennersdorf zusammen. Eine entsprechende

⁹⁵ <http://www.neisse-nisa-nysa.org/>.

⁹⁶ <http://www.kleines-dreieck.eu/>.

⁹⁷ http://www.zittau.eu/3_portrait/dreilaendereck/machbarkeitsstudie_most.pdf.

⁹⁸ <http://www.hradek.eu/index.aspx?rub=56>.

⁹⁹ Die ursprünglichen Mitglieder der Fünfgemeinde-Partnerschaft sind Sohland an der Spree, Oppach, Neusalzen-Spremberg auf deutscher Seite und Šluknov und Jiříkov auf tschechischer Seite.

¹⁰⁰ Information siehe: <http://www.schkola.de/cms/de/36/HOME>.

¹⁰¹ Hartau, Jonsdorf, Oberland, Ostritz und Lückendorf.

¹⁰² Einladung zu dieser Veranstaltung 2014 http://www.mesto-sluknov.cz/skins/sluknov2/images/clanky_pdf_4149.pdf

gemeinsame Erklärung, auf deren Grundlage gemeinsame Aktivitäten umgesetzt werden sollen, wurde am 20. Februar 2013 in Rumburk unterzeichnet. Für die Zukunft sind u.a. die gemeinsame Nutzung von Bürgereinrichtungen und das gemeinsame Angehen von Infrastrukturfragen und Kriminalitätsprävention geplant. Mit der gemeinsamen Strategie soll eine Verbesserung des Lebens der Bevölkerung in der Region der Städtepartnerschaft und damit die Eindämmung von Bevölkerungsabwanderung erreicht werden.¹⁰³ Die vier Städte haben ebenfalls ein Projekt zum gemeinsamen grenzüberschreitenden Hochwasser- und Katastrophenschutz vereinbart. Die erste gemeinsame offizielle Beratung der Vier-Städte-Partnerschaft fand am 6. Dezember 2013 in Seifhennersdorf statt.

Neben Formen der institutionalisierten bilateralen (Partnerstädte) und multilateralen Zusammenarbeit (Euroregionen, Städteverbände) konnten an allen Standorten auch Beispiele inoffizieller, durch Einzelpersonen getragener Zusammenarbeit festgestellt werden. Weit verbreitet ist ebenfalls die Zusammenarbeit zwischen Berufsfeuerwehren und freiwilligen Feuerwehren¹⁰⁴. Ein dreijähriges Projekt zur Verstärkung der Infrastruktur der Feuerwehren wurde beispielhaft in der Kurort Jonsdorf und der Stadt Zwickau auf deutscher Seite, und in Osečná und Jablonné v Podještědí auf der tschechischen Seite umgesetzt.

Es ist schon zur Selbstverständlichkeit geworden, dass kulturelle Veranstaltungen, die von der Gemeinde auf der einen Seite der Grenze organisiert werden, auch von den Einwohnern der Nachbargemeinde auf der anderen Seite der Grenze besucht werden. Stellvertretend für alle Aktionen dieser Art sei der bekannte „*Jakobimarkt*“ erwähnt, der jedes Jahr Ende Juli in der Kleinstadt Ebersbach-Neugersdorf stattfindet. Ebenso werden auch touristische Ziele der einzelnen Orte von Bewohnern der Nachbarorte aus dem jeweils anderen Staat besucht. Häufig anzutreffen sind grenzüberschreitende Kooperationen zwischen Sportlern sowie die gemeinsame Nutzung von Sportanlagen (z.B. Freibad in Großschönau).

Die grenzüberschreitende Zusammenarbeit ist in den Städten und Gemeinden, die im Rahmen dieser Studie besucht wurden, tagtägliche Realität. Über die Schattenseite des Grenzgebietes, nämlich die Grenzkriminalität, herrscht auf den Internetseiten taktvolles Schweigen, und niemandem würde auch nur im Traum einfallen, dass die Städte und Gemeinden im Zittauer Gebirge und ein Stück entfernt davon die Kleinstadt Ebersbach-Neugersdorf so schwer von Grenzkriminalität heimgesucht werden, wie es von den Medien dargestellt wird.

3.2 Gespräche mit Vertretern der kommunalen Selbstverwaltungen

Die Gespräche fanden in den Monaten Januar bis März 2014 unter Teilnahme der Bürgermeister der von uns angesprochenen Städte und Gemeinden statt. Das erste Gespräch wurde am 25. Januar 2014 in Oybin durchgeführt. Danach folgte am 20. Februar 2014 das Treffen mit dem Bürgermeister der Gemeinde Großschönau. Das Gespräch in Ebersbach-Neugersdorf fand am 4. März 2014 statt, und am 11. März 2014 wurden dann die Gespräche

¹⁰³ http://www.varnsdorf.cz/cz/seznamy_zprav/aktualni_informace/spoluprace-ctyrmesti-stvrzena-podpisem.html

¹⁰⁴ Über diese Zusammenarbeit sprachen z.B. die Bürgermeister der Gemeinden Großschönau und Oybin.

mit dem Oberbürgermeister von Zittau und dem Bürgermeister der Kurort Jonsdorf durchgeführt.

Im Vorfeld der Gespräche wurden allen Bürgermeistern schon zu Jahresbeginn Fragen zu Themenkreisen zugeschickt, die die inhaltliche Basis der Gespräche bilden sollten. Die meisten angesprochenen Gemeinden reagierten mit Interesse auf die zugesandten Fragen und erklärten sich auch mit der anschließenden Durchführung der Gespräche einverstanden. Schriftliche Stellungnahmen zu den gestellten Fragen sind außerdem vom Bürgermeister der Gemeinde Leutersdorf und der Bürgermeisterin der Gemeinde Seifhennersdorf eingegangen. Leitfaden für die geplanten Gespräche sollten die folgenden Themenkreise sein:

Wie bewerten Sie allgemein die gegenseitigen Beziehungen zu den Vertretern der kommunalen Sphäre aus Tschechien?

Ist diese Zusammenarbeit institutionalisiert?

Geben Sie bitte Beispiele der Zusammenarbeit an (vor allem Zusammenarbeit zwischen Kommunen).

Wie bewerten Sie die Kriminalitätsrate in Ihrer Region?

Konnten Sie im Laufe der Zeit Änderungen der Kriminalitätsrate beobachten?

Welche Delikte / Straftaten werden am häufigsten begangen?

Wie funktioniert die Zusammenarbeit mit den Landkreis-, Land- und Bundesbehörden bei der Bekämpfung der Kriminalität?

Gibt es in Ihrer Region Grenzkriminalität, d.h. Kriminalität, die von Bürgern eines benachbarten Staates begangen wird?

Ist die Grenzkriminalität organisiert oder eher zufällig?

In welchem Bereich wird Grenzkriminalität am häufigsten begangen?

Hat sich die Rate der Grenzkriminalität im Laufe der Zeit geändert?

Worin sehen Sie mögliche Ursachen für diese Kriminalität?

Wie funktioniert die Zusammenarbeit auf lokaler Ebene mit den benachbarten tschechischen Städten und Gemeinden?

Welche Bedeutung messen Sie dem Thema der Grenzkriminalität im Verhältnis zu Ihren Nachbarn zu?

Wie funktioniert die Zusammenarbeit mit den staatlichen bzw. regionalen Behörden in Tschechien bei der Bekämpfung der Grenzkriminalität?

Wird Ihrer Meinung nach das Verhältnis zu Ihren Nachbarn durch die Grenzkriminalität beeinträchtigt? Wenn ja, wie?

Wie berichten die lokalen Medien über Grenzkriminalität? Geben Sie bitte Beispiele an.

Wie reagieren die Bürger Ihrer Gemeinde oder Ihrer Stadt auf die Grenzkriminalität?

Halten Sie die bestehenden Instrumente zur Bekämpfung der Grenzkriminalität für ausreichend?

**Welche weiteren Instrumente würden Sie Ihrer Meinung nach benötigen?
(finanzieller Art, Befugnisse, andere)**

Sind Sie der Meinung, dass die Grenzkriminalität zu Fremdenfeindlichkeit führen kann?

Der Fragenkomplex ist so aufgebaut, dass er von allgemeineren Fragen ausgeht und dann zu immer konkreteren Fragen führt. In ihrem Kern beziehen sich die Fragen alle auf Maßnahmen der lokalen kommunalen Selbstverwaltungen zur Bekämpfung der Grenzkriminalität sowie auf spezifische Instrumente, die den Städten und Gemeinden in dieser Hinsicht fehlen. Mit Absicht wurden solche Fragen ausgewählt, auf die subjektive Antworten zu erwarten waren. Besonders markant ist dahingehend die letzte Frage, nämlich ob die Grenzkriminalität in der jeweiligen Stadt oder Gemeinde zu Fremdenfeindlichkeit führen kann bzw. vielleicht sogar schon geführt hat. Da es nicht Ziel der Gespräche war, eine Erhebung statistischer Daten zu generieren, wurden nicht in allen Gesprächen alle Fragen besprochen, was praktisch im Prinzip auch nur schwer zu verwirklichen gewesen wäre. Die Fragen bildeten vielmehr eine Art Leitfaden für die Gespräche, deren Inhalt nachstehend kurz reproduziert werden soll.

3.2.1 Oybin

Der Bürgermeister der Gemeinde Oybin, Herr Goth, schätzte die gegenseitigen Kontakte zwischen den Vertretern der kommunalen Sphäre in Deutschland und der Tschechischen Republik allgemein als positiv ein. Insbesondere hob er die gemeinsamen Projekte zur Förderung des grenzüberschreitenden Tourismus hervor. Als Beispiel dafür steht das Projekt „*Cesta k sousedům – Wege zum Nachbarn*“. Dieses Projekt wurde in der Zeit von 2006 bis 2012 zwischen den Partnerstädten Oybin und Nový Bor realisiert.¹⁰⁵ Nach Ansicht von Bürgermeister Goth sei die Zusammenarbeit zwischen den Städten und Gemeinden im tschechisch-deutschen Grenzgebiet an und für sich nichts Außergewöhnliches. Das Problem sähe er vielmehr in ihrer Dauer und Nachhaltigkeit, wie im Fall der schon erwähnten Stadt Nový Bor.

Als ein Beispiel guter Zusammenarbeit, die allerdings leider inzwischen „eingeschlafen“ sei, führte Bürgermeister Goth den Kooperationsvertrag der freiwilligen Feuerwehren von Oybin und der tschechischen Gemeinde Jablonné v Podještědí an. Die Initiative für diese Zusammenarbeit habe jedoch bei einer Einzelperson aus den Reihen der tschechischen freiwilligen Feuerwehrmänner gelegen und sei nach deren Tod leider nach und nach erloschen. Bis jetzt erlosch aber auf keinen Fall die Zusammenarbeit mit dem Vorsitzenden der Mikroregion Novoborsko Jiří Vosecký, die schon viele Jahre andauert.

a) Grenzkriminalität

Die letzten Fälle, mit denen man sich in Oybin beschäftigt habe, seien zerschlagene Parkuhren und im Oktober 2013 der Diebstahl von Gullideckeln gewesen, wobei hier später

¹⁰⁵ Mehr Informationen zu diesem Projekt unter: <http://www.novy-bor.cz/cz/mesto-novy-bor/projekty/dotace-z-prostredku-eu/cesta-k-sousedum-weg-zu-den-nachbarn/>.

festgestellt worden sei, dass die Diebe nicht Bürger der Nachbarstaaten waren (Tschechien oder Polen), sondern sozusagen aus den „eigenen Reihen“ stammten, berichtete Herr Goth.

Im Vergleich zur Situation nach 1990 habe sich die grenzüberschreitende Kriminalität natürlich erhöht. Bürgermeister Goth erinnerte sich jedoch daran, dass es sie auch vor 1990 in bestimmtem Maße gegeben hat, denn die Grenze zwischen der Tschechoslowakei und der Deutschen Demokratischen Republik war wesentlich durchlässiger als die Grenze zum Westen. Nach 1990 gab es auch viel mehr Polizisten als heute, denn hier war die äußere Grenze der Europäischen Union. Neben den Landespolizisten gab es hier auch die Bundespolizisten und die Zölner.

Zu einer deutlichen Reduzierung der Anzahl der Polizisten sei es vor allem nach dem EU-Beitritt der Tschechischen Republik und Polens in 2004 gekommen. Und da erwartet wurde, dass der Schengen-Raum in absehbarer Zeit erweitert wird, wurde flächendeckend auch gleich die Anzahl der Polizisten der Landes- und der Bundespolizei reduziert. Es entstand hier eine sogenannte „Sicherheitslücke“.

Die geringere Präsenz von Polizisten zeigte damals sofort ihre psychologische Wirkung dahingehend, dass Straftäter im Prinzip unbestraft bleiben. In vielen Städten Sachsens wurden außerdem die lokalen Dienststellen der Landespolizei geschlossen. Von Seiten der Bürger gab es deshalb häufig Proteste. Zur Sicherheitslage wurden ebenfalls Konferenzen durchgeführt, zuletzt im Mai 2013 in Zittau unter Teilnahme des sächsischen Innenministers.¹⁰⁶ Der Meinung des Bürgermeisters zufolge haben sich die Bedingungen für die Arbeit der Landespolizei gegenwärtig wieder verbessert. Auch die Bundespolizei sei, trotz der Zugehörigkeit der Tschechischen Republik zum Schengen-Raum wieder mehr präsent, und das habe auf potentielle Täter oft eine vorbeugende Wirkung.

Bürgermeister Goth räumte ein, dass die grenzüberschreitende Kriminalität in Oybin tatsächlich existiere und nicht nur ein Hirngespinnst der Medien sei. Begangen werde sie sowohl von Einzeltätern als auch von organisierten Banden, die im Grenzgebiet zwischen Tschechien, Polen und Deutschland operieren. Zu den typischen Delikten gehören Einbrüche in Pkw und Gebäude. Oybin ist aufgrund seiner geografischen Lage im Zittauer Gebirge kein typischer Ort für Drogenkriminalität. Aus Polizeistatistiken wissen wir, dass die Gemeinden Oybin und Jonsdorf 2012 in Sachsen zu den am meisten von Autodiebstählen betroffenen Orten gehörten, was zweifellos mit dem Tourismus im Zittauer Gebirge zusammenhängt.

Als mögliche Ursache der grenzüberschreitenden Kriminalität sieht Bürgermeister Goth vor allem zwei Aspekte. Die erste Ursache sei sozialer Natur und hänge vor allem mit den Veränderungen zusammen, die alle grenznahen Regionen seit 1990 durchgemacht haben. Eine sehr negative Rolle spiele die Arbeitslosigkeit, die in der Region relativ hoch sei. Die zweite Ursache sieht der Bürgermeister darin, dass viele nichtdeutsche Täter der Meinung seien, straffrei auszugehen, da die deutsche Polizei ihnen nichts anhaben könne. Wird nämlich ein Delikt oder eine Straftat auf deutscher Seite nicht vor Ort gelöst (was im Prinzip

¹⁰⁶ <http://www.sz-online.de/sachsen/gestohlen-wird-alles-2564591.html>, oder:
<http://www.michaelkretschmer.de/inhalte/2/aktuelles/36707/sicherheitskonferenz-in-zittau-mit-dem-bundesminister-des-inneren-friedrich/index.html>.

ausgeschlossen ist), kann der Täter im Wesentlichen nicht belangt werden und eine Strafe ist mit großer Wahrscheinlichkeit nicht durchsetzbar. Auf diese Lücke in den Rechtsordnungen beider Staaten (und im Prinzip auch im Rechtssystem der ganzen EU) wird von den Straftätern in der Regel gebaut. Die kommunalen Selbstverwaltungsbehörden in beiden Staaten haben nicht Zugriff auf das Register der Ausländer, die auf den Territorien ihrer Städte und Gemeinden Delikte oder Straftaten begehen. Diese Informationen hat nur die Polizei zur Verfügung, diese teilt sie allerdings Dritten nicht mit.

Bürgermeister Goth erinnerte sich auch an einen Fall aus den Jahren 2005 und 2006, der bis heute im Prinzip nicht gelöst ist. Entsprechend der bestehenden deutschen gesetzlichen Regelungen dürfen in Deutschland bei Ermittlungsarbeiten, bei denen Diensthunde eingesetzt werden, nur Hunde, die in Deutschland ausgebildet wurden, zum Einsatz kommen. In der Umgebung von Oybin befindet sich die nächstgelegene Diensthundestaffel in der 13 km entfernten tschechischen Stadt Hrádek nad Nisou. Nach Ansicht des Bürgermeisters wäre es logisch, dass deutsche Polizisten zu Diensthandlungen auch tschechische Diensthunde einbeziehen dürften. Obwohl Bürgermeister Goth in der Sache sogar Gespräche mit dem damaligen tschechischen Außenminister Cyril Svoboda geführt hat, ist der Fall bis leider bis heute nicht geklärt.

b) Reaktion der Bürger

In gewisser Weise belaste die Grenzkriminalität die Beziehungen zwischen den Menschen auf beiden Seiten der Grenze schon, schätzte Bürgermeister Goth ein. Die Bürger von Oybin seien auch im Vergleich zur Vergangenheit wachsamer geworden, und obgleich er als Bürgermeister aufgrund der Sächsischen Gemeindeordnung keinerlei Befugnisse zur Untersuchung von Delikten oder Straftaten habe, bekomme er doch relativ häufig Anrufe, dass in der Gemeinde etwas Verdächtiges im Gange sei. In diesen Fällen rate er dann immer, die Landespolizei anzurufen, bzw. er selbst rufe sie an. Bis 2009 gab es in Oybin und Umgebung sog. Kontaktpolizisten der Landespolizei, die sich aller 6 bis 8 Wochen mit den Bürgern trafen. Die sei allerdings aufgrund der Strukturveränderungen in der Landespolizei und der Bundespolizei abgeschafft worden.

Der Bürgermeister erwähnte auch eine gewisse Angst der Bürger vor der Zusammenarbeit mit der Polizei bei den Ermittlungsarbeiten, da keine optimale Zeugenschutzregelung bestehe. Auf der anderen Seite dürfe man sich natürlich auch nicht nur auf den Staat verlassen. Die Bürger müssten auch im eigenen Interesse wachsam sein und ihr Eigentum auch mit eigenen Mitteln schützen.

Dass die Grenzkriminalität für die Bürger von Oybin (und der ganzen Region) ein relativ bedeutsames Thema darstellt, wird auch von den Medien genutzt. „*Es vergeht kein Tag, an dem in der Zeitung nicht etwas über begangene Straftaten zu lesen ist*“, sagt Bürgermeister Goth und belegt seine Aussage mit der aktuellen Ausgabe der *Sächsischen Zeitung* vom Freitag, dem 24. Januar 2014. Damit schütteten die Medien gewissermaßen auch immer wieder Wasser auf die Mühle. Auch populistische Slogans wie „Zurück zum Eisernen Vorhang“ seien für die Grenzkriminalität keine Lösung, sondern nur leeres Gerede, meint Bürgermeister Goth.

Die ständige Berichterstattung über Fälle von Grenzkriminalität wirke auch dem Fremdenverkehr entgegen, von dem die Gemeinden Oybin und Lückendorf letztendlich leben. Bürgermeister Goth habe persönlich mehrfach die Redakteure der Lokalzeitungen aufgefordert, nicht nur über begangene Straftaten zu schreiben, sondern auch darüber, wie die Fälle aufgeklärt wurden und wer tatsächlich die Täter waren. Leider sind diese Bemühungen von Bürgermeister Goth bisher erfolglos geblieben.

Nach Ansicht von Bürgermeister Goth würden zeitnahe Verfahren und spürbarere Strafen, die ebenfalls gegen Ausländer verhängt werden dürften, zur Reduzierung der Grenzkriminalität beitragen. In diesem Sinne wäre es sicher hilfreich, wenn auch gegen Personen aus den Nachbarstaaten ein Einreise- bzw. Aufenthaltsverbot verhängt werden dürfte. Polen und Tschechen sind jedoch Bürger der Europäischen Union und genießen das Recht der Personenfreizügigkeit. Bürgermeister Goth ist sich auch bewusst, dass die Landespolizei – käme es zur Verwirklichung dieser Maßnahme - nicht in der Lage wäre, die ausreichende Kontrolle zu gewährleisten. Im Unterschied zu Tschechien gibt es in Deutschland keine Alternativstrafe in Form öffentlich-nützlicher Arbeiten¹⁰⁷, die eine geeignete Strafform für Straftaten mit niedrigerem Sicherheitsrisiko für die Gesellschaft darstellen könnte.

Zum Abschluss haben wir Bürgermeister Goth die subjektive Frage gestellt, ob die Grenzkriminalität seiner Meinung nach schon zu Fremdenfeindlichkeit geführt habe. Der Bürgermeister verneinte diese Frage, räumte jedoch ein, dass sich in Zukunft, sofern keine sinnvolle Lösung gefunden werde, die Folgen in Richtung Fremdenfeindlichkeit verschieben könnten.

3.2.2 Großschönau

Dass es der Region Grenzkriminalität gibt, sei eine Tatsache, vor der man die Augen nicht verschließen dürfe, sagte der Bürgermeister Frank Peuker. In der Gemeinde und Umgebung wurden sowohl Fälle von Eigentumskriminalität (Einbrüche, Autodiebstahl) als auch Fälle von Drogenkriminalität registriert. Das Sicherheitsgefühl der Bevölkerung steht in direktem Zusammenhang mit der Präsenz, bzw. eher Nichtpräsenz, der Polizei in der Region.

Für Bürgermeister Peuker ist das Problem der Grenzkriminalität kein grundsätzliches Problem der Gemeinde und ihrer Umgebung. Während des Gespräches warnte er mehrfach davor, dass dieses Thema von Populisten, wie z.B. von Rechtsradikalen, missbraucht werden könne. Die Frage, ob er die Grenzkriminalität für eine mögliche Ursache für Fremdenfeindlichkeit zwischen Tschechen und Deutschen halte, wurde von Bürgermeister Peuker verneint. Obgleich einige Stereotypen noch immer anhalten, könne seiner Meinung nach von Fremdenfeindlichkeit überhaupt keine Rede sein.

Als Beispiel führte er an, dass es in der Nachbargemeinde Varnsdorf kein öffentliches Freibad gebe, wogegen Großschönau zwei öffentliche Freibäder habe. Als man dann im Rathaus über die gemeinsame Nutzung verhandelte, wurden u.a. von tschechischer Seite Bedenken zum Ausdruck gebracht, dass Großschönau dann von Tschechen „übevölkert“

¹⁰⁷ Německé trestní právo rozlišuje hlavní tresty a vedlejší tresty. Hlavními tresty jsou peněžitý trest a trest odnětí svobody, zatímco vedlejšími tresty jsou konfiskace, zveřejnění odsouzení, zákaz řízení a zbavení práv.

werde. Die Bewohner von Großschönau verstanden diese Befürchtung überhaupt nicht und sagten, sie wüssten nicht, warum es sie stören sollte, wenn „ihr“ Freibad von den tschechischen Nachbarn mitgenutzt würde. Als hervorragendes Beispiel der Zusammenarbeit im Bereich der Verkehrsinfrastruktur führte Bürgermeister Peuker die gemeinsam zwischen Seiffhennersdorf/ Rybiniste, über Varnsdorf/ Großschönau und Zittau nach Liberec betriebene Trilex-Bahnlinie an.¹⁰⁸

Der Bürgermeister bestritt im Gespräch, dass die Grenzkriminalität einen gewissen Schatten auf das Zusammenleben von Tschechen und Deutschen werfe, doch sei es seiner Meinung nach unverantwortlich, die negativen Auswirkungen aufzubauschen, denn die positiven Aspekte des Zusammenlebens würden eindeutig überwiegen. Als Beispiel dazu führte er an: Als zum Ableben des ehemaligen tschechischen Präsidenten Václav Havel im Dezember 2011 vor dem Rathaus in Großschönau die tschechische Flagge gehisst wurde, seien die Bürger von Großschönau zwar im ersten Moment etwas verwundert gewesen, hätten die Tatsache jedoch dann mit aufrichtigem Verständnis akzeptiert.

3.2.3 Ebersbach-Neugersdorf

Unser Besuch in Ebersbach-Neugersdorf war mit besonderen Erwartungen verbunden, denn über diesen Ort wurde vom deutschlandweit (und auch europaweit) anerkannten Wochenmagazin „Der Spiegel“ in seinem Artikel „*Zum Plündern freigegeben*“, der bereits im vorhergehenden Kapitel erwähnt wurde, unrühmlich berichtet. Auch in der Berliner Zeitung wurde seinerzeit über Ebersbach und vom „*Bürgerkrieg in der Oberlausitz*“¹⁰⁹ geschrieben. Erwähnt wird die Grenzkriminalität in Ebersbach auch vom Internetportal mit dem vielsagenden Namen www.grenzkriminalitaet.de¹¹⁰, wobei betont werden muss, dass der letzte Eintrag dieser Art hier aus dem Jahr 2010 stammt. Das Thema der Kriminalität in Ebersbach-Neugersdorf wurde auch von deutschen Fernsehsendern aufgegriffen, so vom Zweiten Deutschen Fernsehen ZDF¹¹¹ und unlängst auch vom Mitteldeutschen Rundfunk MDR¹¹². Einer der letzten Fälle, über den berichtet wurde, war der Diebstahl eines Wohnmobils nebst Besitzer direkt in Ebersbach¹¹³.

Das Gespräch zum Thema Grenzüberschreitende Kriminalität wurde mit der Bürgermeisterin der Stadt, Frau Verena Hergenröder, im Beisein des Leiters des Landespolizeireviers Zittau-Oberland, Herrn Weber, geführt. Wie schon beim Studium der Polizeistatistiken festgestellt wurde, entspricht dem hier als „Grenzkriminalität“ verwendeten Begriff in der Sprache der Polizeistatistiken der Begriff „Kriminalität im grenznahen Raum“. Die Kleinstadt Ebersbach-Neugersdorf grenzt direkt an die tschechische Stadt Jiřıkov.

¹⁰⁸ <http://www.trilex.de/cs/>.

¹⁰⁹ Förster, Andreas: Bürgerkrieg in der Oberlausitz, in: Berliner Zeitung, 20.4.2010, nebo: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/in-der-region-um-zittau-hat-seit-dem-wegfall-der-grenzkontrollen-die-kriminalitaet-stark-zugenommen--die-menschen-dort-wehren-sich-auf-ihre-weise-buergerkrieg-in-der-oberlausitz,10810590,10711922.html>.

¹¹⁰ <http://www.grenzkriminalitaet.de/ueber-uns/>.

¹¹¹ <http://www.zdf.de/ZDF/zdfportal/programdata/befc0476-9f54-36cb-bcb9-43012ec8ac62/20170807>.

¹¹² Z.B. Sendung am 20. Januar 2014 um 20.15 Uhr MEZ.

¹¹³ <http://www.bild.de/regional/chemnitz/diebstahl/sachse-wurde-mit-seinem-wohnmobil-geklaut-31789758.bild.html>.

Zusammenarbeit zwischen den Polizeibeamten beider Länder besteht auch im unweit gelegenen Rumburk. Während die Struktur der Kriminalität auf beiden Seiten der Grenze praktisch identisch ist, geht aus den Polizeistatistiken hervor, dass die Kriminalitätsrate auf der deutschen Seite höher ist als auf der tschechischen. Zu den typischen Delikten gehören in dieser Region Diebstähle von Fahrrädern, Autoradios und Rasenmähern oder Ladendiebstähle. Das sind Straftaten, die von Einzeltätern begangen werden, nicht von organisierten Gruppen. Varnsdorf und Rumburk auf der tschechischen Seite sind bekannt für die Herstellung der Droge Crystal.

Gegen Personen, die nicht deutsche Staatsangehörige sind, darf nur dann Untersuchungshaft angeordnet werden, wenn bestimmte Tatsachen bzw. Anhaltspunkte vorliegen (die von der Polizei aus den Polizeiregistern festgestellt werden). Gibt es diese objektiven Tatsachen oder Anhaltspunkt nicht, muss die Person wegen fehlenden Haftgrundes freigelassen werden. Die Entscheidung über die Strafe obliegt dem Gericht in Zittau. Sofern die Person nicht in Untersuchungshaft sitzt oder nicht vor Gericht erscheint, entgeht sie der Strafe. Vor allem in Fällen von Eigentums- und Vermögenskriminalität werden die Täter aufgrund dieser Vorgehensweise in der Regel nicht der Bestrafung zugeführt, was auf die Einwohner der Region natürlich demotivierend wirkt.

Einmal im Monat, in der Regel in Verbindung mit bestimmten Veranstaltungen oder Ereignissen (z.B. Flohmärkte), führen deutsche Polizisten gemeinsame Streifen mit den Polizisten aus Hrádek nad Nisou und Česká Lípa durch. Es gibt in der Region auch gemeinsame Streifen der deutschen Bundespolizei und der Landespolizei. Wenn jedoch die Anzahl der Polizisten unter ein bestimmtes Mindestmaß absinken würde, könnten diese gemeinsamen Streifen nicht mehr durchgeführt werden.

a) Schreiben an den sächsischen Innenminister

Das monatlich erscheinende Amtsblatt der Stadt Ebersbach-Neugersdorf „Spreequellbote“ hat unter der Rubrik „Amtliches, Úřední“ das Schreiben der Bürgermeisterin an den sächsischen Innenminister und die Abgeordneten, die die Region im Landtag und im Bundestag vertreten, abgedruckt¹¹⁴. Aus dem Schreiben geht hervor, dass es auf dem am 17. Oktober 2013 stattgefundenen Treffen zwischen der Stadtleitung, dem Landespolizeipräsidenten Kann, örtlichen Unternehmern und Vertretern von Unternehmerverbänden zum Thema der Sicherheitslage leider in der Diskussion mit den Vertretern der Landespolizei nicht gelungen sei, den Eindruck zu widerlegen, dass der Staat auf dem Gebiet der Sicherheit heute nicht in der Lage sei, seine grundlegendsten Aufgaben zu erfüllen, nämlich seine Bürger zu schützen.

In unserem Gespräch mit der Bürgermeisterin sind wir auf dieses Schreiben zurückgekommen. Die deutsche Öffentlichkeit empört sich darüber, dass die Täter nach kurzer Festnahme in der Regel wieder freigelassen werden und sich einer anschließenden Gerichtsverhandlung erfolgreich entziehen können. Als Beispiel für die Notwendigkeit der Harmonisierung der Rechtsvorschriften führte die Bürgermeisterin die Situation an, als im unweit gelegenen Rumburk auf einem Privatgrundstück eine als Privatveranstaltung

¹¹⁴ Zitiert nach: Spreequellbote, S. 3, 30. November 2013.

„getarnte“ Techno-Party veranstaltet wurde, die den Bewohnern der Gemeinden auf der tschechischen und auf der deutschen Seite der Grenze mehr als eine Woche lang das Leben schwer gemacht hat. Nach deutschem Recht wäre der Genehmigungsprozess wahrscheinlich deutlich schwieriger gewesen, da die Lärmbelästigung wesentlich mehr Beachtung gefunden hätte. Die Bekanntgabe der Durchführung solcher und ähnlicher Veranstaltungen unterliegt größeren Entscheidungsbefugnissen der deutschen Behörden. Für solche Fälle wäre es der Bürgermeisterin zufolge notwendig, gemeinsame Sicherheitskonzepte zu schaffen, die die konsequente Einhaltung der Nachtruhe gewährleisten. Zur Techno-Party in Rumburk habe zwischen den Vertretern beider Städte eine erklärende Begegnung stattgefunden.

a) Bürgerinitiative Grenzsicherheit

Als Reaktion auf die Situation entstand Anfang der neunziger Jahre, also zu einer Zeit, als sich an der tschechisch-deutschen Grenze aufgrund der Sicherheitslage schon Bürgerwehren zu formieren begannen, die Bürgerinitiative Grenzsicherheit, die einen Gegenpol zu den extremisierenden Bestrebungen darstellen wollte. Die Bürgerinitiative Grenzsicherheit bot betroffenen Bürgern Möglichkeiten des Erfahrungsaustausches. In ihrer Aufklärungstätigkeit ging es der Initiative vor allem um eine Änderung der Grundhaltung, nämlich nicht mehr zu warten, bis bzw. ob „von oben“ jemand eingreift, sondern bei sich selbst zu beginnen und zu lernen, sein Vermögen unter Ausnutzung der gesetzlichen Möglichkeiten zu schützen.

Viele Jahre wurde die Bürgerinitiative von Christian Kretschmer geführt. Er organisierte zahlreiche Diskussionsrunden mit Experten, Politikern und Vertretern der Landes- und der Bundespolizei. Auch heute ist er noch immer sehr aktiv, wenn auch aus Altersgründen nur noch als Privatperson. Die Bürgerinitiative ist auf der Suche nach einem Nachfolger von Christian Kretschmer, der sie in den kommenden Jahren führen und ihr eine entsprechende Richtung geben kann.

b) Weitere Fragen

Die Rolle der Medien in der Frage der Grenzriminalität wurde von der Bürgermeisterin negativ eingeschätzt. Oft würden die Medien ein verzerrtes Bild vermitteln, das dann nur schwer aus den Köpfen der Bürger wieder wegzubringen sein. Die Medien seien vom Verkauf abhängig und müssten Gewinn machen, und Kriminalität sei ein Thema, das den Verkauf garantiere. Als Bürgermeisterin sei sie in regelmäßigem Kontakt mit der Polizei. Neue Instrumente zur Bekämpfung der Kriminalität seien ihrer Meinung nach nicht erforderlich, viel wichtiger sei die Aufklärung, ähnlich wie es zum Beispiel in der Drogenbekämpfung gemacht würde. Notwendig sei jedoch, wie die Bürgermeisterin sagte, dass die bestehenden Instrumente (technischer, gesetzlicher und personeller Art) so effektiv wie möglich genutzt würden. Wichtig für die Kriminalitätsprävention sei ihrer Meinung nach eine veränderte Sozialpolitik, hier vor allem solche Maßnahmen, die geeignet sind, Leistungsempfänger zur Rückkehr zur Arbeit zu motivieren.

Die letzte Frage bezog sich wieder auf die Fremdenfeindlichkeit bzw. darauf, ob Grenzriminalität in ihrer Folge zu Fremdenfeindlichkeit geführt hat oder führen kann. Die Bürgermeisterin verwies darauf, dass die Kommunalpolitik für das Zusammenleben zwischen

Tschechen und Deutschen im Grenzgebiet eine sehr wichtige Rolle spielen. Vielleicht bestehe Fremdenfeindlichkeit als Einzelercheinung bei Einzelpersonen, insgesamt gesehen könne davon, der Bürgermeisterin zufolge, jedoch nicht die Rede sein. Hier sehe sie auch eine konkrete Aufgabe der kommunalen Selbstverwaltungen, nämlich extremes Gedankengut nicht zuzulassen. In diesem Zusammenhang fügte Herr Weber von der Landespolizei hinzu, dass er im Kontakt mit den Bürgern auch ab und zu gewisse Vorurteile antreffe. Wenn er aber dann Fakten aus den Polizeistatistiken vorlege, zeige das in der Regel Wirkung. Die Ausweitung des Schengen-Raumes habe keinen Anstieg der Kriminalität mit sich gebracht. Diese sei statistisch gesehen sogar jetzt niedriger als vor 2007. Schengen habe jedoch die Möglichkeit des Begehens von Straftaten vereinfacht, und das zum Beispiel auch dadurch, dass die Straftat des illegalen Überschreitens der Staatsgrenze weggefallen ist.

3.2.4 Zittau und Kurort Jonsdorf

Während die Stadt Zittau mit mehr als 27.000 Einwohnern das Verwaltungs-, Kultur- und gesellschaftliche Zentrum auf der deutschen Seite des Dreiländerecks darstellt, gehört der Kurort Jonsdorf zu den kleinen Gemeinden im Herzen des Zittauer Gebirges. Aufgrund seiner Größe weisen die Polizeistatistiken für Zittau auch die größte Kriminalitätsrate aus, wie bereits im vorhergehenden Kapitel dargestellt wurde. Auch in Jonsdorf sieht die Sicherheitslage nicht viel besser aus. Den Polizeistatistiken aus 2012 zufolge gab es hier die meisten Autodiebstähle im gesamten Grenzgebiet.

a) Zittau

Was die Sicherheitslage in Zittau angeht, so werden hier kriminelle Delikte sowohl von Einzeltätern als auch von organisierten Gruppen verübt. Auf der Grundlage einer Vereinbarung zwischen dem Bundesinnenminister Hans-Peter Friedrich und dem sächsischen Innenminister Markus Ulbig wurde für die Region eine gemeinsame Einsatzgruppe aus Landespolizei und Bundespolizei aufgestellt, die den Namen „Oberlausitz“¹¹⁵ trägt¹¹⁶, und deren Schwerpunkt auf die Bekämpfung der Drogenkriminalität gerichtet ist. Beide Polizeien führen gemeinsam Kontrollen an der Autobahn A4 in Richtung Polen und an der (noch nicht vollständig fertiggestellten) Autobahn A17, die von Dresden nach Prag führt, durch.

2013 wurde zur weiteren Bekämpfung der Grenzkriminalität die Gemeinsame tschechisch-deutsche Fahndungsgruppe Elbe eingerichtet, die weiter oben bereits erwähnt wurde. Im Februar 2014 wurde auf dem Server www.mdr.de ein Artikel über den Kampf gegen die Droge Crystal veröffentlicht. In Reaktion auf die ständig wachsende Nachfrage in Deutschland steigt die Anzahl der Drogenküchen in der Tschechischen Republik an. Es ist offensichtlich, dass die in dieser Hinsicht betriebene Aufklärung bei weitem nicht ausreichend ist. Auch die vom Präsidenten der Tschechischen Republik im Januar 2013 verkündete Amnestie hat zum weiteren Anstieg des Drogenhandels (Crystal) beigetragen.¹¹⁷

¹¹⁵ Vergleiche dazu z.B.: <http://www.sz-online.de/sachsen/neue-einsatzgruppe-gegen-grenzkriminalitaet-in-sachsen-2622654.html>.

¹¹⁶ <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/europa/verbund-gegen-grenzkriminalitaet-sachsen-und-bundespolizei-kooperieren-12170005.html>.

¹¹⁷ <http://www.mdr.de/sachsen/drogenkriminalitaet-sachsen-tschechien100.html>.

Die Fahndungsgruppe Elbe beschäftigt sich neben Drogenkriminalität auch mit der Bekämpfung des organisierten Autodiebstahls. Im Gespräch mit dem Zittauer Oberbürgermeister Voigt wurde die Fahndungsgruppe Elbe ebenfalls angesprochen. Er begrüße es zwar, dass diese gemeinsame Fahndungsgruppe eingerichtet wurde, sagte der Zittauer Oberbürgermeister, gab jedoch zu bedenken, dass sich das organisierte Verbrechen jeweils dahin bewege, wo die wenigsten Polizisten seien. Durch die Einführung von Polizeikontrollen an den Autobahnen habe sich die Sicherheitslage in Zittau und Umgebung nach Schengen verbessert, sagte Voigt. Aus den grenznahen Städten und Gemeinden hätten sich die Autodiebstähle nun eher auf die Autobahnen verlegt, und dort würden dann auch die Zugriffe der Polizei stattfinden. Für die Einwohner in unmittelbarer Grenznähe habe sich die Lage nach Schengen damit „entspannt“. Leider wird die Meinung des Zittauer Oberbürgermeisters durch die Angaben aus den Polizeistatistiken (siehe weiter oben) nicht untermauert.

Im Gespräch mit Oberbürgermeister Voigt wurde auch auf Diebstähle von Metallgegenständen eingegangen, die in überwiegendem Maße von Tätern aus den Nachbarstaaten, d.h. aus Polen und aus der Tschechischen Republik, begangen werden. In diesem Zusammenhang verwies er auf bestehende Unterschiede in der Gesetzgebung zum Ankauf spezifischer Recycling-Produkte. Obwohl auch in der Tschechischen Republik beim Ankauf von Metall gegen Bargeld Ausweispflicht bestehe, liege das Grundproblem in Tschechien in der zu großen Anzahl von Ankaufstellen und in deren unzureichender Kontrolle. Metalldiebstähle werden sowohl von Einzeltätern, die Metallgegenstände einsammeln, als auch von organisierten Gruppen, die z.B. ganze Gleiskörper auseinandernehmen und mit ihrer kriminellen Tätigkeit die Öffentlichkeit gefährden, begangen.

Vor etwa zwei Jahren ist in der Sächsischen Zeitung ein Artikel erschienen, der statistische Daten darüber beinhaltet, von welchen Nationalitäten die überwiegende Anzahl der Straftaten in Zittau und Umgebung begangen werden. Aus dem Artikel sei hervorgegangen, berichtete Oberbürgermeister Voigt, dass die Täter in den meisten Fällen Deutsche seien (und nicht Polen oder Tschechen). Diese Erkenntnis habe deutlich zur Beruhigung der relativ angespannten Situation beigetragen. Wie Oberbürgermeister Voigt hervorhob, gäbe es in ganz Zittau niemanden, der sich erneut eine Grenze zwischen beiden Staaten wünschen würde. Im Gegenteil: Die Zittauer seien froh darüber, dass sich die Bewohner des Dreiländerecks bei den verschiedensten kulturellen, gesellschaftlichen und sportlichen Veranstaltungen begegnen können. Von Fremdenfeindlichkeit könne, so der Oberbürgermeister, keine Rede sein. Dieser Eindruck würde im Wesentlichen nur durch die Medien hervorgerufen.

b) Kurort Jonsdorf

Den Ausführungen des Bürgermeisters der Gemeinde Jonsdorf, Herrn Kunze, zufolge seien die Bürger der Meinung, dass die Kriminalitätsrate konstant sei und schon seit einigen Jahren auf dem gleichen Niveau liege. Den größten Anstieg der Kriminalität habe es gleich

nach 2007 gegeben, als sich die Tschechische Republik dem Schengen-Raum angeschlossen hatte. Da den Statistiken zufolge Jonsdorf die Gemeinde mit den meisten Autodiebstählen ist, dieser Umstand jedoch vom Bürgermeister im Gespräch gar nicht angesprochen wurde, kann davon ausgegangen werden, dass sich bei den Bewohnern von Jonsdorf schon eine Art „Resistenz“ gegen die Wahrnehmung der Grenzkriminalitätsrate eingestellt hat.

Wie der Bürgermeister weiter ausführte, hätten sich die Bürger inzwischen auf die latente Kriminalität eingestellt und würden ihr Eigentum wesentlich sorgfältiger schützen. Die intensive Sicherung des Eigentums stehe zwar im Widerspruch zu der in ländlichen Gegenden offenen Lebensweise, sei jedoch die einzig mögliche Vorbeugung. Der Bürgermeister selbst schaue auch immer, dass seine Kinder, wenn sie aus verschiedenen Teilen Deutschlands nach Jonsdorf zurückkommen, ihre Autos sorgfältig abschließen, um Diebstahl vorzubeugen. Die Reaktion der Bürger auf die Kriminalität und ihr Gefühl mangelnder Sicherheit äußere sich, Bürgermeister Kunze zufolge, in einer gewissen „unnormalen“ Verschlussenheit und Wachsamkeit. Ähnlich wie in der Nachbargemeinde Oybin gab es unlängst neben Autodiebstählen auch einen Fall des Diebstahls von Gullideckeln.

In Jonsdorf haben die Bewohner sehr gute Erfahrungen gemacht mit ihrem Bürgerpolizisten. Die Bürgerpolizisten wurden schon vor acht Jahren in die Strukturen der Landespolizei einbezogen und werden auch aus deren Mitteln finanziert. Zum Revier des Bürgerpolizisten von Jonsdorf gehören vier umliegende Gemeinden im Zittauer Gebirge (von Hartau/Zittau bis Jonsdorf). Von Zeit zu Zeit absolviert er gemeinsame Streifen mit einem Kollegen von der tschechischen Polizei. Über das Institut des Bürgerpolizisten ist im April 2013 auf den Internetseiten www.hainewalde.de ein interessanter Artikel erschienen. Die Meinungen der Bürger zur Tätigkeit des Nachfolgers des in Ruhestand gegangenen Jonsdorfer Bürgerpolizisten Gottfried Siegert seien nicht nur positiv, teilte der Bürgermeister mit. Er ergänzte in diesem Zusammenhang, dass dadurch, dass der neue Bürgerpolizist nicht in Jonsdorf wohnt und sein Aufgabengebiet eigentlich zu gross ist, keine echte Bürgernähe garantiert sei. Zu DDR-Zeiten habe es den sog. „Abschnittsbevollmächtigten“ gegeben, und der habe sich um „Ruhe und Ordnung“ in seinem Abschnitt gekümmert, was allerdings in dieser Intensität heute nicht mehr gewollt ist.

Bürgermeister Kunze sagte im Gespräch weiter, dass er nicht bestätigen könne, dass die Grenzkriminalität in der Gemeinde Fremdenfeindlichkeit verursache, und wenn ja, dann wirklich nur in Einzelfällen. In Verbindung mit dem Wegfall der Grenzen gäbe es wesentlich mehr positive Beispiele als negative. „Außerdem haben die Menschen in Jonsdorf nur ganz normale Zäune, und kein hohen Mauern oder Stacheldraht, man kann also nicht von einer umfassenden Atmosphäre der Angst sprechen, schloss der Bürgermeister das Gespräch mit einem Lächeln.

3.3 Zusammenfassung

Welche Erkenntnisse gehen nun aus diesen Gesprächen hervor? Ungeachtet ihrer Größe wurde in allen Orten, die wir besucht haben, außer der Gemeinde Großschönau, von den Vertretern der kommunalen Selbstverwaltungen eingeräumt, dass die Grenzkriminalität negativen Einfluss auf die gegenseitigen Beziehungen zwischen Tschechen und Deutschen

ausübt. Direkt oder indirekt wurde in den Gesprächen auch die spezifische Rolle der kommunalen Selbstverwaltungen bei der Lösung dieses ernsthaften Problems angesprochen, denn diese können auf ihre Bürger einwirken, um Vorurteile, die die Deutschen in diesem Teil Sachsens gegenüber ihren tschechischen Nachbarn haben, abzubauen. Diese Vorurteile werden dadurch genährt, dass – wie die Polizeistatistiken berichten - ein großer Teil der Grenzkriminalität von Tschechen und Polen begangen wird. Doch Vorurteile – auch wenn sie zum Teil berechtigt erscheinen – sind und bleiben Vorurteile und müssen ausgeräumt werden.

Eine Möglichkeit, um der pauschalisierenden Meinung der Deutschen, die Tschechen seien in ihren Augen alle Diebe und Verbrecher, entgegenzuwirken, wäre die breite Veröffentlichung der Angaben und Informationen aus den Polizeistatistiken. Eine solche Information könnte zum Beispiel sein, dass die Situation heute nicht schlimmer ist als vor 2007, d.h. vor der Aufnahme der Tschechischen Republik in den Schengen-Raum. Ob diese Information jedoch zur Beruhigung der Situation beitragen kann, ist zweifelhaft, denn die Kriminalität im Landkreis Görlitz ist tatsächlich sehr hoch, viel höher als anderswo in Sachsen.

Eine weitaus bedeutsamere Möglichkeit, die in den Händen der kommunalen Selbstverwaltungen liegt, ist die Organisation gemeinsamer Veranstaltungen unter der Beteiligung von Bürgern beider Länder, so zum Beispiel Volksfeste, gemeinsame Jahrmärkte o.a., die sozusagen ganz nebenbei auch zur teilweisen Beruhigung der zum Teil sehr angespannten Stimmung im Grenzgebiet beitragen können. Ebenfalls hat sich gezeigt, dass es wichtig ist, über das Thema der Grenzkriminalität zu reden, und das nicht nur mit den Bürgern der betroffenen Städte und Gemeinden, sondern auch bei Begegnungen der Vertreter der kommunalen Sphäre aus beiden Ländern (Beispiel: Erfahrungsaustausch nach der Techno-Party in Rumburk). Leider wird die gegenseitige Kommunikation durch mangelnde Fremdsprachenkenntnisse auf beiden Seiten der Grenze erschwert.

In den durchgeführten Gesprächen wurde eine ganze Reihe von Vorschlägen zur Reduzierung der Grenzkriminalität angesprochen, deren gemeinsamer Nenner Änderungen in der Gesetzgebung bzw. die Harmonisierung der Rechtsordnungen, insbesondere des Strafrechts, beider Staaten ist. Dass es weder für die Strafverfolgungsbehörden, noch für die deutsche Justiz im Prinzip keine Möglichkeit gibt, vor allem Straftäter kleinerer Delikte zu bestrafen, ist einem großen Teil der sächsischen Bevölkerung mit Recht ein Dorn im Auge. Das Gefühl der Straffreiheit bestärkt die Täter in ihrer immer größer werdenden Dreistigkeit, die von den Medien gern aufgegriffen wird. Dabei sind die Informationen, die von ihnen gebracht werden zwar der Wahrheit entsprechend, gehen aber in ihrer Wirkung weit über den Rahmen der bloßen Unterrichtung der Öffentlichkeit hinaus und treiben das Problem der Grenzkriminalität in einen Teufelskreis, aus dem es kein Ausbrechen zu geben scheint.

In beiden Ländern ist die Polizei mit ähnlichen wirtschaftlichen Problemstellungen konfrontiert, und die Anzahl der Polizisten entspricht nicht immer den Erfordernissen der Sicherheitslage in der jeweiligen Region. Auf der anderen Seite werden von beiden Ländern große Anstrengungen zur grenzüberschreitenden Zusammenarbeit unternommen, und das sollte von den kommunalen Selbstverwaltungen im Gespräch mit den Bürgern auch hervorgehoben werden. Auf Landesebene besteht eine gute Zusammenarbeit mit der

Bundespolizei, des Weiteren gibt es häufig gemeinsame deutsch-tschechische Polizeistreifen. Bewährt hat sich auch das Institut des sog. Bürgerpolizisten, der mit seiner Präsenz zumindest teilweise zu einer Verbesserung des Klimas in den Grenzgemeinden beitragen kann.

Alle Bürgermeister, die angesprochen wurden, würdigten die Bemühungen des Staates, das Problem der Grenzkriminalität zu lösen, sowie die Kommunikation zwischen der kommunalen Sphäre und den Vertretern der Landes- bzw. Bundespolizei. Die Bürgermeister zeigten außerdem Verständnis für finanzielle und personelle Grenzen, die dem Staat gesetzt sind, und sind bei ihren Forderungen nach Erhöhung der Anzahl der Polizisten zurückhaltender, als es (auch hier wieder nach Meinung der Medien) angebracht wäre. Ungeachtet aller Vorschläge, die seitens der Vertreter der kommunalen Selbstverwaltungen vorgebracht wurden, kann verallgemeinernd geschlussfolgert werden, dass es primär ausreichen würde, wenn die Strafverfolgungsbehörden die Instrumente voll ausnutzen würden, die ihnen zur Verfügung stehen.

Die Erfahrungen mit der Grenzkriminalität haben bei den Bürgern des deutsch-tschechischen Grenzgebietes zu einer erhöhten Wachsamkeit geführt, wie wir sie auch bei unseren Begegnungen wahrnehmen konnten. Diese wahrscheinlich aus einer gewissen Frustration heraus entstandene Wachsamkeit funktioniert – obwohl sie auf einer negativen Verallgemeinerung basiert – teilweise als Vorbeugungsmaßnahme. Oft sind die Bürgermeister selbst diejenigen, die ihre Bürger zur Wachsamkeit aufrufen und dabei argumentieren, die Bürger mögen nicht auf eine Lösung „von oben“ warten, sondern sich selbst helfen. Insbesondere die Bürgermeister der kleinen Gemeinden, vor allem Oybin und der Kurort Jonsdorf, haben damit ihre Erfahrungen gemacht.

Alle in unsere Gespräche einbezogenen Bürgermeister stimmten darin überein, dass die Medien in der Darstellung der Grenzkriminalität eine Doppelrolle spielen, sowohl im positiven als auch im negativen Sinne. Dennoch wurde von niemandem vorgeschlagen, die Pressefreiheit in irgendeiner Weise zu unterbinden und die Medien in der freien Veröffentlichung von Informationen einzuschränken. Eine gewisse Möglichkeit der Einflussnahme wird darin gesehen, aus der Position des Bürgermeisteramtes überzeugend an Professionalität und ethische Berufswerte der Journalisten zu appellieren.

Des Weiteren waren alle angesprochenen Bürgermeister der Meinung, dass die Grenzkriminalität, ohne sie wegdiskutieren zu wollen, nicht zu breiter Fremdenfeindlichkeit gegen die Tschechen geführt habe. Der Oberbürgermeister von Zittau und der Bürgermeister von Großschönau wiesen im Gespräch Fremdenfeindlichkeit als gegenstandslos zurück. Ihre Bürgermeisterkollegen aus den anderen Orten räumten ein, dass Fremdenfeindlichkeit in Einzelfällen anzutreffen sei, nicht jedoch bei der Gesamtheit der Bevölkerung. Dem Bürgermeister von Großschönau zufolge werde die Grenzkriminalität dazu missbraucht, um von weitaus wichtigeren Themen wie z.B. der sozialen Inklusion abzulenken. Auch die Bürgermeisterin von Ebersbach-Neugersdorf brachte die Grenzkriminalität mit sozialen Fragen in Zusammenhang.

4. Besuchte Städte und Gemeinden im tschechischen Grenzgebiet

4. Besuchte Städte und Gemeinden im tschechischen Grenzgebiet

4.1 Allgemeine Informationen

Alle Städte und Gemeinden, die auf der tschechischen Seite der Grenze besucht wurden, liegen in den Kreisen Liberec und Ústí nad Labem. Der Kreis Liberec ist von der Fläche her nach dem Kreis Prag der zweitkleinste Kreis der Tschechischen Republik und nimmt mit 3.163 km² nur ca. 4 % des Territoriums des Landes ein. Der Kreis Ústí nad Labem ist mit einer Fläche von 5.335 km² zwar größer als der Kreis Liberec, gehört aber dennoch eher zu den flächenmäßig kleinen Regionen der Tschechischen Republik.

Die besuchten Städte und Gemeinden gehören jeweils auch zu unterschiedlichen Bezirken der oben genannten Kreise. So liegen die Städte Varnsdorf und Jiřikov im Bezirk Děčín, die Stadt Hrádek nad Nisou zum Bezirk Liberec, und die Stadt Nový Bor und die Gemeinde Kropach zum Bezirk Česká Lípa.

Hrádek nad Nisou, Nový Bor und Kropach befinden sich im Lausitzer Gebirge. Der nördliche Teil des Bezirkes Děčín und mit ihm auch die Städte Varnsdorf und Jiřikov gehören zum sogenannten Schluckenauer Zipfel, dem nördlichsten Ausläufer der Tschechischen Republik.

Unter den besuchten Lokalitäten war die Stadt Varnsdorf der größte Ort. Varnsdorf war lange Zeit die größte Gemeinde des Kaisertums Österreich und erhielt erst 1868 das Stadtrecht. Nach dem zweiten Weltkrieg wurde die Stadt als „Stadt der Jugend, der Gärten und der Fabriken“ bezeichnet. Varnsdorf ist die größte Stadt im Schluckenauer Zipfel und nach Děčín die zweitgrößte Stadt dieses Bezirkes. In den Katastralbezirken der Stadt leben auf einer Fläche von 26,21 km² knapp 16.000 Einwohner. Die Stadt kann auf eine interessante Geschichte zurückblicken. Bekannt wurde sie vor allem durch die erste vollständige Aufführung des Werkes „Missa solemnis“ von Ludwig von Beethoven am 29. Juni 1830 in der St.Peter-und-Paul-Kirche. 1804 wurde in Varnsdorf in der Firma Josef Hanisch die erste Dampfmaschine im Schluckenauer Zipfel installiert.

Die 12.000 Einwohner zählende Stadt Nový Bor ist eng mit der Geschichte der Glasindustrie verknüpft und pflegt deshalb auch Städtepartnerschaften mit Städten im Ausland, die ebenfalls mit der Glasindustrie verbunden sind (z.B. mit der deutschen Stadt Hadamar oder der russischen Stadt Nikolsk). Dem entsprechend ist es kein Zufall, dass das im Rahmen unseres Projektes veranstaltete Seminar in der ortsansässigen Glashütte Ajeto stattfand. Die Stadt Nový Bor beteiligt sich an vielen Aktionen im Rahmen der Euroregion Neiße und des Dreiländerecks (siehe Kapitel 3.1.2).

Die Stadt Hrádek nad Nisou hat etwa 7.000 Einwohner und bezeichnet sich selbst als die Stadt im Herzen des Dreiländerecks. Die an der tschechisch-polnisch-deutschen Grenze gelegene Kleinstadt pflegt mit ihren Nachbarn rege kulturelle Beziehungen (siehe Kapitel 3.1.2).

4.2 Gespräche mit Vertretern der kommunalen Selbstverwaltungen

Die Gespräche mit den Bürgermeistern der angesprochenen Städte und Gemeinden auf der tschechischen Seite der Grenze wurden in den Monaten März bis Mai 2014 durchgeführt.

Am 17. März 2014 fanden die Begegnungen in Hrádek nad Nisou und Varnsdorf, am 28. April 2014 in Jiřikov, Krompach und mit dem Vorsitzenden der Vereinigung für Krompach, und am 5. Mai 2014 in Nový Bor statt.

Ebenso wie den Repräsentanten der Städte und Gemeinden im deutschen Grenzgebiet wurde auch den tschechischen Vertretern im Vorfeld der Gespräche ein Fragebogen mit Themenkreisen zugeschickt, die den inhaltlichen Leitfaden für die Gespräche bilden sollten, jedoch auch hier nicht immer notwendig alle abgearbeitet wurden. Der Inhalt der Gespräche soll nachstehend in Kürze wiedergegeben werden.

4.2.1 Hrádek nad Nisou

a) Zusammenarbeit mit anderen Städten im Dreiländereck

Die Partnerstädte des Dreiländerecks (siehe Kapitel 3.1.2) haben am 26. April 2014 am Dreiländerpunkt gemeinsam den 10. Jahrestag des EU-Beitritts Polens und der Tschechischen Republik gefeiert¹¹⁸. Zwischen den drei Städten im Dreiländereck besteht Zusammenarbeit im Bereich des Brandschutzes auf der Grundlage bilateraler Verträge über gegenseitige Hilfe, die zwischen der Tschechischen Republik und den Nachbarstaaten abgeschlossen wurden, sowie im Rahmen der grenzüberschreitenden Hilfe. Dabei handelt es sich nicht nur um die gegenseitige Unterstützung im Katastrophenfall und bei außerordentlichen Ereignissen, sondern auch um den Austausch von Informationen, gemeinsame Übungen, Ausbildungen und Trainings.

Die Partnerstädte des Dreiländerecks arbeiten auch in verschiedenen Arbeitsgruppen, z.B. für Kultur, Fremdenverkehr u.a., zusammen. Für das Thema der Sicherheitsfragen gibt es eine spezielle Arbeitsgruppe, die regelmäßig einmal pro Monat zum Erfahrungsaustausch zusammentritt und Lösungsmöglichkeiten gemeinsamer Themen, wie kleinere Delikte im Rahmen der Grenzkriminalität und Drogenkriminalität, berät. Aufgrund der unterschiedlichen Regelungen für den freien Verkauf von Arzneimitteln können in Polen die Wirkstoffe für die Drogenherstellung frei beschafft werden. In der Tschechischen Republik werden die Drogen dann hergestellt und von hier aus an Kunden, vorwiegend aus Deutschland, verkauft. Diese illegalen Aktivitäten finden ihren Nährboden in der von relativ hoher Arbeitslosigkeit gekennzeichneten Situation in den in dieser Studie untersuchten Gebieten.

Im Rahmen der Zusammenarbeit mit Deutschland (und Polen) haben sich gemeinsame bilaterale und trilaterale polizeiliche Grenzstreifen bewährt. Obwohl die deutsche Seite die Notwendigkeit der gemeinsamen Streifen nicht in Frage stellt, ist ihre Teilnahme eher nur sporadisch.

Was die Grenzkriminalität angeht, so kommt es von Seiten Deutscher auf tschechischem Gebiet eher häufig zu Vandalismus, z.B. Beschädigung von Verkehrszeichen. Die Kriminalitätsrate sei dem Bürgermeister von Hrádek nad Nisou, Herrn Josef Horinka, zufolge in der Vergangenheit schlimmer gewesen. Nun sei sie im Großen und Ganzen konstant. Straftaten würden vor allem von Angehörigen sozialer Risikogruppen begangen,

¹¹⁸ <http://www.hradek.eu/page.aspx?zaz=898-13190>.

berichtete der Bürgermeister.¹¹⁹ Von Seiten polnischer Bürger bestehe keine konstante Kriminalität auf tschechischem Gebiet, schätzte der Bürgermeister ein. Die Situation habe sich jedoch, insbesondere was Fahrraddiebstähle angehe verschlechtert und man könne hier schon von organisiertem Diebstahl sprechen. Der Bürgermeister war auch der Meinung, dass die Medien die einzelnen Fälle von Grenzkriminalität künstlich aufbauschen und sich daraus dann weitere Konflikte ergeben. Tatsache sei jedenfalls, dass in der Stadt vorwiegend Diebstähle verzeichnet werden.

b) Sicherheitsmaßnahmen

Aus Sicherheitsgründen achte die Stadt, wie der Bürgermeister weiter ausführte, vor allem auf eine funktionierende öffentliche Beleuchtung und betreibe gemeinsame uniformierte Streifen der Stadtpolizei und der Polizei der Tschechischen Republik (staatliche Polizei). Bei vermehrtem Straftataufkommen seien in der Vergangenheit auch die Nachtstreifen der Polizei verstärkt worden.¹²⁰ Mit Unterstützung des Innenministeriums wurde ein Kamera-Überwachungssystem installiert, das an die Polizei und die Stadt angeschlossen ist und dessen Betrieb aus dem Haushalt der Stadt finanziert wird. Die Bürger der Stadt seien aufgefordert, die zuständigen Behörden anzusprechen, wenn sie in ihrer Umgebung etwas Verdacht Erregendes bemerken. Die entsprechenden Orte würden dann von der Polizei eine bestimmte Zeit lang beobachtet, und damit trage die Polizei auch zur Vorbeugung gegen Straftaten bei. Wie der Bürgermeister berichtete, würden die Bürger relativ häufig anrufen, da sie sich dafür interessieren, was in ihrem Umfeld vor sich geht.

Was nach Meinung des Bürgermeisters von Hrádek nad Nisou helfen würde, wäre die gesetzliche Einführung eines Delikte-Registers und der Ausbau der Befugnisse der Polizisten (der Staatspolizei) und der Stadtpolizisten (Ordnungsamt), damit diese sich nicht für jeden etwas rasanteren Eingriff „entschuldigen“ müssten, wie der Bürgermeister sagte, denn das würde die Autorität dieser Behörden untergraben. Des weiteren sprach sich der Bürgermeister für die Einschränkung von Spiel-Casinos aus. Das sei allerdings kein Problem, das direkt mit der Grenzkriminalität zu tun habe, sondern vielmehr ein allgemeines Problem der Tschechischen Republik. Deutsche und Polen würden nur in geringem Maße Spielhöllen in der Tschechischen Republik aufsuchen. Der Bürgermeister verwies in diesem Zusammenhang auch darauf, dass viel strenger kontrolliert werden sollte, wofür Bürger, die von Sozialleistungen leben, dieses Geld ausgeben.

4.2.2 Nový Bor

a) Zusammenarbeit

Der Bürgermeister von Nový Bor, Herr Jaromír Dvořák, schätzte die grenzüberschreitende Zusammenarbeit mit den deutschen Gemeinden als sehr gut ein.

¹¹⁹ Risikogruppen in der Position potentieller Straftäter - Kinder und Jugendliche, junge Erwachsene, von sozialer Ausgrenzung bedrohte Personen, Personen, die aus dem Strafvollzug entlassen wurden, Personen, die aus schulischen Einrichtungen ausgeschlossen und in Erziehungsheime eingewiesen wurden, Angehörige nationaler und ethnischer Minderheiten, Langzeitarbeitslose und arbeitsmarktferne Personen, Personen, die Probleme mit der Zahlung von Miete und anderen finanziellen Forderungen haben, usw.

¹²⁰ <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10118379000-udalosti-v-regionech-praha/212411000140627-udalosti-v-regionech/obsah/209059-mestska-policie-v-hradku-nad-nisou-posiluje-nocni-sluzby-strazniku>.

Beispiel dieser Zusammenarbeit sei der neue gemeinsame markierte Wanderweg, der im Rahmen des Projektes „Wege zu den Nachbarn“ in gemeinsamer Anstrengung zwischen Nový Bor und der sächsischen Gemeinde Oybin entstanden ist, über die vorstehend bereits berichtet wurde. Der Wanderweg ist mit Informationstafeln, die Karten und Hinweise auf Sehenswürdigkeiten an der Strecke beinhalten, Rastplätzen, Fahrradständern und Wegweisern ausgestattet. Auf deutscher Seite wurden am Ausgangspunkt des Wanderweges ein Parkplatz, ein Wendeplatz für Busse und öffentliche Toiletten erbaut.¹²¹ Eine langfristige Zusammenarbeit mit der deutschen Seite besteht auch zwischen Kultur- und Bildungseinrichtungen, so z.B. mit dem Deutschen Damast- und Frottiertmuseum in Großschönau und dem Kindergarten Lauschezwerge in Waltersdorf.

Das jüngste tschechisch-deutsche Projekt, das von September 2013 bis Mai 2014 laufen soll, ist das Projekt „Wege traditioneller Handwerke“, das die Stadt Nový Bor gemeinsam mit der Gemeinde Großschönau und dem Deutschen Damast- und Frottiertmuseum umsetzen will. Auf der tschechischen Seite sollen im Rahmen des Projektes z.B. die Grabdenkmäler bekannter deutscher Glasmacherfamilien rekonstruiert und das Mobiliar des Depos des Glasmuseums in Nový Bor erneuert werden. Auf der deutschen Seite sollen die Toilettenräume im Deutschen Damast- und Frottiertmuseum besucherfreundlicher umgebaut und ein Textillehrpfad errichtet werden. Das Museum soll ebenfalls eine Wanderausstellung über die Geschichte des Textilhandwerks in der Region Großschönau erhalten.

Fragen der Sicherheit werden im Rahmen des Dreiländerecks und der Euroregion Neiße auf sog. Sicherheitskonferenzen, in deren Rahmen die Bürgermeister von tschechischer und deutscher Seite zusammenkommen, besprochen. Ein Problem auf der tschechischen Seite stellt der Ankauf von Metallgegenständen dar. Von tschechischen Bürgern werden – häufig auch in den Gemeinden auf der deutschen Seite der Grenze - Metallgegenstände eingesammelt oder gestohlen und in tschechischen Ankaufstellen verkauft. Der Bürgermeister ist überzeugt, dass diese Situation mit der hohen Arbeitslosigkeit in der Region zusammenhängt.

b) Kriminalität

Wie der Bürgermeister einschätzte, gehe die Kriminalität in einigen Gebieten zurück, steige dafür in anderen Gebieten aber wieder an. Besonders deutlich habe die Drogenkriminalität zugenommen.

Der Bürgermeister lobte die Zusammenarbeit mit der Polizei der Tschechischen Republik und bezeichnete sie als sehr gut. Die Stadt Nový Bor habe eine Koordinationsvereinbarung mit der Polizei der Tschechischen Republik und verfüge auch über eine Stadtpolizei. Ein Wendepunkt für die Verstärkung der Sicherheitsmaßnahmen sei der sogenannte Macheten-Angriff gewesen. Seitdem werden strengere Kontrollen von Alkoholausschank an Jugendliche in gastronomischen Einrichtungen durchgeführt. In der Stadt sei ebenfalls der Betrieb von Spielautomaten verboten worden und mehrmals im Monat

¹²¹ www.novy-bor.cz.

würden Lotterie-Terminals kontrolliert, deren Betrieb der Zulassung durch das Finanzministerium unterliegt.

Im Rahmen des vom Innenministerium der Tschechischen Republik finanzierten Programm „Úsvit“, dessen Hauptziel in der Erhöhung der Sicherheit an Standorten mit sozialer Ausgrenzung besteht¹²², wurde für die Stadt ein Kamera-Überwachungssystem angeschafft und das Amt des sog. Kriminalitätspräventionsassistenten, der Mitglied der sozial ausgegrenzten Kommunität ist und in seiner Gemeinschaft über Autorität und Überblick verfügen sollte, eingeführt. Als Angestellte der Stadtpolizei werden diese Assistenten von dieser geführt und kontrolliert. In Nový Bor achten die Kriminalitätspräventionsassistenten zum Beispiel u.a. auch auf die Einhaltung der Schulpflicht der Kinder, andere leiten eine Tanzgruppe. Regelmäßig kommen Vertreter des Rathauses mit Sozialarbeitern und anderen Mitarbeitern aus dem Sozialbereich zusammen, um Probleme zu besprechen, Zweigleisigkeit auszuräumen und eine effektive Arbeit zu gewährleisten. Zusammenarbeit besteht auch mit dem Arbeitsamt.

Mit deutschen Bürgern habe Nový Bor, wie der Bürgermeister einschätzte, keine Probleme. Im Gegenteil, die Stadt sei bemüht, bei ihnen das Interesse an touristischen Besuchen zu wecken. Zur Lösung der vor Ort bestehenden Probleme (die jedoch mit der Grenzkriminalität im Prinzip nicht zu tun haben) könnten zum Beispiel die Einführung eines Delikte-Registers, die Festlegung einer Obergrenze für die unterbringbare Personenzahl pro m² sowie die Verkürzung von Strafen für kleinere Delikte beitragen. Negative Auswirkungen auf das Zusammenleben der Bürger in der Stadt habe die zunehmende positive Diskriminierung einer bestimmten Bevölkerungsgruppe.

c) Medien

Durch den bereits erwähnten sog. Macheten-Angriff vom August 2011, bei dem Gäste einer Bar von fünf Roma tödlich angegriffen wurden, wurde in Nordböhmen eine Welle von Unruhen und fremdenfeindlicher Stimmungen ausgelöst. Die Medien hätten dabei, wie der Bürgermeister berichtete, eine sehr negative Rolle gespielt und Hass unter der Bevölkerung, aber auch innerhalb von Familien, geschürt. Unter dem Eindruck, der von den tschechischen Medien vermittelt wurde, seien ausländische Journalisten nach Nový Bor gekommen, um hier Straßenkämpfe zu drehen. Erst vor Ort hätten sie dann festgestellt, dass die Situation ganz anders aussah, als sie in den Medien präsentiert worden war. Das künstliche Aufbauschen solcher Fälle habe natürlich, wie der Bürgermeister sagte, auch Auswirkungen auf die wirtschaftliche Lage der Stadt, denn die Besucher stellten sich dann schon die Frage, ob sie die Unterkunft in einem Hotel in Nový Bor riskieren sollen oder lieber in die nähere Umgebung gehen.

4.2.3 Varnsdorf

a) Straftaten

Auch in Varnsdorf wurde uns vom stellvertretenden Bürgermeister, Herrn Karel Dubský, mitgeteilt, dass es bestimmte Gruppen von Deutschen gäbe, die zur Beschaffung von

¹²² www.mvcr.cz/clanek/program-prevence-kriminality.

Drogen in die Tschechische Republik kämen. Ganz selten seien Diebstähle von Seiten deutscher Bürger. Viel häufiger dagegen käme es vor, dass Tschechen auf deutschem Gebiet Diebstähle begehen, und das auch in organisierter Form.

Auch zu den Zeiten, wenn auf der deutschen Seite Altstoffsammlungen durchgeführt werden, fahren tschechische Bürger vermehrt über die Grenze und sammeln Altmaterial, vor allem Metall, ein und verkaufen dieses dann auf der tschechischen Seite an entsprechende Ankaufstellen. Wenn unsere Bürger nach Deutschland kommen, werden die Deutschen wachsamer, sagte der stellvertretende Bürgermeister. Außerdem würden auch aus Gärten auf deutscher Seite die verschiedensten Dinge gestohlen. Die Bürger seien dessen schon überdrüssig geworden, und wenn sich solche Situationen dann immer wieder wiederholten, könne das bis zur Entstehung von Hass führen, gab der stellvertretende Bürgermeister zu bedenken.

Quelle der Empörung seien, wie der stellvertretende Bürgermeister weiter darstellte, in Varnsdorf auch die allgegenwärtigen Spuren der Präsenz einer Risikogruppe der Bevölkerung, z.B. in der Kovářská Straße, die sich in Unordnung, Kleinkriminalität, Störung der Nachtruhe, Streitereien zwischen Angehörigen dieser Gruppe u.ä. äußerten. Gerade das Gefühl der Ohnmacht, diese Probleme nicht lösen zu können, könne bis in Fremdenfeindlichkeit umschlagen, meinte der stellvertretende Bürgermeister. Die Ursache für diese Probleme liege jedoch eher in der unausgeglichenen sozialen Gerechtigkeit in der tschechischen Umgebung. Mit den Nachbarn aus Deutschland habe das nichts zu tun, gegen die Deutschen habe in Varnsdorf niemand etwas. Von den Bürgern werde häufig kritisiert, dass „einige von unserem Geld (gemeint sind staatliche Gelder) parasitieren, und wir müssen zuschauen, wie der Staat dem tatenlos gegenüber steht“. In einer Situation, in der die meisten Einwohner, trotz schwieriger finanzieller Lage, versuchen, aus eigener Kraft wieder auf die Beine zu kommen, führe natürlich eine einseitig ausgerichtete Unterstützung des Staates gesetzmäßig zu einer Steigerung negativer Emotionen. Die lokalen Medien würden diesen Prozess noch unterstützen, indem sie - häufig überdimensioniert - über Ereignisse aus dieser Risikogruppe der Bevölkerung berichten. Wenn die Menschen diese Informationen lesen, wachse ihre Apathie nur noch an. Nach den Worten des stellvertretenden Bürgermeisters würde damit nur „miese Stimmung“ geschürt, und er räumte ein, dass die beschriebene Situation auch Einfluss auf die von Tschechen auf deutschem Gebiet begangene Grenzkriminalität haben könne.

Die Stadtpolizei konzentrierte sich mit Hilfe des sog. Assistenten für Kriminalitätsprävention auch auf vorbeugende Maßnahmen im Stadtgebiet. So führe sie z.B. Seminare in Schulen, Asylheimen u.ä. durch. In der Stadt sei unter dem Stadtrat auch eine Kommission für Kriminalitätsprävention eingerichtet worden.¹²³

Im Zusammenhang mit dem erhöhten Kriminalitätsaufkommen, Unruhen, Demonstrationen und sozialen Problemen in der Region habe sich die Höhere Fachschule in Varnsdorf erfolgreich um die Akkreditierung des neuen Studienfachs Sicherheitsrechtliche

¹²³ http://www.varnsdorf.cz/cz/varnsdorf/komise_a_vybory/komise/komise-prevence-kriminality.html.

Aktivitäten beworben¹²⁴ und werde ab 1. September 2014 neu Fachleute für Kriminalitätsprävention und Sach- und Personenschutz ausbilden, berichtete der stellvertretende Bürgermeister und verband das mit der Hoffnung, dass damit ein Beitrag zur Verbesserung der Lage im Schluckenauer Zipfel geleistet wird.

Hilfreich wären ebenfalls „vernünftige“ Gesetze, die realistisch und effektiv auf die Problematik der Risikogruppen reagieren. Konkrete Maßnahmen seien zum Beispiel in den sog. Zehn Geboten des Schluckenauer Zipfels aus 2011 enthalten, die im Prinzip nach wie vor die Ansicht der kommunalen Selbstverwaltung widerspiegeln, denn viel sei bisher noch nicht erreicht worden, sagte der stellvertretende Bürgermeister. Die Grenzkriminalität sei somit so etwas wie ein Nebenprodukt der ungelösten Probleme auf der tschechischen Seite, auf die von den Bürgermeistern schon seit vielen Jahren hingewiesen wird.

Nach den Unruhen im Schluckenauer Zipfel sollte die Bevölkerung durch die Präsenz der Polizei auf dem Gebiet ihrer Stadt unterstützt werden. Dazu wurde in Varnsdorf eine Unterkunft für eine Eingreiftruppe erbaut, die allerdings permanent leer steht, und nur für die Situation gedacht ist, dass die Einheit, die in der Umgebung von Ústí nad Labem stationiert ist, hier übernachten kann, wenn es wieder zu Unruhen kommen würde. Müsste also im Falle tätlicher Übergriffe in der Risikogruppe neben der Polizei auch die Eingreiftruppe gerufen werden, würde diese erst fünf Stunden nach Anforderung von Verstärkung vor Ort eintreffen.

4.2.4 Jiříkov

a) Sicherheitslage

Der Bürgermeister der Stadt Jiříkov, Herr Michal Maják, erinnerte zu Beginn des Gespräches daran, dass früher hier die Grenztruppen gewesen wären, nach dem Beitritt zu Schengen die Ausländerpolizei und danach dann die Polizei der Tschechischen Republik. Aufgrund von Sparmaßnahmen der Polizei seien dann die Polizisten, die in der Stadt tätig waren, nach Rumburk abgezogen worden. Zur Wahrung von Sicherheit und Ordnung sei dann in Jiříkov eine Stadtpolizei eingerichtet worden. Streifen würden aber nach wie vor, auf der Grundlage einer Koordinationsvereinbarung, von Angehörigen der staatlichen Polizei, entweder selbständig oder gemeinsam mit Angehörigen der Stadtpolizei, durchgeführt. Die Situation hinsichtlich des Schutzes der Bürger und ihres Eigentums habe sich in der Stadt verbessert. Als Beispiel dazu führte der Bürgermeister an, dass es zwischen Oktober und Dezember 2012 gelungen sei, mehrere Straftäter, die Diebstähle begangen haben, zur Verurteilung zu bringen.¹²⁵ Die Stadt habe inzwischen die Sicherheitslage in der Stadt unter Kontrolle und wisse, wo die Problemstellen seien und wo es zu Verstößen gegen die öffentliche Ordnung komme.

Die Stadt Jiříkov habe 2011 auch als erste im Schluckenauer Zipfel auf ihrem Territorium den Betrieb von Spielautomaten verboten. Obwohl die Stadtkasse damit pro Jahr etwa 900.000 CZK eingebüßt habe, ist der Bürgermeister der Meinung, dass diese Maßnahme zur Eindämmung der Kriminalitätsrate beigetragen habe. Es sei festgestellt worden, dass Sozialhilfeempfänger an diesen Spielautomaten häufig ihre Sozialhilfe verspielt haben.

¹²⁴ <http://www.vosvdf.cz/cmsb/index.php?p=4593>.

¹²⁵ www.mestojirikov.cz/ Jiříkovské noviny 01/2014.

Nach der am 1. Januar 2013 verkündeten Amnestie des Präsidenten der Tschechischen Republik wurde von den Städten Jiříkov und Rumburk und der Gemeinde Staré Křečany eine gemeinsame Erklärung verabschiedet, in der angekündigt wurde, dass die Städte auf ihren Territorien keinerlei kriminelle Handlungen dulden werden. Anlass dazu gaben die Befürchtungen vor einem Anstieg der Kriminalitätsrate aufgrund der Rückkehr einer größeren Anzahl von Personen, vor allem Rückfalltätern, aus dem Strafvollzug, und die Absicht, die Sicherheit der Bürger auch weiterhin zu gewährleisten.

b) Zusammenarbeit

Das Zusammenleben der Tschechen und Deutschen entwickle sich, wie der Bürgermeister einschätzte, sehr positiv. Beispiel seien die verschiedensten kulturellen Aktionen, die im Rahmen der Fünf-Städte-Partnerschaft zwischen tschechischen und deutschen Städten und Gemeinden im Grenzgebiet stattfinden. Die Städte Šluknov und Jiříkov gehörten auf der tschechischen Seite dieser Partnerschaft seit Beginn an (ausführlicher dazu siehe Kapitel 3.1.2).

c) Grenzriminalität

Zu Beginn seines Bürgermeisteramtes (2006) führte Bürgermeister Maják persönliche Gespräche mit der Bürgermeisterin von Ebersbach, Frau Verena Hergenröder, die sich darüber beschwert hatte, dass tschechische Bürger in Ebersbach Diebstähle vor Geschäften und in Gärten begehen. Seitdem kommen die beiden Bürgermeister regelmäßig alle zwei Monate, im Bedarfsfalle auch öfter, zusammen. Ein ernstes Problem sei gegenwärtig der sog. Abfalltourismus von Seiten deutscher Bürger, die ihren Müll auf tschechischem Gebiet entsorgen, berichtete Bürgermeister Maják. Dazu habe die Stadt auf dem Stadtgebiet sogar sog. „Fotofallen“¹²⁶ aufgestellt. Meistens würden die Deutschen jedoch die Stadt nur zur Durchfahrt nutzen, um in größere Städte der Umgebung zu fahren. Ebenso wie auch anderswo sei allgemein das größte Problem im Schluckenauer Zipfel die Drogenkriminalität.

In der Vergangenheit habe es auch im Zusammenhang mit der Feier des Vatertages, der in Deutschland am dritten Juni-Sonntag gefeiert wird, Probleme mit deutschen Bürgern gegeben. Viele deutsche Väter würden ihre, in der Regel mit größerem Alkoholgenuß verbundenen, Feiern auf tschechischem Gebiet veranstalten. Anschließend habe es dann Fälle von Vandalismus gegeben, berichtete der Bürgermeister. Deshalb versuche man gemeinsam mit den deutschen Polizisten, an diesen Tagen den Dienst zu verstärken, um Schäden vorzubeugen.

d) Sicherheitslage

Bürgermeister Maják erinnerte an das Jahr 2011, als die Medien über die Unruhen im Schluckenauer Zipfel berichteten. Die Stadt Jiříkov habe weder damals, noch heute Probleme mit hier lebenden Minderheiten gehabt. Alles sei von den Medien künstlich aufgeblasen worden. Die Folge dessen sei zum Beispiel u.a. der Rückgang der Immobilienpreise in der Region gewesen. Von einer Boulevard-Zeitung sei gegen Jahresende 2011 ein Vergleich

¹²⁶ Vollautomatische digitale Geräte für Tages- und Nachtaufnahmen (Fotografien oder kurze Videosequenzen), die durch einen Infrarot-Bewegungsmelder oder eine Lichtschranke aktiviert werden.

zwischen den Städten Jiřikov und Ebersbach, hinsichtlich des Stadtbildes und anderer Aspekte, angestellt worden. Die Stadt Jiřikov habe bei diesem Vergleich schlechter abgeschnitten, und das u.a. auch wegen des Gemeindehauses (Beseda), das ausgebrannt war, und für dessen Wiederaufbau der Stadt bis heute das Geld fehle.

Als Risiko betrachte der Bürgermeister einige Neuansiedler, die auch Gemeindeeigentum stehlen. Das sei auch ein Grund dafür gewesen, warum die Stadt eine Stadtpolizei eingerichtet habe. Und es spräche bisher alles dafür, dass das ein richtiger Schritt gewesen sei, denn die Kriminalitätsrate sei nicht weiter angestiegen, sondern, im Gegenteil, sogar leicht gesunken.

Dem Bürgermeister zufolge würde es der kommunalen Selbstverwaltung helfen, wenn eine Neuregelung für die Auszahlung von Wohngeld eingeführt würde. Er sei ebenfalls der Meinung, dass Fördermittel aufgehoben und in die Aufteilung der Steuergelder auf den Kommunalhaushalt aufgelöst werden sollten, denn diese Gelder würden sehr streng kontrolliert und es gäbe heute nur wenige Bürgermeister, die bei dem Umgang mit diesen Geldern Fehler machen würden.

Eine überaus negative Rolle käme dem Bürgermeister zufolge der in der Region bestehenden hohen Arbeitslosigkeit und der damit verbundenen geringen Kaufkraft zu. Bei den vorliegenden Fällen von Grenzkriminalität könne nicht von Fremdenfeindlichkeit die Rede sein, sagte der Bürgermeister, räumte aber ein, dass die Grenzkriminalität, sofern die Probleme, die diese Kriminalität hervorbringen, nicht gelöst werden, zu Fremdenfeindlichkeit führen könnte. Jedoch nicht von Seiten der Tschechen gegen die Deutschen, fügte der Bürgermeister hinzu.

4.2.5 Kropach

a) Verband für Kropach o.s.

Herr Rudolf Kalita, Vorsitzender des Verbandes für Kropach, erinnerte an die Anfänge des Verbandes, der 2007 zur Verwirklichung gemeinnütziger Aktivitäten für die Gemeinde Kropach in Zusammenarbeit mit der Leitung der Gemeinde und zum Ausbau der kulturellen und geschäftlichen Kontakte zu den Grenzgemeinden in der Euroregion Neißة gegründet worden war und zur Lösung lokaler Probleme beitragen wollte. Eins der ersten Probleme, das gleich nach dem Schengen-Beitritt auftrat, war auch von der Tageszeitung Mladá fronta DNES aufgegriffen worden.¹²⁷

„Kropach – Die aus Richtung Mařenice kommende, sich längs durch die Gemeinde Kropach hindurchziehende enge Straße führt am Horizont zwischen den Häusern direkt nach Deutschland. Geografisch gesehen hat sie die Gemeinde schon immer in zwei Teile geteilt. Nach dem Beitritt zum Schengen-Abkommen trennt sie nun aber auch die Meinungen der Einwohner in zwei Lager. Während die Einwohner, die vom Verband für Kropach repräsentiert werden, die Straße für den PKW-Verkehr freigeben möchten, ist die Leitung der Gemeinde dagegen. Aus diesem Grunde ist die Atmosphäre in dieser Einhundertsechzig-Seelen-Gemeinde vor allem nach Schengen deutlich angespannt.“

¹²⁷ www.spk_kropach.wbs.cz/zajimave-dokumenty.

Gegenwärtig ist diese Straße von Autos befahren, jedoch nicht in dem Maße, wie es seinerzeit befürchtet wurde, und der Streit zwischen der damaligen Leitung der Gemeinde und dem Verband für Krompach ist beigelegt.

Der Verband für Krompach veranstaltet verschiedene Vorträge, die die Gemeinde und ihre Umgebung betreffen, so z.B. Krompach in Europa ohne Grenzen, kulturelle Veranstaltungen, z.B. den Kyrill- und Method-Feiertag, gemeinsame Chorkonzerte des Chors der Technischen Hochschule Prag (ČVUT Praha) und des Stadtchors Zittau, und Nachbarschaftstreffen für die Einwohner von Krompach und der Grenzgemeinden auf der sächsischen Seite. In die Kulturveranstaltungen werden immer auch die Kinder aus dem hiesigen Kinderheim mit einbezogen. Kinderheim, Grundschule und Kindergarten Krompach (ursprünglich Internatssonderschule) gibt es in Krompach schon seit 1965. Der Verband für Krompach arbeitet auch mit anderen Bürgerverbänden zusammen, so z. B. mit dem Prager Verband Sommerhaus (Letní dům), mit dem er gemeinsam jedes Jahr in der Vorweihnachtszeit das sog. Engelsfest veranstaltet.

2008 wurde von den Bürgermeistern der Gemeinden Krompach, Jonsdorf und Oybin die Umsetzung von drei gemeinsamen Projekten vereinbart. Im ersten Projekt ging es unter der Leadpartnerschaft der Gemeinde Krompach um die Rekonstruktion und Wiedererneuerung der historischen Verbindungsstraße zwischen Krompach und Oybin. Im zweiten Projekt wurden unter der Projektführung von Jonsdorf die tschechischen und deutschen Wander-, Rad- und Langlaufstrecken miteinander vernetzt. Gegenstand des dritten Projekts war die Modernisierung des Feuerwehr- und Rettungsdienstes in Krompach, Jonsdorf und Oybin unter der Federführung der Gemeinde Oybin.

b) Grenzkriminalität

Auf dem Gebiet der Grenzkriminalität ist die Gemeinde Krompach mit ähnlichen Problemen konfrontiert wie die Stadt Jiříkov. Von deutscher Seite kommt es auch hier zu Fällen von Vandalismus bei Vatertagfeiern. Diese negativen Erscheinungen konnten jedoch infolge gemeinsamer tschechisch-deutscher Polizeistreifen minimiert werden. Ein ungelöstes Problem ist nach wie vor die Entsorgung von deutschem Müll auf tschechischem Territorium. Straftaten im Gemeindegebiet werden vorwiegend von Einwohnern aus den nahegelegenen tschechischen Städten begangen, denn in der Gemeinde selbst leben keine Sozialhilfeempfänger. Es wurde eingeschätzt, dass die Kriminalitätsrate in letzter Zeit gesunken sei.

Der Bürgermeister der Gemeinde Krompach, Herr František Audes, erwähnte im Gespräch, dass die Gemeinde keine Kooperationsvereinbarung mit der deutschen Seite habe. Ein Problem sei die Sprachbarriere. Die Zusammenarbeit habe sich aber zwischen Feuerwehren von Krompach und Oybin entwickelt. Man hatte angeblich sogar schon eine gemeinsame Übung geplant, die dann aber letztendlich nicht stattgefunden habe. Krompach arbeite auf diesem Gebiet auch mit der deutschen Gemeinde Jonsdorf zusammen. Jonsdorf habe jedoch eine fast professionell ausgestattete Freiwillige Feuerwehr, da könne die Freiwillige Feuerwehr von Krompach nicht mithalten, sagte Bürgermeister Audes.

Die Gemeinde habe eine Koordinationsvereinbarung mit der Polizei der Tschechischen Republik und arbeite auf dem Gebiet der Sicherheit über die Stadt Jablonné v Podještědí, zu der sie verwaltungsmäßig gehöre, auch mit der Stadt Zittau zusammen. Intensiver sei die Zusammenarbeit bei gemeinsamen Kulturveranstaltungen oder zu Feiertagen. Manchmal käme es vor, dass deutsche Jugendliche Ordnungswidrigkeiten begehen.

Die Gemeinde Krompach verfüge nicht über eine Gemeindepolizei. Für die Sicherheit in der Gemeinde sei die staatliche Polizei zuständig, die ihren Sitz in der Stadt Jablonné v Podještědí habe. Gemeinsam mit den Städten Zittau und Jablonné v Podještědí nehme die Gemeinde an Gesprächen über Sicherheitsrisiken teil, erklärte der Bürgermeister. Es könne aber nicht gesagt werden, dass sich die Kriminalität mit der Öffnung der Grenzen erhöht habe. In der Gemeinde kämen Fälle von Metall- und Holzdiebstahl vor, aber diese werden von Bewohnern der umliegenden Städte begangen. Zwischen Tschechen und Deutschen bestünden keine Konflikte, im Gegenteil, sagte der Bürgermeister, die Deutschen hätten sogar den Friedhof der Gemeinde in Ordnung gebracht.

Der Bürgermeister ist unzufrieden damit, dass sich in der Gemeinde kein einziges Geschäft befindet. Das sei jedoch darauf zurückzuführen, dass in der Gemeinde nur 145 Personen zum ständigen Aufenthalt gemeldet sind, der Rest sind Wochenendhäusler. Ein Geschäft hätte hier keine Existenzgrundlage. Auf der anderen Seite gäbe es seit Schengen in der Gemeinde wesentlich mehr Touristen, als nur die, die traditionell zu Verwandtenbesuchen kämen, fügte der Bürgermeister hinzu.

4.3 Zusammenfassung

In den von uns besuchten tschechischen Städten und Gemeinden sind Fälle von Grenzkriminalität von Seiten deutscher Bürger eher eine Randerscheinung und betreffen in Einzelfällen die Beschädigung oder Vernichtung von öffentlichem Eigentum. Kriminalität wird in den grenznahen tschechischen Städten und Gemeinden vielmehr vorwiegend von tschechischen Bürgern selbst verübt.

Die von uns angesprochenen Bürgermeister sprachen übereinstimmend von einem Rückgang der Grenzkriminalität in den Bereichen Vermögenskriminalität und Vandalismus. Dazu hat ihrer Meinung nach auch die sehr gute Zusammenarbeit zwischen tschechischen und deutschen Polizisten beigetragen, die sich gemeinsam zum Ziel gesetzt haben, die Sicherheit im Grenzgebiet zu erhöhen und die Kriminalität im grenznahen Raum einzudämmen. Beweis für die gute Zusammenarbeit sind auch die zum umfassenden Informationsaustausch dienenden regelmäßigen Treffen der Bürgermeister der Städte und Gemeinden von beiden Seiten der Grenze.

Aufgrund der unzureichenden Präsenz der staatlichen Polizei im grenznahen Raum haben die größeren Städte eine sog. Stadtpolizei eingerichtet. Die kleineren Gemeinden kämpfen darum, zumindest zum Teil Polizeistreifen der staatlichen Polizei auf ihrem Gemeindegebiet durchzusetzen. Ein großer Einflussfaktor vor allem für Eigentums- und Vermögenskriminalität ist die im Grenzgebiet herrschende hohe Arbeitslosigkeit. Die Bürgermeister rufen deshalb nach der Wiedereinführung gemeinnütziger Arbeiten, die

gegenwärtig nach dem Eingriff des Verfassungsgerichts nicht mehr durchführbar sind. Vor allem in den kleineren Gemeinden sind die Vertreter der kommunalen Sphäre bemüht, ihre Bürger aktiv in das Leben der Gemeinde einzubeziehen.

Nicht zuletzt muss auch der Einfluss der Medien und das Bild, das von ihnen vom Grenzgebiet gezeichnet wird, erwähnt werden. Ihren Informationen zufolge macht es nämlich den Anschein, dass im Grenzgebiet tagtäglich eine Vielzahl von Straftaten begangen wird, ohne dass sich jemand ernsthaft mit dieser Situation beschäftigen würde. Tatsache ist, dass die Kriminalität in vielen Bereichen entweder konstant ist oder sogar zurückgegangen ist. Und das ist auch ein Verdienst der gut funktionierenden Zusammenarbeit zwischen den kommunalen Selbstverwaltungen auf beiden Seiten der Grenze. Fakt ist aber leider auch, dass von der staatlichen Polizei der Tschechischen Republik keine Statistiken über die Kriminalität im grenznahen Raum geführt werden, und die Einschätzung der Kriminalitätsrate demnach eher eine subjektive Angelegenheit ist.

Grenzkriminalität wird in größerem Maße von tschechischen Bürgern auf deutschem Gebiet begangen, als umgekehrt. Auf tschechischer Seite wurden an den besuchten Standorten nur einige wenige Einzelfälle von Vandalismus oder Verstößen gegen die öffentliche Ordnung verzeichnet. Die Kriminalität im tschechischen Grenzgebiet ist (im Unterschied zu Deutschland) deutlich mit einem sozialen Aspekt verknüpft, der den Charakter einer Zeitbombe annehmen kann. Über die nicht mehr bestehende physische Grenze hinweg kann es zur Ausdehnung dieser Erscheinungen auf das benachbarte deutsche Gebiet und hier zur Vertiefung der spezifischen Probleme führen, die in den vorhergehenden Kapiteln bereits angesprochen wurden. Die Bürgermeister verwiesen auch auf die Verknüpfung der Grenzkriminalität mit innerstaatlichen Problemen auf tschechischer Seite, die langfristig nicht gelöst sind, wie Arbeitslosigkeit, Sozialwohnungen und die bisher gescheiterte staatliche soziale Eingliederungspolitik. Die Bürgermeister haben den Willen, diese Probleme langfristig zu lösen, können aber bisher nur Teilerfolge verzeichnen. Grenzkriminalität und die vorstehend genannten Probleme stellen verbundene Gefäße dar und müssen daher gemeinsam gelöst werden.

Obwohl Schengen die Kriminalität im grenznahen Raum erleichtert hat, überwiegen die positiven Errungenschaften über den negativen Begleiterscheinungen. Zu den wichtigsten positiven Ergebnissen von Schengen gehören die gegenseitige Zusammenarbeit zwischen der tschechischen und der deutschen Polizei, der Informationsaustausch, grenzübergreifende Nachbartreffen und gemeinsame Kulturveranstaltungen.

5. Grenzkriminalität aus der Sicht der Kreise und des Freistaates Sachsen

5. Grenzkriminalität aus der Sicht der Kreise und des Freistaates Sachsen

Ausgehend von den Kapiteln, in denen die Gespräche, die mit Vertretern der tschechischen und der deutschen kommunalen Sphäre geführt wurden, beschrieben sind, wurde versucht, die kommunale Dimension der Grenzkriminalität zu formulieren. Ihr Inhalt gestaltet sich in beiden Ländern, einhergehend mit dem Kriminalitätsaufkommen im grenznahen Raum und dessen Gesamtfolgen, unterschiedlich. Die kommunalen Selbstverwaltungen sind gemeinsam bestrebt, dem pauschalen Täterbild der Tschechen im Rahmen der Grenzkriminalität entgegenzuwirken, da sie erkannt haben, dass dieses die gegenseitigen Beziehungen zwischen beiden Völkern negativ beeinflusst und diese Schattenseite des gegenseitigen Zusammenlebens nur in gemeinsamer Vorgehensweise bewältigt werden kann.

Daran anschließend wurde untersucht, ob die Grenzkriminalität als kommunales Problem ebenfalls Auswirkungen auf andere Ebenen der öffentlichen Verwaltung mit sich bringt, in der Tschechischen Republik konkret auf die Ebene der Regionen (Kreise), und in Deutschland auf die Ebene der Landkreise und der Länder. Da in der Tschechischen Republik die untergeordnete Ebene, d.h. die Ebene der Landkreise, nicht besteht, wurden in beiden Ländern die Ebenen angesprochen, die sich in ihrer Stellung in etwa entsprechen, d.h. in der Tschechischen Republik die Ebene der Regionen (Kreisebene) und in Deutschland die Ebene des Bundeslandes. Ziel war es dabei, mit Hilfe einiger schriftlicher Fragen jeweils bei den zuständigen leitenden Stellen der Kreise Liberec und Ústí nad Labem auf tschechischer Seite und des Freistaates Sachsen auf deutscher Seite (Innenministerium) festzustellen, ob die Reaktionen der örtlichen Selbstverwaltungen auf den schlechten Ruf, den die Tschechen in Deutschland haben, – d.h. die kommunale Dimension der Grenzkriminalität, wie sie in der vorliegenden Studie beschrieben ist, – auch auf Kreis- bzw. Bundesland-Ebene als Problem wahrgenommen wird.

Im Gegensatz zu den Fragen, die als Leitfaden für die Gespräche mit den Bürgermeistern dienten, konnten auf Kreis- bzw. Bundesland-Ebene nicht die gleichen Fragen gestellt werden, da in den Fragen bereits auf spezifische Feststellungen hinsichtlich der Grenzkriminalität und deren Unterschiede reagiert werden musste. Auf tschechischer Seite zielten die Fragen, die an die höhere Selbstverwaltungsebene gestellt wurden, vor allem darauf ab, ob bei der Grenzkriminalität neben der kommunalen Dimension auch eine regionale Dimension auf Kreisebene wahrgenommen wird, und ob die Kommunen bei der Lösung der Folgen der Grenzkriminalität gegenüber den Kreisen bestimmte konkrete Forderungen haben. Auf deutscher Seite ging es darum, mit Hilfe der gestellten Fragen herauszufinden, ob die sächsischen Gemeinden vom Freistaat noch weitere Eingriffe, als die im Sicherheitsbereich, verlangen und ob sie in Reaktion auf das Ausmaß und die Folgen der Grenzkriminalität neue Befugnisse, so z.B. auf dem Gebiet der Sicherheit, anstreben.

5.1 Kreisebene und Grenzkriminalität

Ähnlich wie die Kommunen sind entsprechend der Rechtsordnung der Tschechischen Republik auch die Kreise (Regionen) nicht mit direkten Kompetenzen zur Bekämpfung der Kriminalität im grenznahen Raum ausgestattet. Diese Befugnisse obliegen ausschließlich

Organen auf der Ebene des Staates, hier insbesondere der Polizei der Tschechischen Republik. Dennoch wäre es in einigen Bereichen, obgleich sie von den Kreisen aufgrund der geltenden Gesetzgebung nicht direkt beeinflusst werden können, möglich, koordinierend und methodisch zusammenzuarbeiten und regionale Zuschüsse aus öffentlichen Mitteln zu gewähren. Dem Phänomen der Grenzkriminalität könnte potentiell also durchaus eine Dimension auf regionaler Ebene zukommen. Diese wurde jedoch in den Antworten, die von den Kreisen eingingen, nicht klar formuliert.

Dass sich das Phänomen der Grenzkriminalität auf regionaler Ebene nicht wiederfindet, kann auch darauf zurückzuführen sein, dass die Kreise in dieser spezifischen Hinsicht von den Kommunen nicht um Hilfe ersucht werden. Auf Kreisebene beschäftigt man sich mit der Grenzkriminalität nicht wie mit einer eigenständigen Problematik, sondern vielmehr im Rahmen der Folgen langfristig ungelöster sozialer Probleme in der Tschechischen Republik. Die dahingehenden Auswirkungen der Grenzkriminalität, dass die Tschechen in Deutschland einen immer schlechteren Ruf haben, ist auf regionaler Ebene gegenwärtig überhaupt kein Thema. Dennoch wurde von beiden Kreisen eingeräumt, dass die Grenzkriminalität negativen Einfluss auf die Beziehungen zwischen Deutschen und Tschechen ausüben kann. Das heißt also, dass dem Problem zwar eine gewisse regionale Dimension zugestanden wird, diese jedoch von den Regionen (Kreisen) nicht ausdrücklich als „ihre Angelegenheit“ betrachtet wird.

Der Freistaat Sachsen hat, im Unterschied zu den Gemeinden und Landkreisen, vor allem mit der Landespolizei Machtinstrumente zur Bekämpfung der Grenzkriminalität zur Verfügung. Die Folgen der Grenzkriminalität sind in den deutschen Grenzgemeinden um ein Vielfaches deutlicher spürbar als in den Gemeinden auf der tschechischen Seite der Grenze. Die deutschen Gemeinden erwarten vom Freistaat in erster Linie die Gewährleistung ihrer Sicherheit, was im Hinblick auf die Situation auch ganz logisch ist. Auf die Frage, ob die deutschen Gemeinden vom Bundesland noch andere Unterstützung als die im Sicherheitsbereich verlangen, ist vom Innenministerium des Freistaates Sachsen, trotz unserer Bemühungen, bis zum Abgabetermin dieser Studie leider keine Antwort eingegangen.

Am 3. Juni 2014 fand in Nový Bor das Abschlusstreffen statt, auf dem die Ergebnisse dieser Studie präsentiert wurden und eine in deutscher und tschechischer Sprache verfasste gemeinsame Erklärung der Teilnehmer zur Problematik der Grenzkriminalität verabschiedet wurde. In dieser Erklärung wurde auch die der Grenzkriminalität zukommende Dimension auf Ebene der Kreise und des Bundeslandes erwähnt. Allein aus der einstimmigen Annahme dieser Erklärung kann jedoch das tatsächliche Bestehen dieser Dimension noch nicht abgeleitet werden.

Auf die grundlegende Frage, ob die kommunale Dimension der Grenzkriminalität sich auch auf die Ebene der Region bzw. des Bundeslandes niederschlägt, liegt im Prinzip keine eindeutige Antwort vor. Wir sind jedoch davon überzeugt, dass die tschechischen Kreise und das deutsche Bundesland, jeder auf seiner Ebene, in fachlicher, personeller und materieller Hinsicht in der Lage wären, den Gemeinden entgegenzukommen, wenn diese sich in Zukunft im Zusammenhang mit der Bewältigung einer so spezifischen Auswirkung der

Grenzkriminalität, wie es der schlechte Ruf der Tschechen bei einem bestimmten Teil der deutschen Bevölkerung ist, an sie wenden würden.

Gemeinsame Erklärung der Teilnehmer des Seminars in Nový Bor

Aufgrund der Bedeutung der gemeinsamen Erklärung und der Tatsache, dass sie von den Teilnehmern des Seminars einstimmig verabschiedet wurde, scheint sie in der Studie an dieser Stelle in vollständiger Fassung auf. Die Verabschiedung der Erklärung durch die Teilnehmer des Seminars in Nový Bor war wichtig für die Konzipierung der Ergebnisse, die im Anschluss an dieses Kapitel dargestellt werden.

Gemeinsame deutsch-tschechische Erklärung der Teilnehmer des Seminars

Die Kriminalität im grenznahen Raum gehört schon seit fast einem Jahrzehnt zu den ernsthaften Problemen beider Länder. Im spezifischen Gebiet des sogenannten „Dreiländerecks“ vervielfachen sich ihr Vorkommen und ihre Folgen durch die Existenz von nicht nur zwei, sondern sogar drei Staatsgrenzen, und weitere negative Erscheinungen, wie vor allem Arbeitslosigkeit.

Es zeigt sich, dass eine Reduzierung der Kriminalität im grenznahen Raum nur durch den gemeinsamen und koordinierten Ansatz beider Länder, insbesondere in der polizeilichen Zusammenarbeit, erzielt werden kann. Das wird auch durch die polizeilichen Statistiken für dieses Jahr, die einen Rückgang der Kriminalitätsrate aufzeigen, bestätigt. Hinsichtlich der Kriminalitätsrate im deutschen grenznahen Raum hat sich die enge Zusammenarbeit zwischen der Landes- und der Bundespolizei als geeignetes Instrument erwiesen. In beiden Ländern verfügt die Polizei jedoch nicht über eine ausreichend materielle und personelle Ausstattung, so dass die heute zu verzeichnende Reduzierung der Kriminalität im grenznahen Raum leider nur einen Teilerfolg darstellt.

In beiden Ländern ist die Kriminalität im grenznahen Raum von einer kommunalen Dimension begleitet, da die kommunalen Selbstverwaltungen gezwungen sind, auf den sich verschlechternden Ruf der Tschechen in der deutschen Gesellschaft zu reagieren. Dieser rührt daher, dass die Tschechen häufig tatsächlich kriminelle Handlungen im deutschen grenznahen Raum begehen oder ihnen das Begehen dieser Handlungen mutmaßlich zugeschrieben wird. Obwohl diese Folge weitaus weniger spürbar ist, als die begangenen Straftaten selbst, hat sie die Beziehungen zwischen Deutschen und Tschechen relativ stark belastet. Im Gegensatz zu den begangenen Straftaten und Ordnungswidrigkeiten ist diese entstandene „Feindseligkeit“ objektiv nicht messbar, sie besteht in der Bevölkerung verdeckt und ist leider oft sehr fest verwurzelt. Dennoch gilt auch hier, analog zu der schon funktionierenden polizeilichen Zusammenarbeit, dass auch diese Folge der Kriminalität im grenznahen Raum auf beiden Seiten der Grenze nicht isoliert bewältigt werden kann, sondern nur gemeinsam und unter Nutzung aller Mittel, die den Städten und Gemeinden in beiden Staaten zur Verfügung stehen. Nur so ist es sinnvoll möglich, der Alltagsrealität im Dreiländereck und auch so manchen Medien, für die die Kriminalität im grenznahen Raum noch immer einen guten Verkaufsschlager darstellt, die Stirn zu bieten.

Die Zusammenarbeit zwischen den Gemeinden auf beiden Seiten der Grenze, gemeinsame fachliche oder gesellschaftliche Veranstaltungen, auf denen die Nachbarn die Möglichkeit haben, sich in einem freundschaftlichen und würdigen Licht zu präsentieren, gemeinsame Diskussionen über die in beiden Staaten bestehenden Institute des Rechts und deren Nutzungsmöglichkeiten, das alles sind Beispiele, die zur Verbesserung des schlechten Rufs, den die Tschechen heute in den Augen mancher Deutscher haben, beitragen können. Alle Veranstaltungen auf Gemeindeebene sollten mit einer engen Zusammenarbeit zwischen den Kommunalverbänden einhergehen, denn mit Hilfe dieser Verbände können Forderungen der Gemeinden gegenüber der staatlichen Verwaltung besser artikuliert werden und haben auch bessere Erfolgschancen.

Die Kriminalität im grenznahen Raum hat neben ihrer kommunalen Dimension auch eine regionale Dimension auf der Ebene der Kreise auf tschechischer Seite und auf der Ebene des Bundeslandes auf deutscher Seite. Neben den notwendigen repressiven Handlungen seitens der Polizei sollten von den Regionen Ústí nad Labem und Liberec und dem Freistaat Sachsen in Zusammenarbeit mit den Gemeinden vorbeugende Maßnahmen angeboten werden, in denen vorwiegend die positiven Aspekte der gemeinsamen Mitgliedschaft beider Länder in der EU in den Vordergrund gestellt werden, und die damit als Gegengewicht zu langfristig ungelösten Problemen, Vorurteilen und einseitiger Berichterstattung der Medien über die ständig steigende Kriminalität funktionieren können. Auf der Ebene der Regionen und des Bundeslandes gilt mehr als anderswo, dass alle vorgeschlagenen Maßnahmen nur dann sinnvoll sind, wenn sie auf beiden Seiten der Grenze GEMEINSAM umgesetzt werden.

Novy Bor, den 3. Juni 2014

Empfehlungen

Auf dem Seminar, das am 3. Juni 2014 in Nový Bor stattfand, wurden ebenfalls Empfehlungen zur Verbesserung der Lage, und das nicht nur auf dem Gebiet der Grenzkriminalität, ausgesprochen. Diese Empfehlungen wurden von den Teilnehmern des Seminars einstimmig gebilligt, und es wurde betont, dass ihre Umsetzung für die Bewältigung vieler Probleme hilfreich wäre.

a) Register der Ordnungswidrigkeiten

Die Einführung eines Registers der Ordnungswidrigkeiten scheint vor allem im Falle der Wiederholung von ordnungswidrigem Verhalten, wenn Geldstrafen wirkungslos bleiben, ein wirksames Instrument zu sein. Dieses Register würde ermöglichen, dass das wiederholte Begehen bestimmter Ordnungswidrigkeiten (z.B. kleinere Vermögensdelikte) als Straftat eingestuft werden kann. Sinn und Zweck des Registers ist damit nicht nur eine repressive, sondern auch eine vorbeugende Wirkung.

b) Erfassung fremder Staatsangehöriger, die auf dem Territorium der Tschechischen Republik Ordnungswidrigkeiten begehen

Diese Erfassung von Personen soll zu einem besseren Überblick darüber beitragen, aus welchem Land die Personen kommen, die auf dem Territorium der Tschechischen Republik Ordnungswidrigkeiten begehen. Damit kann es zum Beispiel auch als Verhandlungsgrundlage über wirksamere gemeinsame Sicherheitsmaßnahmen, z.B. mit Polen, dienen.

c) Harmonisierung der Rechtsvorschriften sowohl im Strafrecht als auch auf dem Gebiet des Umweltschutzes (Abfallgesetz, Ankauf von Buntmetallen) und der öffentlichen Gesundheit (Bedingungen für die Veranstaltungen von Techno-Partys u.ä., Zugänglichkeit von Pharmazeutika für die Drogenherstellung)

Diebstähle von Buntmetallgegenständen sind - nicht nur im Grenzgebiet - eine relativ häufige Erscheinung. In Anbetracht der in Deutschland geltenden gesetzlichen Regelung, dass die Bürger Metallabfälle einem gemeindeeigenen Sammelsystem zuführen, kann festgestellt werden, dass Buntmetall-Diebstähle mehrheitlich von Bürgern der Tschechischen Republik oder Polen begangen werden. Aus diesem Grunde wird eine Änderung des tschechischen Abfallgesetzes, hier konkret der Problematik des Buntmetallankaufs, empfohlen, und zwar dahingehend, dass ein allgemeines Verbot des Ankaufs von Buntmetallgegenständen von natürlichen Personen, die nicht in dieser Branche unternehmerisch tätig sind, eingeführt werden sollte.

Ein anderer gegenwärtig sehr problematischer Bereich, in dem gesetzliche Einschränkungen fehlen, ist die Herstellung und Distribution von Drogen. Hier sollten Deutschland, Polen und die Tschechische Republik gemeinsame Maßnahmen ergreifen, um die Zugänglichkeit und Beschaffung der zur Drogenherstellung notwendigen Kommoditäten in Polen, die Herstellung der Drogen in der

Tschechischen Republik und die anschließende Distribution, vor allem nach Deutschland, zu unterbinden.

d) Empfehlung für die Polizei der Tschechischen Republik

Intensiverer Informationsaustausch zwischen relevanten Beteiligten und bessere Information in den Medien über erzielte Erfolge.

6. Ergebnis

6. Ergebnis

In der Einleitung der vorliegenden Studie wurden drei Grundfragen formuliert, auf die wir versuchen wollen, an dieser Stelle zu antworten:

Erste Frage

Die erste Frage lautete, ob die Grenzkriminalität auf beiden Seiten der Grenze besteht und ob ihre Folgen in beiden Ländern gleich wahrgenommen werden.

Obwohl der erste Teil dieser Frage bejaht werden muss, denn Kriminalität im grenznahen Raum gibt es auf beiden Seiten der deutsch-tschechischen Grenze, muss gesagt werden, dass sie auf der tschechischen Seite eher eine Ausnahmeerscheinung darstellt, denn von Deutschen werden auf tschechischem Gebiet nur in Einzelfällen Straftaten begangen, und wenn schon, dann handelt es sich eher um Ordnungswidrigkeiten z.B. zu Vatertagfeiern. Von der Polizei der Tschechischen Republik werden keine Statistiken geführt, in denen begangene Straftaten nach der Staatsangehörigkeit der Täter unterschieden werden. Somit liegen zu Straftaten deutscher Staatsangehöriger im tschechischen Grenzgebiet keine messbaren Daten vor. Die Angaben dazu basieren vielmehr auf subjektiven Einschätzungen der angesprochenen Vertreter der kommunalen Selbstverwaltungen auf tschechischer Seite.

Die vorstehend aufgestellte Behauptung, dass Straftaten deutscher Bürger im tschechischen Grenzgebiet Einzelerscheinungen sind, gilt nicht für die organisierte Kriminalität. Hier gibt es ebenfalls organisierte Gruppen deutscher Staatsangehöriger. Organisierte Kriminalität tritt in dem für diese Studie relevanten Gebiet vor allem bei Autodiebstählen und sehr stark in der Betäubungsmittelkriminalität auf. Die organisierte Kriminalität war jedoch nicht Gegenstand dieser Studie.

Im deutschen Grenzgebiet ist die Lage völlig anders. Hier werden von tschechischen Bürgern wesentlich mehr Straftaten und Ordnungswidrigkeiten begangen als umgekehrt. Von der deutschen Landespolizei werden Statistiken über Straftaten geführt, die von Tätern mit einer anderen als der deutschen Staatsangehörigkeit begangen wurden. 2013 war jeder neunte Straftäter ein Bürger der Tschechischen Republik. Obwohl es Grenzkriminalität, wie bereits erwähnt, auf beiden Seiten der Grenze gibt, ist ihre Rate in Deutschland wesentlich höher und ihre Folgen deutlich schwerwiegender. Deshalb muss die Antwort auf den zweiten Teil der Frage negativ ausfallen. Aufgrund der völlig unterschiedlichen Kriminalitätsraten können auch ihre Folgen nicht in beiden Ländern gleich wahrgenommen werden.

In Deutschland hat die Grenzkriminalität allgemein dazu geführt, dass man im Grenzgebiet um höchste Sicherheit bestrebt ist. Die von der Grenzkriminalität betroffenen Bürger in den Grenzgemeinden wenden sich logischerweise an die Behörden des Staates mit der Forderung, ihre Sicherheit zu gewährleisten. Ausdruck dieser Bestrebungen ist z.B. die Zusammenarbeit zwischen Bundespolizei und Landespolizei oder die grenzüberschreitende Zusammenarbeit beider deutscher Polizeien mit der Polizei der Tschechischen Republik. Eine direkte Folge der Grenzkriminalität ist auf deutscher Seite auch die erhöhte Wachsamkeit der Bürger und ihre Bemühungen, ihr Vermögen so wirksam wie möglich zu schützen.

Die hohe Kriminalitätsrate, die im deutschen Grenzgebiet statistischen Angaben zufolge etwa um ein Viertel höher ist als in anderen Teilen Sachsens, hat ebenfalls Auswirkungen auf die Einstellung der Deutschen gegenüber ihren Nachbarn von jenseits der Grenze, d.h. gegenüber Tschechen und Polen. Die Tatsache, dass Straftäter nichtdeutscher Nationalität am häufigsten Tschechen und Polen sind (wobei die Polen noch vor den Tschechen rangieren), hat in einem Teil der deutschen Gesellschaft zu einem Bild voller negativer Stereotypen geführt. Zusätzlich geschürt wird das von einigen deutschen Medien, die das Thema Grenzkriminalität schamlos vermarkten, ohne dabei die negativen Folgen, die durch eine tagtägliche Berichterstattung über vermeintliche Straftaten und Straftäter entstehen, in Betracht zu ziehen.

Der negative Ruf, der den Tschechen im deutschen Grenzgebiet anhaftet, ist für die tschechische Seite im Prinzip die einzige Auswirkung der Grenzkriminalität. Umgekehrt gilt das nicht, denn deutsche Bürger werden (wie bereits erwähnt) im tschechischen Grenzgebiet nur in Einzelfällen straffällig. Der mit Stereotypen angehäufte, zum Teil berechtigte und zum Teil übertriebene, schlechte Ruf der Tschechen, der von deutschen Medien immer wieder Nährboden erhält, stellt für beide Seiten des Grenzgebietes die gemeinsame Folge der Grenzkriminalität dar.

Zweite Frage

Die zweite Frage bezog sich auf mögliche Berührungspunkte und Unterschiede sowie die mögliche Komplementarität in den von den Vertretern der tschechischen und der deutschen kommunalen Sphäre angebotenen Lösungsvorschlägen.

In Anbetracht des unterschiedlichen Kriminalitätsaufkommens und seiner Folgen sind auch die Lösungsvorschläge, die von den Vertretern der tschechischen und der deutschen kommunalen Sphäre angeboten wurden, unterschiedlich. Vorrangige Aufgabe der deutschen kommunalen Selbstverwaltungen ist die Gewährleistung der Sicherheit ihrer Bürger (zumindest der Versuch dazu). Aufgrund fehlender Befugnisse im Sicherheitsbereich können sie dabei jedoch nur eine koordinierende Rolle spielen und versuchen, auf ihrem Stadt- oder Gemeindegebiet zwischen den Bürgern und den zuständigen staatlichen Behörden, vor allem der Landespolizei, zu vermitteln. Ihre Forderungen im Sicherheitsbereich werden von den Städten und Gemeinden gegenüber dem Freistaat Sachsen zum Beispiel mit Hilfe des Sächsischen Städte- und Gemeindeverbandes vorgebracht. Häufig nehmen die betroffenen Gemeinden an gemeinsamen Sicherheitskonferenzen teil, die unter Beteiligung von Vertretern des Freistaates Sachsens und der Tschechischen Republik stattfinden.

Die Grenzkriminalität der Tschechen wird als Folge langfristig ungelöster Probleme, vor allem sozialer Art, verstanden. Gemeinsame tschechisch-deutsche Polizeistreifen und andere repressive Instrumente können zwar zur Reduzierung der Grenzkriminalität beitragen, ausgemerzt werden kann sie jedoch nur mit Hilfe erfolgreich durchgeführter Reformen auf der tschechischen Seite, einhergehend mit Änderungen in der Gesetzgebung, so z.B. auf dem Gebiet des Ankaufs von Buntmetall. Nach Meinung der angesprochenen Vertreter der

tschechischen kommunalen Selbstverwaltungen liegt der wichtigste Grund für die Grenzkriminalität in der hohen Arbeitslosigkeit im untersuchten Gebiet.

Die Erhöhung der Sicherheit auf der deutschen Seite und soziale bzw. legislative Veränderungen auf der tschechischen Seite sind im Grundtenor die Maßnahmen, die von Vertretern der kommunalen Selbstverwaltungen als Lösungsangebote betrachtet werden. Diese Vorschläge sind schon von ihrem Wesen her nicht komplementär. Dazu kommt noch, dass die kommunalen Selbstverwaltungen auf diesen Gebieten keinerlei Befugnisse haben und ihre Stimme weder in der Tschechischen Republik, noch in Deutschland ausreichend stark ist. Eine gemeinsame Vorgehensweise ist deshalb nur im Falle des zwar „nicht greifbaren“, jedoch relativ schwerwiegenden Nebeneffekts der Grenzkriminalität, nämlich im stereotypen, negativen Ruf der Tschechen im deutschen Grenzgebiet, möglich. Doch auch das ist nicht einfach. Während nämlich von den Vertretern der tschechischen Selbstverwaltungen in der Mehrheit eingeräumt wurde, dass die Grenzkriminalität in ihrer Folge zur negativen Wahrnehmung der Tschechen durch die Deutschen beiträgt, wurde diese indirekte Folge der Grenzkriminalität von den angesprochenen deutschen Bürgermeistern (vielleicht um der deutschen Korrektheit willen) nur in Ausnahmefällen bestätigt.

Dritte Frage

Die dritte Frage beschäftigte sich damit, ob in der relevanten Region tatsächlich eine Beziehung zwischen Grenzkriminalität und Fremdenfeindlichkeit hergestellt werden kann.

Ein Nebenprodukt der Grenzkriminalität, die in Deutschland tatsächlich von tschechischen Bürgern begangen wird, stellt der immer schlechter werdende Ruf der Tschechen unter der Bevölkerung im deutschen Grenzgebiet dar. Während es sich dabei auf tschechischer Seite im Prinzip um die einzige Folge der Grenzkriminalität handelt, bringt die Grenzkriminalität in Deutschland wesentlich spürbarer Folgen mit sich, und die schlechte Einstellung den Tschechen gegenüber wird in der Regel als Folge unterschätzt. Diese stereotype Bild stellt jedoch eine verdeckte Gefahr dar, auf die die kommunalen Selbstverwaltungen auf beiden Seiten der Grenze gemeinsam, und nicht isoliert, reagieren sollten.

Es ist notwendig, über die Folgen der Grenzkriminalität, mögliche Vorschläge von deutscher und von tschechischer Seite zur Bekämpfung dieses Phänomens, sowie auch über die verdeckten Gefahren so offen wie möglich miteinander zu reden. Grundvoraussetzung dafür ist jedoch, dass man sich eingesteht, dass es dieses Problem in den Beziehungen zwischen Tschechen und Deutschen tatsächlich gibt. Auf der deutschen Seite der Grenze hatten wir bei den Gesprächen mit den Vertretern der Städte und Gemeinden oft das Gefühl, dass man dieses Problem (absichtlich) nicht sehen will, und das auch obgleich man hier mit den sichtbaren Folgen der Grenzkriminalität leider tagtäglich konfrontiert ist. Wahrscheinlich wollte man kein Wasser auf die Mühle gießen. Das ist in Anbetracht der Situation, dass die Städte und Gemeinden von Grenzkriminalität betroffen sind, zwar verständlich, aber leider auch ebenso kurzsichtig. Wer sonst, wenn nicht die kommunalen Selbstverwaltungen, sollte diesen „nicht greifbaren“ Folgen der Grenzkriminalität Einhalt gebieten?

Es ist heute zum Glück noch nicht so, dass mit der Grenzkriminalität eine regelrechte Fremdenfeindlichkeit in das deutsch-tschechische Grenzgebiet Einzug gehalten hätte, eine gewisse „Feindseligkeit“ oder höhere „Wachsamkeit“ der Deutschen gegenüber unbekanntem Tschechen ist jedoch nicht wegzudiskutieren. Sofern die Kriminalitätsrate in Zukunft nicht zurückgeht, wird sich der pauschale Ruf der Tschechen als Verbrecher und Gewalttäter verstärken. Dieser Gefahr sollten sich vor allem die kommunalen Selbstverwaltungen bewusst sein und diese nicht bagatellisieren.

Auch wenn man heute im tschechisch-deutschen Grenzgebiet nicht von Fremdenfeindlichkeit an sich sprechen kann, bedeutet das nicht, dass die deutsch-tschechischen Beziehungen durch die Grenzkriminalität keinen Schaden genommen hätten. Im Gegenteil. Der Schlüssel zu einer Veränderung liegt vor allem in den Händen der kommunalen Selbstverwaltungen in den Städten und Gemeinden auf beiden Seiten der Grenze.

Institut pro udržitelný rozvoj měst a obcí (IURMO, o.p.s.):

Institut für nachhaltige Entwicklung der Städte und Gemeinden, e.V.

Das Institut für nachhaltige Entwicklung der Städte und Gemeinden, e.V. (IURMO, o.p.s.) wurde im Juni 2011 vom Verband der Städte und Gemeinden der Tschechischen Republik mit der Zielstellung gegründet, den kommunalen Selbstverwaltungen fachliche Hilfe für ihre Tätigkeit und Unterstützung bei der Durchsetzung und Vertretung ihrer Interessen an die Hand zu geben. Konkrete Formen dieser Hilfestellungen bestehen in der Erarbeitung von Fachanalysen, Gutachten, Studien u .ä. sowie in der Organisation von Weiterbildungsveranstaltungen auf dem Gebiet der öffentlichen Verwaltung und der kommunalen Selbstverwaltung. Mehr dazu unter www.institut-urmo.cz.

Verband der Städte und Gemeinden der Tschechischen Republik:

Der Verband der Städte und Gemeinden der Tschechischen Republik ist als landesweite, freiwillige, unpolitische, nichtstaatliche Vereinigung zur Interessenvertretung der Städte und Gemeinden, die Mitglieder dieser Organisation sind, Verhandlungspartner für Regierung, Parlament und Politik und beteiligt sich am Vorbereitungs- und Entstehungsprozess von Gesetzentwürfen und anderen Maßnahmen, die die Befugnisse der Kommunen betreffen. Die Tätigkeit des Verbandes wird vor allem durch die Aktivitäten von Bürgermeistern, Oberbürgermeistern und Mitgliedern der Vertretungskörperschaften getragen, die sich über den Rahmen ihrer Pflichten hinaus auch allgemeinen Fragen der kommunalen Selbstverwaltung widmen. Gegenwärtig sind im Verband der Städte und Gemeinden der Tschechischen Republik etwa zweitausendfünfhundert Städte und Gemeinden zusammengeschlossen. Mehr dazu unter www.smocr.cz.

Das Projekt „Grenzkriminalität als eine der Xenophobiequellen und Lösungsvorschläge aus der kommunalen Perspektive“:

Das Projekt „Grenzkriminalität als eine der Xenophobiequellen und Lösungsvorschläge aus der kommunalen Perspektive“ wurde vom Institut für nachhaltige Entwicklung der Städte und Gemeinden e.V. mit finanzieller Unterstützung des Deutsch-tschechischen Zukunftsfonds und des Stiftungsfonds des Verbandes der Städte und Gemeinden der Tschechischen Republik zur Unterstützung der kommunalen Selbstverwaltung umgesetzt.

Gegenstand des Projekts war die Beschreibung des Phänomens der Grenzkriminalität im tschechisch-deutschen Grenzgebiet, konkret im geografischen Raum zwischen den Städten Varnsdorf, Nový Bor und Hrádek nad Nisou auf tschechischer Seite und den Städten und Gemeinden in der Umgebung von Großschönau, Oybin und Zittau auf deutscher Seite, aus der Sicht der kommunalen Selbstverwaltungen. In der vorliegenden Studie sind konkrete Vorgehensweisen, gewonnene Erkenntnisse, Lösungsvorschläge und Schlussfolgerungen dargestellt.

Wir danken allen Teilnehmern der Gespräche sowie allen, die sich für die Verwirklichung dieses Projektes eingesetzt haben. Ohne Ihre Unterstützung wäre die vorliegende Studie nicht entstanden.

Das Team des Institut für nachhaltige Entwicklung der Städte und Gemeinden, e.V.

Společné řešení

Gemeinsame Lösung